

SÄRSKILDA UTBILD- NINGSSATSNINGAR – VAD BLEV DET AV DEM?

En uppföljningsstudie av vissa särskilda utbildningsåtgärder inom högskolan som finansierats med arbetsmarknadspolitiska medel, enligt regeringens uppdrag.

SÄRSKILDA UTBILD- NINGSSATSNINGAR – VAD BLEV DET AV DEM?

En uppföljningsstudie av vissa särskilda utbildningssatsningar inom högskolan som finansierats med arbetsmarknadspolitiska medel, enligt regeringens uppdrag.

Högskoleverket • Birger Jarlsgatan 43 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-453 70 00 • fax 08-453 70 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Särskilda utbildningsåtgärder – vad blev det av dem?

En uppföljningsstudie av vissa särskilda utbildningsåtgärder inom högskolan som finansierats med arbetsmarknadspolitiska medel, enligt regeringens uppdrag.

Producerad av Högskoleverket i januari 1998

Högskoleverkets rapportserie 1998:4 R

ISSN 1400-948X

ISRN HSV-R--98/4--SE

Innehåll: Uppföljnings- och utredningsavdelningen

Grafisk form: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Printgraf, Stockholm, februari 1998

Innehållsförteckning

Missivbrev	5
1 Inledning	7
2 Sammanfattning	10
Basåret	11
NT-SVUX	12
Aspirantutbildning	13
Sommarkurser	14
Tillfälliga utökningar inom humaniora, samhällsvetenskap och juridik resp. språk	15
Diskussion	15
3 Summary	17
The basic year	18
NT-SVUX	19
Trainee programme	20
Summer courses	22
Temporary increase in programmes in the humanities, social sciences, law and languages	22
Discussion	23
4 Bakgrund	25
Resursöverföring från arbetsmarknadspolitiska åtgärder till reguljär utbildning	25
Satsningar i högskolan	26
De enskilda satsningarna	28
Likheter och skillnader mellan satsningarna	29
5 Satsningen på tekniskt/naturvetenskapligt basår	32
Bakgrund	32
Resultat och erfarenheter sedan 1992 fram till 1995	33
Effekter av utökningen fr.o.m. läsåret 1995/96	34
6 Satsningen på NT-SVUX	39
Bakgrund	39
NT-SVUX-studenternas bakgrund	41
Det ekonomiska stödet – utfall	44
Intresse, rekrytering och genomströmning	47

Studiemotiv, studiehinder och erfarenheter av studierna	52
Lärosätenas erfarenheter	55
Slutsatser	57
7 Satsningen på aspirantutbildning	59
Bakgrund	59
Aspiranternas bakgrund	62
Aspirantutbildningens genomförande	64
Efter utbildningen	69
Sammanfattande slutsatser och diskussion	70
8 Satsningen på sommarkurser	74
Inledning	74
Genomförande	75
Hur många läste sommarkurser och vad läste studenterna?	77
Studenternas resultat	79
Slutsatser, sommarkurser, en lyckad satsning?	79
9 Satsningen på utökningar inom språk respektive humaniora, samhällsvetenskap och juridik	81
Bakgrund	81
Hur blev utfallet? Blev ökningen så stor som avsett?	82
10 Sammanfattning och slutsatser	84
Sammanfattning av resultaten	84
Diskussion	86
Bilagor	89

Missivbrev

Birger Jarlsгатan 43
Box 7851, SE-103 99 Stockholm
Tfn/Phone: +46 8 453 70 00
Fax: +46 8 453 70 50

Uppföljningsavdelningen
Anne-Marie Lindström

MISSIVBREV
1997-12-11
Reg.nr 60-1498-95

Regeringen
Utbildningsdepartementet

Uppdrag till Högskoleverket att följa upp och utvärdera de särskilda utbildningssatsningarna finansierade med arbetsmarknadspolitiska medel, m.m.

(Ert dnr U95/3651/UH)

Regeringen gav i november 1995 Högskoleverket i uppdrag att följa upp och utvärdera ett antal särskilda utbildningssatsningar som riksdagen beslutade om våren 1995. Uppdraget skulle slutredovisas senast den 15 december 1997.

I arbetet med uppdraget har Högskoleverket inhämtat material genom enkätundersökningar bland studenter, Statistiska centralbyråns register, rapporter från Centrala studiestödsnämnden, universitetens och högskolornas årsredovisningar, enkäter till och konferenser med utbildningsansvariga på lärosätena samt tidigare uppföljningsstudier på nationell respektive lokal nivå.

Två delrapporter har redovisats under arbetets gång, i februari resp. november 1996.

Högskoleverket slutredovisar härmed sitt uppdrag. Utöver huvudrapporten finns ytterligare tre rapporter med tabellbilagor. I dessa ges en mer ingående beskrivning av resultaten av tre av satsningarna: tekniskt/naturvetenskapligt basår, NT-SVUX, respektive aspirantutbildningen. Dessa rapporter kommer att översändas inom kort. Det finns också en rapport på engelska om de

tre nämnda satsningarna, vilken kan rekvireras från Höskoleverket. Samtliga rapporter och tabellbilagor kommer dessutom att finnas under Höskoleverkets hemsida på Internet.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören efter föredragning av projektansvarig Anne-Marie Lindström i närvaro av avdelningschefen Ann Fritzell och projektansvarig Marie-Louise Persson.

Agneta Bladh

Anne-Marie Lindström

Kopia för kännedom enligt sändlista

I Inledning

Denna rapport är resultatet av en uppföljning/utvärdering av sex särskilda utbildningssatsningar inom högskolan, enligt regeringens uppdrag åt Högskoleverket (se bilaga 2). Satsningarna blev följden av ett riksdagsbeslut 1995 och finansierades genom en resursöverföring från det arbetsmarknadspolitiska området.

Satsningarna är följande: (volymökning av) tekniskt/naturvetenskapligt basår, NT-SVUX, aspirantutbildning, sommarkurser, volymökningar inom humanistiska, samhällsvetenskapliga och juridiska utbildningar samt volymökningar inom språkutbildningar.

Fyra av satsningarna (basår, NT-SVUX, aspirantutbildning och sommarkurser) har separata, identifierbara studentgrupper. De tre förstnämnda av dessa riktar sig dessutom till specifika målgrupper och har relativt tydliga mål. Dessa tre har därmed bedömts som mest intressanta att följa upp och har studerats mer ingående än de övriga.

För att ta reda på vad som blev av satsningarna och hur väl de föll ut har uppföljningsarbetet bl.a. utgått från följande frågor :

Var människor intresserade av dessa satsningar, dvs. fanns det rekryteringsunderlag? Vilka var dessa människor? Tillhörde de den målgrupp som statsmakterna ville nå med satsningen? Varför valde de att börja studera? Vad tycker de om studierna och det satsningarna erbjuder? Fullföljer de sina studier? Vilka problem och hinder finns? Hur har det fungerat för lärosätena att genomföra de olika satsningarna? Vad har de inneburit för dem? Har satsningarna uppnått sina syften? Har de lett till oväntade sidoeffekter?

Vilka frågor som kan ställas varierar dock mellan olika satsningar.

En grundstruktur i den följande redovisningen av de enskilda satsningarna är: förutsättningar, genomförande, resultat och eventuella sidoeffekter.

I kapitel två och tre ges en sammanfattning av rapporten på svenska respektive engelska. Därefter ges först en bakgrund (kapitel 4) innan en redovisning ges av var och en av satsningarna och deras resultat (kapitel 5–9). I kapitel 10 sammanfattas resultaten och diskuteras slutsatser. I bilagor redovisas tabeller över studentantal m.m. inom dessa satsningar för varje lärosäte.

Om såväl basåret, NT-SVUX som aspirantutbildningen finns dessutom separata, mer utförliga, rapporter med tillhörande tabellbilagor. Dessa bygger till stor del på enkätundersökningar bland studenterna och innehåller många intressanta resultat.

Därtill finns en rapport på engelska om dessa tre satsningar och deras resultat. Den skrevs inför en presentation vid en internationell konferens i augusti 1997 (EAIR – European Association for Institutional Research). Den engelska rapporten kan beställas från Högskoleverket.

Material för uppföljningen har inhämtats genom enkätundersökningar bland studenterna, Statistiska centralbyråns (SCB) register, rapporter från Centrala studiestödsnämnden (CSN), universitetens och högskolornas årsredovisningar, enkäter till och konferenser med utbildningsansvariga på lärosätena samt tidigare uppföljningsstudier på nationell respektive lokal nivå.

I uppdraget angavs också att konsekvenserna av dimensioneringsökningen som dessa satsningar innebär borde studeras t.ex. vad gäller lärarresurser och lokalutnyttjande. Detta berörs endast marginellt i denna studie. Anledningen till detta är att de särskilda satsningar som ingår här utgör en mycket liten del av den totala utbildningsvolymen, vilket gör det svårt att isolera effekterna av just detta tillskott. Det planerade sammanlagda antalet helårsstudenter inom de särskilda satsningarna var 25 000 läsåret 1995/96. Knappast något lärosäte har uppgett att just dessa satsningar har lett till problem av den arten.

Däremot är det en mycket viktig att i andra sammanhang studera konsekvenserna, inte minst när det gäller kvaliteten på utbildningen, av den expansion som skett inom högre utbildning totalt sett under 1990-talet.

Något som mer än de särskilda satsningarna har bidragit till en stor expansion på kort tid är de senaste årens överintag av studenter i förhållande till den ersättning lärosätena får. Under treårsperioden 1993/94–1995/96 har universitet och högskolor utbildat många fler studenter än de fått ersättning för. Det maximala antalet helårsstudenter som högskolan får ersättning för har överskridits med vad som motsvarar omkring 40 000 helårsstudenter. En orsak till överintaget var osäkerhet inför det nya resurstilldelningssystemet som infördes den 1 juli 1993. En annan var arbetsmarknadsläget som medfört att man velat ge tillträde till framför allt fler ungdomar än vad takbeloppen medgett. I Högskoleverkets årsrapport för universitet och högskolor 1995/96 kommenteras överintagets konsekvenser på följande sätt:

”Det bör dock framhållas att överintagen i många fall inneburit ”överfulla” undervisningsgrupper och överbelastning på såväl lärare som lokaler. Sådana förhållanden kan accepteras under en kortare tid utan att kvaliteten äventyras, men ger i längden inte rimliga arbetsförhållanden för vare sig studenter eller lärare.” (s. 32)

2 Sammanfattning

Efter förslag i 1995 års budgetproposition och i proposition 1994/95:139 *Särskilda utbildningsåtgärder inom högskolan* överfördes, genom riksdagsbeslut, resurser från det arbetsmarknadspolitiska området till den högre utbildningen. Dessa tillkommande resurser har använts för att finansiera ett antal tillfälliga särskilda satsningar i högskolan fr.o.m. höstterminen 1995. Bakgrunden till satsningarna var den svåra situationen på arbetsmarknaden med arbetslöshet och brist på utbildade inom naturvetenskap och teknik. Regeringen gav i november 1995, i enlighet med ett riksdagsuttalande, Högskoleverket i uppdrag att följa upp och utvärdera dessa satsningar.

De särskilda satsningarna är följande:

- utökning av tekniskt/naturvetenskapligt basår,
- ytterligare 9 000 nybörjarplatser på naturvetenskapliga och tekniska utbildningar för vuxna med yrkeslivserfarenhet, med gynnsamma ekonomiska villkor (NT-SVUX),
- ettårig utbildning med praktik för arbetslösa akademiker, främst invandrarakademiker, s.k. aspirantutbildning
- högskoleutbildning på sommaren för 25 000 personer, s.k. sommarkurser,
- tillfällig utökning av högskolans utbildning inom humaniora, samhällsvetenskap och juridik samt
- tillfällig utökning av språkutbildning

Den sammantagna volymen av de fyra första av dessa särskilda åtgärder uppgick läsåret 1995/96 till 3 procent av all högskoleutbildning, mätt i antal helårsstudenter. Vid de lärosäten som har ett par eller flera av dem var den genomsnittliga andelen 4 procent och varierade vid enskilda lärosäten mellan 2 och 11 procent. Inkluderas även de två sistnämnda satsningarna (tillfälliga utökningar) uppgår samtliga satsningars andel till 13 procent av all studerandevolym vid berörda lärosäten, räknat i helårsstudenter.

I proposition 1994/95:139 *Särskilda utbildningsåtgärder inom högskolan* angavs att 1,2 miljarder kronor skulle tillföras högskolan under budgetåret 1995/96 för dessa satsningar.

Totalkostnaden för satsningarna kan uppskattas¹ till omkring 4,6 miljarder kronor. Då är NT-SVUX-satsningen beräknad för flera år framåt och övriga satsningar för två läsår.

Basåret

Basåret, som syftar till att öka rekryteringsbasen för naturvetenskapliga och tekniska högskoleutbildningar, fanns sedan tidigare och hade lett till goda resultat. Det stärker rekryteringsbasen för naturvetenskapliga och tekniska utbildningar, inte minst när det gäller kvinnor. Det ges vid de flesta lärosäten som har naturvetenskapliga eller tekniska utbildningsprogram, sammanlagt 26 stycken.

Från det första till det tredje läsåret som basåret gavs i stor skala ökade antalet studenter från drygt 1 000 (läsåret 1992/93) till nära 1 800 (läsåret 1994/95). I och med de särskilda satsningarna utökades basårets volym läsåren 1995/96 och 1996/97. Inför läsåret 1995/96 planerades 2 600 platser på högskolans basår, således en utökning med nära 50 procent.

Fr.o.m. läsåret 1997/98 är det upp till de enskilda lärosätena att besluta om basåret skall finnas kvar och i vilken omfattning. Samtliga lärosäten kommer även fortsättningsvis att anordna basår, ibland med vissa regelförändringar. Vid vissa lärosäten planeras dock en volymminskning.

Det tycks ha fungerat bra att genomföra den kraftiga utökningen. De flesta lärosäten lyckades få studenter till alla tilldelade platser, i vissa fall dessutom långt fler än planerat. Såväl studieresultaten på basåret som övergångsfrekvensen till efterföljande utbildningar är desamma som i tidigare kullar.

Basårsstudenternas sammansättning har förändrats något till följd av en annan av de åtgärder som infördes höstterminen 1995, nämligen NT-SVUX-satsningen. De som planerar att läsa med NT-SVUX-stöd (se nedan) och saknar vissa förkunskaper har rätt att inleda sina studier med ett basår. Läsåret 1995/96 var 340 av alla basårsstudenter personer som gick basåret inför NT-SVUX. Dessa studenter är mellan 28 och 48 år gamla och påverkar därmed åldersstrukturen inom basåret så att andelen äldre studenter blir större. Bland övriga basårsstudenter är majoriteten yngre än 22 år.

¹ I denna uppskattning ingår flera antaganden och schablonberäkningar.

NT-SVUX

NT-SVUX-satsningen innebär att ett särskilt studiestöd erbjuds till 9 000 personer i åldern 28–48 år med arbetslivserfarenhet om de börjar studera på en längre teknisk eller naturvetenskaplig högskoleutbildning. Studiestödet utgörs av ett bidrag som motsvarar 65 procent av den enskildes nivå på arbetslöshetsersättningen och en möjlighet till ett lån, vars storlek också är relaterat till arbetslöshetsersättningsnivån. (NT står för naturvetenskap och teknik och SVUX för särskilt vuxenstudiestöd).

Motiven för denna satsning var att öka antalet personer i samhället med en naturvetenskaplig eller teknisk utbildning och att öppna en möjlighet för yrkesverksamma att byta bana eller för arbetslösa att förbättra sina chanser på arbetsmarknaden. Liksom vad gäller basåret finns NT-SVUX-studenter vid 26 lärosäten.

Efter de tre antagningar som planerades, höstterminerna 1995, 1996 och 1997 har omkring 9 000 personer påbörjat utbildning med NT-SVUX-stöd. Alla finns dock inte kvar och med anledning av detta har regeringen föreslagit att ytterligare antagning skall göras vårterminen respektive höstterminen 1998.

Många tusen har ansökt om NT-SVUX-stöd hos CSN för att därefter eventuellt söka till högskolan. En stor andel fick avslag på sin ansökan till CSN, särskilt det första året.

Till lärosätena var antalet sökande det första året lägre än väntat, framför allt beroende på att statsmakernas beslut om att åtgärden skulle genomföras kom mycket kort tid före höstterminen 1995. Vid de flesta lärosäten var de sökande ungefär lika många som nybörjarna, vart och ett av de tre antagningssåren, vilket innebär att konkurrensen om platserna inte har varit så stor.

NT-SVUX-studenterna tycks inte avbryta sina studier i högre grad än övriga studenter inom dessa utbildningar, åtminstone inte under det första året. De som avbryter gör det oftast tidigt och de som stannar kvar är vanligtvis mycket motiverade och högpresterande. De är dock ofta pressade på grund av en tung arbetsbörda och en svår ekonomisk situation. Detta beror delvis på att dessa äldre studenter ofta har en annan livssituation än många andra studenter, t.ex. med familj och barn.

Så många som 40 procent av NT-SVUX-studenterna hade tänkt börja studera på NT-utbildningar även om det särskilda ekonomiska stödet inte hade funnits.

Nära hälften av studenterna förvärvsarbetade när de ansökte om NT-SVUX. En femtedel studerade på komvux och nästan lika många var arbetslösa när de sökte.

Aspirantutbildning

Syftet med aspirantutbildningen är att underlätta inträdet på arbetsmarknaden för i första hand arbetslösa invandrare med utländsk akademisk utbildning och att bidra till att samhället tillvaratar deras kompetens. Det är en ettårig utbildning som delvis består av praktik. Uppläggnings varierar mellan olika lärosäten men generellt sett ingår olika ämneskurser i utbildningen. Vanligtvis ingår även såväl kurser i svenska språket som om det svenska samhället.

Nio lärosäten gavs i uppdrag att anordna aspirantutbildning läsåret 1995/96. Läsåret därpå fanns aspirantutbildningen kvar som ett särskilt åtagande, då för 13 lärosäten. Fr.o.m. läsåret 1997/98 är aspirantutbildningen, liksom basåret, inte längre ett särskilt åtagande utan en fråga för lokala beslut vid enskilda högskolor. Omkring hälften av lärosätena har beslutat att inte fortsätta med denna utbildning. Anledningar till detta är bl.a. att rekryteringsunderlaget tycks vara litet och att genomförandet av utbildningen, framför allt praktikanskaffningen, har varit svår och arbetsam för lärosätena.

Det första året fördelades nära 1 300 platser och det andra 1 100. Antalet studenter under dessa två läsår uppgick dock bara till sammanlagt 740. Att rekryteringen blev så svag beror bl.a. på att beslutet om att den skulle anordnas kom så sent att det blev svårt för lärosätena att hinna med att planera utbildningen och att göra den känd. En annan viktig orsak är att många av dem som sökte till utbildningen hade för dåliga kunskaper i svenska för att bli antagna. Med anledning av detta anser vissa högskoleföreträdare att en kvalificerad ren språkutbildning vore av större nytta för dessa personer än den nuvarande aspirantutbildningen. Detta är också något som många studenter förespråkar².

² Enligt enkätundersökning.

Studenterna på aspirantutbildningen det första året kom från mer än 60 olika länder. Många kom från det forna Jugoslavien och andra östeuropeiska länder samt från Iran och Irak. De flesta av dem hade mycket dåliga erfarenheter av möjligheterna att ta sig in på den svenska arbetsmarknaden.

Upp till tio månader³ efter avslutad utbildning hade en tredjedel någon form av arbete, varav en tredjedel hade fast anställning. Av dessa hade vissa ett okvalificerat arbete. Detta innebär att majoriteten inte hade hittat ett arbete efter utbildningen, men resultatet är ändå inte så dåligt med tanke på att det gäller en grupp som är en av de svårast utsatta på arbetsmarknaden. Det egentliga målet, att förbättra dessa personers förutsättningar på arbetsmarknaden, har dock uppnåtts relativt väl för dem som deltog i utbildningen. Utbildningen har givit många studenter ett stärkt självförtroende, bättre språkkunskaper och ett utökat kontaktnät, vilka är avgörande faktorer i deras framtida ansträngningar att hitta ett kvalificerat arbete.

En student beskrev t.ex. sina erfarenheter av praktikperioden på följande sätt:

”Jag fick en roll igen – äntligen är jag någon, inte bara en anonym flykting. Jag lever igen.”⁴

Sommarkurser

Sommarkurser hade funnits i mindre skala vid ett stort antal lärosäten sedan några år redan före 1995 års beslut. Beslutet innebar att omfattningen av sommarverksamheten skulle utökas så att 25 000 personer skulle kunna delta under sommaren 1995 respektive sommaren 1996. Ett motiv till att anordna kurser även på sommaren var att bättre utnyttja högskolornas resurser. Fr.o.m. 1997 är detta inte längre ett särskilt åtagande med särskilda resurser utan en lokal fråga. Vid de flesta lärosäten kommer verksamheten att finnas kvar men i starkt reducerad omfattning.

Verksamheten tycks ha fallit väl ut. Inte riktigt så många som det planerade antalet på 25 000 personer per sommar har deltagit i kurserna, men väl drygt

³ Enligt enkätundersökning. Vissa studenter hade avslutat utbildningen fyra månader innan de fick enkäten, andra tio månader.

⁴ Källa: Aspirantutbildningen vid Högskolan i Växjö studieåret 95/96. Claesson, Carlstedt & Hedlund. Uppsats i sociologi vid Högskolan i Växjö.

17 000 sommaren 1995 och nära 20 000 sommaren 1996. Vid de flesta lärosäten har man mycket positiva erfarenheter av sommarkurserna och de är populära bland studenterna. Den allra största delen av studenterna på sommarkurser har också varit registrerade i högskolan terminen före och/eller efter sommaren. Prestationsgraden ligger på nära 60 procent, vilket är lägre än på ordinarie kurser men ändå så högt att farhågan att många skulle anmäla sig inkom för att få ut studiemedel inte tycks besannad. En svårighet vid genomförandet har i enstaka fall uppgivits vara brist på lärare.

Tillfälliga utökningar inom humaniora, samhällsvetenskap och juridik resp. språk

Satsningen på att utöka utbildningskapaciteten i humaniora, samhällsvetenskap och juridik samt i språk är annorlunda till sin karaktär än de övriga satsningarna. Här gäller det generella volymökningar, inte någon ny utbildning eller någon inriktning på speciella målgrupper.

Det tillskott av resurser som fördelades till lärosätena inom denna satsning läsåret 1995/96 motsvarade 7 500 helårsstudenter inom dessa områden.

Volymökningarna inom dessa områden jämfört med året före de särskilda satsningarna är nästan lika stora som den volym som planerades för de tillfälliga utökningarna. Såttillvida kan målet sägas ha nåtts. Lärosätena hade dock – inom ramen för sitt generella utbildningsuppdrag – möjlighet att öka studentantalet inom dessa områden, vilket gör det svårt att avgöra vad som är effekter av just de särskilda satsningarna. Det viktiga är att de totala resurserna till lärosätena ökade. Hade samma volymökningar inom humaniora, samhällsvetenskap, juridik och språk gjorts även utan detta tillskott skulle det ha skett på andra områdens bekostnad. Vad som kan sägas är således att ökningen inom de angivna områdena åtminstone inte blev mindre än den angivna storleken på de tillfälliga utökningarna.

Enligt senare riksdagsbeslut har den högre nivån på resurser permanentats.

Diskussion

Studien av dessa satsningar visar bl.a. att det är mycket viktigt med tid för planering och reflektion för såväl lärosäten som för eventuella studenter för att en högskolesatsning ska bli lyckad.

En annan allmän erfarenhet är att de tre satsningar som har specifika målgrupper (basår, NT-SVUX och aspirantutbildningen) ger nya impulser åt lärosätena och ofta berikar undervisningen, då de bidrar med studenter med en annan bakgrund än den traditionella.

Med utgångspunkt i endast denna studie är det inte möjligt att få svar på frågan om det var lyckat eller inte att använda resurser från arbetsmarknadsåtgärder för att genomföra särskilda satsningar i högskolan. Reguljära arbetsmarknadsåtgärder hade troligen nått delvis andra grupper. Att gå en högskoleutbildning är krävande, framför allt arbetsmässigt men även ekonomiskt. Att bestämma sig för att göra det är därför ett stort beslut som måste grundas på äkta engagemang. Vissa som inte är beredda på eller motiverade för det skulle troligen ha varit mer villiga eller fått större utbyte av att delta i någon annan sorts utbildning. Men för dem som verkligen är motiverade för högskolestudier är detta troligen bättre än reguljära arbetsmarknadsåtgärder.

Vissa av satsningarna vänder sig till specifika och ”nya” målgrupper och två av dem ligger, i viss mån, utanför högskolans traditionella domäner. Diskussionen om dessa satsningar berör därför frågan om den högre utbildningens roll i samhället och universitetens och högskolornas betydelse för det livslånga lärandet. Kommer deras uppgifter att utvidgas ännu mer i denna riktning? En universitetsadministratör sa följande vid verkets konferens om NT-SVUX:

”Är detta början på en ny ordning när det gäller vem som står för studenternas studiefinansiering? Vad vill samhället med universiteten och högskolorna? Det behövs en grundläggande diskussion om högskolans roll i samhället.”

3 Summary

As a result of a proposal made in the 1995 Budget Bill and in the Government Bill 1994/95:139 "Special education measures in universities and university colleges", resources were transferred from the labour market sector to higher education by a resolution of the Swedish Parliament. These additional resources have been used to finance a number of temporary special programmes in universities and university colleges (hereinafter referred to as universities) from the autumn term of 1995. The background to these programmes was the difficult situation on the labour market with high rates of unemployment, and a shortage of manpower with qualifications in science and technology. In November 1995, in accordance with a decision of Parliament, the Government commissioned the National Agency for Higher Education to follow-up and evaluate these programmes.

The special programmes are as follows:

- an expansion of the so-called basic year (undergraduate year) in science and technology
- an additional 9,000 places for beginners in scientific and technical education programmes for adults with working life experience, on favourable financial terms (NT-SVUX)
- a one-year programme including trainee work for unemployed graduates, chiefly immigrant graduates, the so-called trainee programme
- university programmes in the summer for 25,000 people, the so-called summer courses
- a temporary increase of university programmes in the humanities, social science and law, and
- a temporary increase in language training programmes

The total volume of the first four of these special measures amounted in the academic year 1995/96 to three per cent of all university students, in terms of full-time equivalents. At those universities which ran two or more of the programmes the average proportion was 4 per cent. This proportion varied at individual universities between 2 and 11 per cent. If the last two programmes (temporary increases) are also included, the programmes

account for 13 per cent of the volume of students at the universities concerned, calculated on the basis of full-time equivalents.

In the Government Bill 1994/95:139 "Special education measures in universities and university colleges", it was stated that SEK 1.2 billion would be allocated to universities during the budget year 1995/96 for the programmes.

The total cost of the measures can be estimated¹ at approximately SEK 4.6 billion. In this amount the NT-SVUX programme has been estimated over a period of several years and the other programmes for a period of two academic years.

The basic year (undergraduate year)

The basic year, which has the aim of extending the recruitment base for scientific and technical university programmes, was introduced at an earlier stage and had led to good results. It strengthens the recruitment base for scientific and technical study programmes not least where women are concerned. It is given at most universities which have scientific and technical study programmes, in total 26 universities.

From the first to the third academic year in which the basic year was given on a large scale, the number of students increased from just over 1,000 (academic year 1992/93) to almost 1,800 (academic year 1994/95). With the introduction of the special programme the volume of the undergraduate year increased in the academic years 1995/96 and 1996/97. Prior to the academic year 1995/96 2,600 places were planned for the basic year at the universities, an increase of almost 50 per cent.

From the academic year 1997/98 it is up to the individual universities to decide whether the basic year shall be retained and to what extent. All universities will continue to arrange basic year programmes in the future, in certain cases with changes to the rules. However at certain universities a reduction in volume is planned.

The implementation of the substantial increase appears to have functioned well. Most universities succeeded in obtaining students for all allocated

¹ This estimate includes other assumptions and certain standard calculations.

places, and in certain cases far more than planned. Both the study results from the basic year and the levels of transition to subsequent study programmes are the same as in previous years.

The composition of basic year students has changed somewhat as a result of another of the measures which was introduced in the autumn term of 1995, namely the NT-SVUX programme. Those who plan to study with NT-SVUX support (see below) and lack certain background knowledge are entitled to start their studies with the basic year. In the academic year 1995/96, 340 of all basic year students were persons who were doing the undergraduate year prior to NT-SVUX. These students are between 28 and 48 years of age. This therefore has an effect on the age structure of the basic year: the proportion of old students is greater. Among the other basic year students the majority are under 22 years of age.

NT-SVUX

The NT-SVUX programme offers special study support to 9,000 persons in the age group 28-48 years with experience of working life if they start a long technical or scientific study programme at university. The support comprises a grant corresponding to 65 per cent of the individual's level of unemployment benefit and the possibility of obtaining a loan which is also related to levels of unemployment benefit. (NT stands for natural sciences and technology and SVUX special support for adult studies.)

The reason for introducing this programme is to increase the number of persons in Swedish society who possess a scientific or technical educational background and to open up the opportunity for the gainfully employed to change their career or for persons who are unemployed to improve their prospects on the labour market. As is the case with the basic year there are NT-SVUX students at 26 universities.

After the three planned admissions in the autumn terms of 1995, 1996 and 1997, some 9,000 persons have started study programmes with NT-SVUX support. However not all of these persons are still at university and for this reason the government has proposed that further admissions shall take place in the spring term and autumn term of 1998.

Many thousands of persons have applied for NT-SVUX support at CSN (the central student grants committee) in order to apply thereafter for a place at university. A large proportion were rejected, particularly in the first year.

The number applying for admission to universities was lower than expected in the first year mainly due to the fact that the decision of Parliament to implement the programme was made a very short time before the autumn term of 1995. At most universities the number of applicants was as many as the beginners in each of the three years in which admissions took place, which means that competition in respect of places has not been particularly great.

It does not appear that NT-SVUX students drop out from their study programmes to a greater extent than other students in the same study programmes, at least not during the first year. Those who drop out often do so at an early stage and those who remain are usually highly motivated and above average students. However they are often under pressure due to a heavy workload and a difficult financial situation. This is partly due to the fact that these older students often have a different life situation than many other students, for example they have a family and children.

As many as 40 per cent of the NT-SVUX students had considered starting to participate in scientific and technical study programmes even if the special financial support had not been available.

Almost half of the students were gainfully employed when they applied for NT-SVUX. A fifth studied in local government adult education programmes and almost as many were unemployed when they applied.

Trainee programme

The aim of the trainee programme is to facilitate entry on to the labour market for, in the first place, unemployed immigrants with a foreign academic education and to help ensure that their skills are put to good use in Swedish society. This is a one-year programme which consists partly of trainee work. The organisation of the programme varies from university to university but in general the programme includes different subjects. Usually the programmes also include courses in the Swedish language and on Swedish society.

Nine universities were commissioned to start trainee programmes in the academic year 1995/96. The following year the trainee programme was retained as a special programme for 13 universities. From the academic year 1997/98 the trainee programme, as the basic year, is no longer a special undertaking but a matter for local decision at individual universities. About half of the universities have decided not to continue the programme. The reasons for this are, among others, that the recruitment base appears to be small and that the implementation of the programme, in particular obtaining trainee places, has been difficult and laborious for the universities.

The first year 1,300 places were allocated and in the second year 1,100. However the number of students during these two years amounted in total to a mere 740. The reason why recruitment was so poor was, among other things, that the decision that the programme should be organised was made so late that it was difficult for the universities to find time to plan the programmes and to provide information about them. Another major reason is that many who applied for the programme were too weak in Swedish to be admitted. In this respect some representatives of the universities are of the opinion that a pure language training programme would be of greater benefit for these persons than the present trainee programme. This is also advocated by many students².

The students in the first year of the trainee programme came from more than 60 countries. Many came from former Yugoslavia and other East European countries as well as from Iran and Iraq. Most of them had extremely negative experience where entry on to the Swedish labour market was concerned.

Up to ten months³ after completion of the programme a third had some form of work, of which a third had a permanent job. Of these some had unqualified work. This means that the majority had not found work after the programme, but the result is nevertheless not so bad in view of the fact that it is a question of a group which is one of the most vulnerable on the labour market. The real goal, to improve these persons' prospects on the labour market has however been achieved relatively successfully for those who participated in the programme. The programme has given many of the

² According to the questionnaire survey.

³ According to the questionnaire survey. Certain students had completed the programme four months before they received the questionnaire, others ten months.

students greater self-confidence, better language skills and an extended network of contacts, which are decisive factors in their future efforts to find a qualified job.

One student described his experience of the trainee work period in the following way:

”I was given a role again – at last I am somebody, not just an anonymous refugee. I am living again.”

Summer courses

Summer courses had been held on a small scale at a large number of universities for some years before Parliament reached its decision in 1995. The decision meant that the scope of summer activities would be extended to permit 25,000 people to participate in courses in the summers of 1995 and 1996. One reason for arranging courses in the summer was to better utilise the resources of the universities. From 1997 this is no longer a special undertaking with special resources but a local issue. The activity will be retained at most universities but its scope will be greatly reduced.

The results of the activity appear to be good. Not quite as many as the planned 25,000 people per summer participated in the courses but just over 17,000 participated in the summer of 1995 and almost 20,000 in the summer of 1996. Most universities have very positive experience of summer courses and they are popular among students. The great majority of students in the summer courses were also registered at university the term before and/or after the summer. The level of achievement is almost 60 per cent which is lower than in ordinary courses but nevertheless high enough to be able to state that the apprehension that many would apply for the sole purpose of obtaining study loans does not appear to be justified. One difficulty in the implementation of the summer courses has, in certain individual cases, been mentioned as a lack of teachers.

Temporary increase in areas of the humanities, social sciences, law and languages

The programme to expand educational capacity in the humanities, social sciences, law and languages is different in character to the other programmes.

Here it is a question of general increases in volume, not new educational programmes or a focus on special target groups.

The additional resources allocated to the universities in this measure in the academic year 1995/96 corresponded to 7,500 full-time students in these areas.

The increases in volume in these areas compared with the year before the special programmes is almost as great as the volume planned for the temporary increase. Thus far it can be said that the goal has been achieved. However, the universities - within the framework of their general educational responsibilities - had the possibility to increase the number of students in these areas which makes it difficult to determine the effects of these special programmes. What is important is that there was an increase in the total resources allocated to the universities. Had the same increases in volume in the humanities, social science, law and languages been achieved even without the additional funds, this would have been done at the expense of other areas. What can be said therefore is that the increase achieved in the subject areas at least was not less than the size of the temporary increase.

According to a later decision of Parliament the higher level of resources has been made permanent.

Discussion

The study of these programmes shows, among other things, that time for planning and reflection is important for both universities and potential students if a measure within higher education is to be successful.

Other general experience gained is that the three programmes which had specific target groups (basic year, NT-SVUX and the trainee programme) gave new impulses for the universities and often enriched teaching since the students involved usually had a different background to traditional students.

With this study alone as the point of departure it is not possible to obtain an answer to the question of whether it was successful or not to use resources allocated for labour market purposes to implement special programmes in universities. Regular labour market programmes would probably have reached somewhat different groups. To participate in a university study

programme is demanding, from the points of view of both work and finance. To decide to do this is therefore a big decision which must be based on genuine interest and commitment. Some persons who may not have been prepared or motivated to take on such a commitment would probably have been more willing to participate in, or have obtained more benefit from participating in, other types of training programmes. But for those who are really motivated for university studies these types of study programmes are probably better than regular labour market programmes.

Some of the programmes are directed towards specific and "new" target groups and two of them lie, to some extent, outside the traditional domain of universities. Discussion of the programmes therefore touches upon the issue of the role of higher education in society and the importance of universities for the life-long learning process. Will their responsibilities be extended more in this direction? One university administrator said the following at the agency's conference on NT-SVUX

"Is this the start of a new state of affairs where the responsibility for financing students study programmes is concerned? What does society want from its universities? A fundamental discussion on the role of universities in society is needed."

4 Bakgrund

Resursöverföring från arbetsmarknadspolitiska åtgärder till reguljär utbildning

Våren 1995 föreslog regeringen att relativt stora resurser skulle överföras från arbetsmarknadspolitiska åtgärder till det reguljära utbildningssystemet. Resurserna skulle användas till satsningar i såväl gymnasieskolan, den kommunala vuxenutbildningen, folkhögskolor som i högskolan. Det s.k. kunskapslyftet inom den kommunala vuxenutbildningen är t.ex. en stor del i detta.

Bakgrunden till förslaget var den svåra situationen på arbetsmarknaden. Överföringen av medel var en del av en handlingsplan som i budgetpropositionen 1995 beskrevs på följande sätt:

”...introducerar regeringen det hittills största och mest ambitiösa åtgärdsprogrammet för att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Syftet med denna omläggning av närings-, arbetsmarknads- och utbildningspolitiken är att främja sysselsättningen i näringslivet och att höja den allmänna utbildningsnivån i samhället.” (finansplanen, s. 1)

”Arbetsmarknadspolitiken har de senaste åren fått bära en alltför tung börda. ... Det är nu hög tid för nya grepp och för en ny inriktning.” (finansplanen, s. 44)

Överföringen av resurser från ett politikområde till ett annat var stor och inte okontroversiell. Arbetsmarknadsstyrelsen befarade t.ex. att satsningarna skulle visa sig bli mindre omfattande än vad regeringen bedömt och att de skulle komma att innebära att de som mest behöver arbetsmarknadsåtgärder blev utan. Anledningen till denna oro var att studier inom det reguljära utbildningsväsendet är mer ekonomiskt krävande för individen än deltagande i traditionella arbetsmarknadsåtgärder, eftersom studenter i det reguljära utbildningssystemet ofta hänvisas till Svux, Svuxa eller studiemedel för studiefinansiering.

”Erfarenheterna ... pekar entydigt på att medelålders korttidsutbildade och särskilt ensamstående kvinnor med barn avstår från utbildningar, när en lånedel förs in och villkoren blir sämre än A-kasseersättningen.” (AMS budgetunderlag för perioden 1998–2000 s. 35).

Satsningar i högskolan

De satsningar som avsåg högskolan innefattade en rad särskilda åtgärder för att temporärt öka omfattningen av den grundläggande högskoleutbildningen, varav vissa senare blev permanentade.

Sammanlagt skulle, enligt regeringens förslag, 1,2 miljarder kronor tillföras högskolan av medel från arbetsmarknadspolitiska åtgärder budgetåret 1995/96 samtidigt som reguljära arbetsmarknadsinsatser skulle minska i motsvarande mån. Detta innebar att fler studerande kunde erbjudas plats i högskolan.

”Överföringen av medel från arbetsmarknadspolitiska åtgärder innebär att fler kan få utbildning för samma kostnad för staten. De resurser som krävs för att högskolan ska kunna ta emot ytterligare ca 10 000 studenter kan tillföras universitet och högskolor genom att behovet av reguljära arbetsmarknadsinsatser minskar i motsvarande mån.” (prop. 1994/95:100, bilaga 9, s. 86–87).

De satsningar som inom denna ram skulle göras i högskolan preciserades i proposition 1994/95:139 *Särskilda utbildningsåtgärder inom högskolan* och var följande:

- utökning av tekniskt/naturvetenskapligt basår,
- ytterligare 9 000 nybörjarplatser på naturvetenskapliga och tekniska utbildningar för vuxna med yrkeslivserfarenhet, med gynnsamma ekonomiska villkor (NT-SVUX),
- ettårig utbildning med praktik för arbetslösa akademiker, främst invandrarakademiker, s.k. aspirantutbildning
- högskoleutbildning på sommaren för 25 000 personer, s.k. sommarkurser,
- tillfällig utökning av högskoleutbildning inom humaniora, samhällsvetenskap och juridik samt
- tillfällig utökning av språkutbildning.

Vissa riksdagspartier var kritiska till regeringens förslag, speciellt därför att de föreslagna satsningarna var tillfälliga till sin karaktär. De ansåg, framför allt när det gällde införandet av de 9 000 nya nybörjarplatserna i naturvetenskap och teknik, att projekt av denna kortsiktiga karaktär riskerade att leda till att högskolans långsiktiga uppgifter åsidosattes. De förespråkade i stället en långsammare men permanent utökning av antalet studenter i dessa ämnen.

Utbildningsutskottets majoritet stödde dock regeringens förslag om ovan nämnda satsningar, men föreslog en förändring i linje med kritiken: att antagningen till de 9 000 s.k. NT-platserna skulle fördelas på tre höstterminer i stället för två för en lugnare takt.

Utskottet konstaterade också att den föreslagna överföringen av resurser var ovanligt omfattande och att högskolan skulle komma att expandera kraftigt under en begränsad tidsperiod. Med anledning av detta ansåg utskottet att åtgärderna borde följas upp och utvärderas, vilket är bakgrunden till det här redovisade regeringsuppdraget.

Omfattningen av de fyra första av dessa särskilda åtgärder uppgick läsåret 1995/96 till 3 procent av all högskoleutbildning, mätt i antal helårsstudenter. Vid de lärosäten som har ett par eller flera av dem var den genomsnittliga andelen 4 procent och varierade vid enskilda lärosäten mellan 2 och 11 procent. Det är framför allt vid mindre och medelstora högskolor som andelen är relativt hög.

Om även de två sista (tillfälliga utökningar i hum, sam och jur resp. språk) inkluderas uppgår den genomsnittliga andelen vid berörda lärosäten till 13 procent och varierar mellan 5 och 21 procent.

Totalkostnaden för satsningarna kan uppskattas⁵ till omkring 4,6 miljarder kronor. Då är NT-SVUX-satsningen beräknad för flera år framåt och övriga satsningar för två läsår.

⁵ I denna uppskattning ingår flera antaganden och schablonberäkningar.

De enskilda satsningarna

Skälet till satsningarna på tekniskt/naturvetenskapligt basår (behörighetsgivande förutbildning) och de nya NT-platserna är den allmänna uppfattningen att det i arbetskraften råder brist på personer med högskoleutbildning från dessa områden.

Basåret, som syftar till att öka rekryteringsbasen för naturvetenskapliga och tekniska högskoleutbildningar, fanns sedan tidigare och hade lett till goda resultat. Det ges vid 26 lärosäten. I och med de särskilda satsningarna utökades basårets volym läsåren 1995/96 och 1996/97. Fr.o.m. läsåret 1997/98 är det upp till de enskilda lärosätena att besluta om basåret skall finnas kvar och i vilken omfattning.

Med de 9 000 nya NT-platserna avsåg man att ytterligare öka antalet personer i samhället med en naturvetenskaplig eller teknisk utbildning. Ett annat motiv för NT-SVUX-satsningen var att man ville öppna en möjlighet för yrkesverksamma att byta bana. För att motivera personer som redan var etablerade i arbetslivet att söka sig till dessa utbildningar kopplades en förmånlig studiefinansiering till dessa platser. Den består av ett bidrag som baserar sig på den enskildes nivå på arbetslöshetsersättningen och möjlighet till lån.

”Regeringens förslag ... syftar inte enbart till att stimulera tillväxten i landet utan skall också erbjuda en möjlighet och stimulans för den enskilde att söka sig till högre studier inom naturvetenskap och teknik. Särskilt bör personer som etablerat sig i yrkeslivet men saknar teknisk/naturvetenskaplig högskolekompetens motiveras till studier.” (prop. 1994/95:139, s 7).

NT-SVUX-satsningen finns vid de flesta lärosäten som har utbildning inom dessa ämnesområden, sammanlagt 26 stycken.

Aspirantutbildningen var tänkt att underlätta inträdet på arbetsmarknaden för i första hand arbetslösa invandrare med utländsk akademisk utbildning och att bidra till att samhället tillvaratar deras kompetens. Nio lärosäten valdes ut för att på försök anordna aspirantutbildning läsåret 1995/96. Läsåret därpå fanns aspirantutbildningen kvar som ett särskilt åtagande med särskilda resurser, då för 13 lärosäten. Det första året fördelades nära 1 300 platser och det andra 1 100. Fr.o.m. läsåret 1997/98 är aspirantutbildningen, liksom basåret, inte längre ett särskilt åtagande utan en fråga för lokala beslut vid enskilda högskolor.

Sommarkurser fanns i liten skala sedan ett par år och lärosätena hade goda erfarenheter av detta. Här föreslogs en utökning av sommarkurserna, som skulle omfatta mellan fem och tio poäng, så att 25 000 personer skulle kunna delta under sommaren 1995 respektive sommaren 1996. Ett motiv till att anordna kurser även på sommaren var att bättre utnyttja högskolornas resurser. Också sommarkurser är fr.o.m. år 1997 en lokal fråga.

De tillfälliga utökningarna av utbildningskapaciteten i humaniora, samhällsvetenskap och juridik samt i språk var annorlunda till sin karaktär än de övriga satsningarna. Här gällde det generella volymökningar, inte någon ny utbildning eller någon inriktning på speciella målgrupper.

En förstärkt språkutbildning ansågs angelägen bl.a. därför att många människor behöver kvalificerade språkkunskaper i sitt dagliga arbetsliv. Förstärkningen bestod av resurser som under två år skulle ge möjlighet för 1 000 personer att studera språk under ett års tid.

Vad gäller utökningarna inom humanistiska, samhällsvetenskapliga och juridiska utbildningar fanns redan inför vårterminen 1995 ett resurstillskott motsvarande ca 4 000 heltidsstudenter under denna termin. Efter de nya förslagen i 1995 års budgetproposition beslutades om ett fortsatt extra tillskott av resurser som innebar att samma antal studenter skulle kunna beredas plats även under hösten 1995 och att ytterligare 3 500 studenter skulle kunna läsa på heltid under läsåret 1995/96.

Likheter och skillnader mellan satsningarna

Dessa satsningar är alla på något sätt är arbetsmarknadsrelaterade, dels genom att de finansieras med resurser som var avsedda för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, dels genom att de utformats för att på olika sätt påverka två huvudproblem på arbetsmarknaden: arbetslösheten och bristen på utbildade inom vissa områden.

En annan gemensam nämnare är att de initierade och relativt detaljplanerade av statsmakterna. På så sätt utgör de ett undantag i ett system för högre utbildning som annars präglas av principen att utbildningsutbudet bestäms lokalt, av de enskilda lärosätena, inom ramar som statsmakterna ger.

Därtill var de alla, åtminstone till en början, tänkta som tillfälliga satsningar.

Utöver detta finns inte många likheter mellan samtliga satsningar. I stället är några av dem som har vissa egenskaper gemensamt i kontrast till någon eller några av de andra.

De fyra förstnämnda satsningarna var alla något nytt, eller något som funnits endast i några år, till skillnad från de tillfälliga generella utökningarna inom vissa utbildningsområden.

Av de fyra nya satsningarna var två helt nya utbildningar (basåret och aspirantutbildningen) som dessutom hade specifika målgrupper. De andra två var inte nya innehållsmässigt men i stället när det gäller målgrupp och studiefinansiering (NT-SVUX) eller form, organisation och tid (sommarkurser).

Ser man till deras syfte hänger basåret och NT-SVUX ihop i det att de framför allt siktar på att öka antalet tekniskt och naturvetenskapligt utbildade. Aspirantutbildningens syfte är ett annat, nämligen att underlätta för invandrarakademiker att hitta kvalificerade arbeten.

En annan skiljelinje mellan å ena sidan basår och NT-SVUX-satsningen och å den andra aspirantutbildningen är att medan målen för basåret och NT-SVUX är något som påverkas av högskolan (dvs. att utbilda fler) så är aspirantutbildningens mål något som till stor del ligger utanför högskolans makt. Utöver de ansträngningar högskolan gör för att skapa bättre förutsättningar på arbetsmarknaden för dessa personer är ju även arbetsgivares attityder en viktig faktor som påverkar möjligheterna att nå målet för aspirantutbildningen.

Ur en annan synvinkel har aspirantutbildningen och basåret något gemensamt som de inte delar med de andra. Dessa båda utbildningar ligger båda, åtminstone delvis, utanför högskolans traditionella domäner. I basårets fall har högskolans uppgifter utökats till nivån under högre utbildning eftersom det ger ämnesmässig kompetens som motsvarar gymnasieskolans⁶. När det gäller aspirantutbildningen har högskolan fått i uppgift att erbjuda något åt personer som redan har avslutat en akademisk utbildning.⁷

⁶ Detta är en omdiskuterad fråga. De formella kvalifikationer som basåret ger är desamma som gymnasieskolans. Däremot liknar basåret i fråga om undervisning, studieteknik och uppläggning ofta högskoleutbildning mer än gymnasieutbildning.

⁷ Visserligen är fortbildning och vidareutbildning normalt en del av högskolans uppgifter, men att anordna praktikplatser ligger något längre bort från kärnuppgifterna.

Slutligen skiljer sig de olika satsningarna mycket åt rent volymmässigt. I jämförelse med NT-SVUX, som innebär utbildning för 9 000 personer i upp till fem och ett halvt år (civilingenjörsutbildning efter inledande basår), är t.ex. aspirantutbildningen och sommarkurserna relativt små i omfång.

5 Satsningen på tekniskt/ naturvetenskapligt basår

Bakgrund

Den behörighetsgivande förutbildning som brukar kallas tekniskt/naturvetenskapligt basår är en ettårig utbildning som ges i rekryteringsfrämjande syfte. Basåret vänder sig till dem som har grundläggande behörighet för högskolestudier med som saknar de särskilda förkunskaper i matematik, fysik, kemi och biologi alternativt teknologi som krävs för att få börja på naturvetenskapliga eller tekniska högskoleutbildningar. Den som blir antagen till en plats på basåret är i regel garanterad en plats på ett efterföljande utbildningsprogram inom naturvetenskap eller teknik, varav ingenjörsprogram, grundskolläraryrkeprogram med inriktning ma-no, civilingenjörsprogram och olika naturvetenskapliga program är de vanligaste, i nämnd ordning.

Basåret infördes i stor skala läsåret 1992/93 efter framgångsrika lokala initiativ bl.a. vid Högskolan i Luleå. Våren 1992 föreslog regeringen i kompletteringspropositionen att basår skulle ges vid de flesta universitet och högskolor som hade utbildningsprogram inom naturvetenskap och teknik, sammanlagt 26 stycken⁸. Enligt förslaget skulle satsningen sträcka sig enbart ett år fram i tiden och basåret sågs som en del av kampen mot arbetslösheten. Man hoppades att basåret skulle öka rekryteringen till högskolestudier i naturvetenskap och teknik, särskilt bland kvinnor.

De positiva erfarenheterna av basåret ledde dock till beslut om fortsatt verksamhet. Från det första till det tredje läsåret ökade antalet studenter från drygt 1 000 (läsåret 1992/93) till nära 1 800 (läsåret 1994/95).

Våren 1995 föreslog regeringen i budgetpropositionen och i proposition 1994/95:139 att en relativt kraftig utökning av basåret skulle göras med hjälp av delar av de resurser som överfördes från det arbetsmarknadspolitiska området. Samma år infördes basår även inom komvux. Antalet platser i högskolans basår läsåret 1995/96 planerades till nära 3 000. Dessutom

⁸ Fr.o.m. läsåret 1996/97 ges det även vid Södertörns högskola.

infördes detta läsår NT-SVUX-satsningen som också bidrog till att öka basårets volym. Personer som uppfyllde alla krav på att bli NT-SVUX-student utom den särskilda behörigheten gavs nämligen rätt att inleda sina studier med ett basår.

Här sammanfattas först tidigare resultat och erfarenheter av basåret. Dessa finns mer utförligt beskrivna i den separata rapporten (NOT-häftet) om basåret och i tidigare NOT-häften⁹. Därefter redovisas vad utökningen av basåret i högskolan fr.o.m. läsåret 1995/96, som blev följden av resursöverföringen från arbetsmarknadspolitiska åtgärder, har inneburit.

Resultat och erfarenheter sedan 1992 fram till 1995

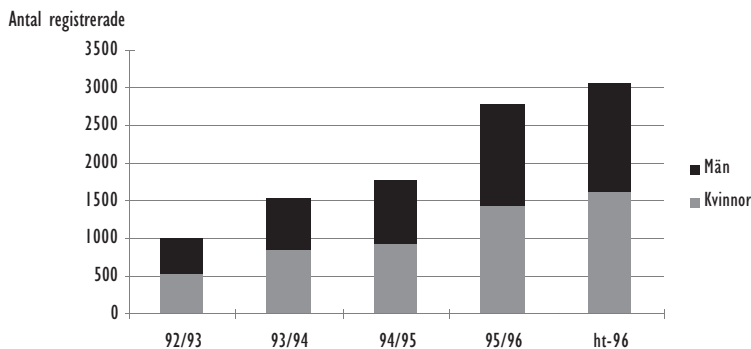
Basåret tycks vara en lyckad satsning som väl uppnår sitt syfte att öka rekryteringen, särskilt av kvinnor, till högskolestudier inom naturvetenskap och teknik. Tidigare uppföljningsstudier visar att många är intresserade av att gå basåret, att de flesta slutför dessa studier och dessutom går vidare till tekniska och naturvetenskapliga utbildningsprogram efter basåret.

Företrädare för lärosätena är vanligtvis positiva till basåret. En anledning till detta är att basåret underlättar deras arbete med rekrytering till naturvetenskapliga och tekniska utbildningsprogram. En annan är att det bidrar till att studentgrupperna på de olika utbildningsprogrammen får en mer blandad bakgrund, vilket ofta anses berika undervisningen. De första åren som universitet och högskolor hade i uppdrag att erbjuda basår överlät vissa lärosäten själva undervisningen åt komvux. Efter hand har dock allt fler lärosäten börjat anordna basåret helt i egen regi.

Studenterna på basåret i högskolan är också vanligtvis nöjda med denna utbildning, inte minst därför att de förutom ämneskunskaperna under detta år också får erfarenhet av högskolemiljön och sättet att studera där. Många valde bort matematik och naturvetenskap på gymnasiet på grund av att dessa ämnen ansågs svåra. Det finns också de som valde någon annan utbildning i gymnasiet eftersom de var intresserade av t.ex. språk.

⁹ NOT-häftet nr 1/1994 Tekniskt/naturvetenskapligt basår. Bakgrund och resultat läsåren 1992/93 och 1993/94), nr 4/1995 Basårets effekter på rekryteringen till N och T och nr 7/1996 "Och dessutom känner jag mig smartare nu än innan"

*Antal studenter på högskolans basår, läsåret 1992/93 – höstterminen 1996.
Kvinnor respektive män.*

Detta innebär att platserna totalt sett fylldes med råge, till 107 procent. För enskilda lärosäten varierade graden av fyllda platser mellan 71 och 180 procent.

Av basårsstudenterna 1995/96 utgjordes 340 av studenter som gick basåret inför NT-SVUX-studier. Räknar man bort dessa fylldes platserna till 94 procent.

I sina årsredovisningar för 1995/96 har de flesta lärosäten nämnt basåret i positiva ordalag, att det är en viktig rekryteringskälla för naturvetenskapliga och tekniska utbildningar, att intresset för basåret är stort och att en stor andel slutför basåret och fortsätter till efterföljande utbildningar, som avsett. När det gäller själva utökningen sägs inte så mycket i årsredovisningarna. En högskola, Högskolan i Gävle/Sandviken, noterar i sin årsredovisning att prestationsgraden på basåret var lägre läsåret 1995/96 än tidigare. En annan, Högskolan Kristianstad, nämner att utökningen av platserna för 1995/96 aldrig kom att utnyttjas på grund av sen platstilldelning

Fr.o.m. läsåret 1997/98 är det upp till de enskilda lärosätena att besluta om basåret skall finnas kvar och i vilken omfattning. Samtliga lärosäten, med undantag för Högskoleutbildning på Gotland, kommer även fortsättningsvis att anordna basår, ibland med vissa regelförändringar. Vid vissa lärosäten planeras dock en volymminskning.

Förändringar i studentsammansättning, studieresultat och fortsatta studier?

Åldersstrukturen bland basårsstudenterna förändrades det år den stora utökningen och NT-SVUX infördes. Andelen äldre blev större.

Detta beror till mycket stor del på NT-SVUX-satsningen. Den riktar sig till 28–48-åringar och medger att dess studenter inleder sina studier med ett basår.

De tre första läsåren, dvs. innan NT-SVUX-satsningen hade införts, var en mycket stor andel av kvinnorna och en ganska stor andel av männen yngre än 22 år. Denna andel sjönk läsåret 1995/96.

Det tycks dock inte enbart vara NT-SVUX som har ökat andelen äldre studenter på basåret. Även om de som går basår inför NT-SVUX exkluderas, var andelen äldre högre detta år än tidigare, åtminstone bland de kvinnliga studenterna. För männen däremot var åldersfördelningen oförändrad jämfört med tidigare år, om NT-SVUX exkluderas. Se tabellen.

Tekniskt/naturvetenskapligt basår. Andel 21 år eller yngre

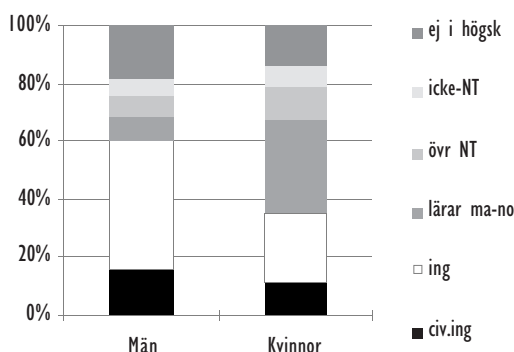
Årskull	Kvinnor	Män
92/93	73 %	61 %
93/94	80 %	64 %
94/95	75 %	60 %
95/96 (inkl. NT-SVUX)	61 %	53 %
95/96 (exkl. NT-SVUX)	69 %	61 %
ht -96 (inkl. NT-SVUX)	56 %	48 %

Däremot är könsfördelningen oförändrad. Såväl före som efter basårets volymökning och införandet av NT-SVUX var drygt hälften av basårsstudenterna kvinnor (mellan 52 och 54 procent).

Inga förändringar tycks heller, enligt statistiken, ha skett i fråga om studieresultat, övergång till ordinarie högskoleutbildning eller inriktning på denna. Andelen som slutför basåret med godkänt resultat har varit omkring 70 procent för samtliga basårskullar. Andelen av en basårskull som året efter basåret går vidare till naturvetenskapliga eller tekniska högskolestudier har legat på mellan 60 och 70 procent (av samtliga registrerade på basåret) för de tre första kullarna (t.o.m. kull 1994/95). Bland dem som gick basåret 1995/96 och blev godkända läste hela 80 procent naturvetenskap eller

teknik i högskolan höstterminen därpå. Dessa andelar är naturligtvis inte helt jämförbara eftersom de utgår från olika populationer (samtliga registrerade respektive godkända). Men de tyder i alla fall inte på att övergångsfrekvensen skulle ha försämrats med den senare kullen. När det gäller vilka utbildningar man hamnar på efter basåret är mönstret detsamma före och efter utökningen. Liksom tidigare övergår männen i hög grad till ingenjörsutbildningar och kvinnorna till lärarutbildningar. Se diagrammet.

Godkända ur basårskull 1995/96. Verksamhet höstterminen 1996.

Det finns dock, i en enkätundersökning¹⁰ bland studenterna på basåret 1993/94 respektive 1995/96, en antydning till ökning av andelen studenter som tycker att studierna på basåret känns svåra och att studietakten är för hög, som är studieovana och som tycker att det är svårt att kombinera studierna med familjeliv och eventuellt förvärsarbete. Skillnaderna mellan de två kullarna, varav den senare ju var den första efter den särskilda satsningen, förklaras troligen bl.a. av att personer som läser basår inför NT-SVUX (som per definition är över 28 år och har yrkesarbetat) finns med i den senare.

En fråga i enkäten var ställd till dem som efter basåret hade gått vidare till högskolestudier inom naturvetenskap eller teknik. Den löd: "Tror du att du kommer att slutföra den utbildning du går?" Här var andelen som kände sig osäker större bland dem som gått basåret 1995/96. Bland dessa svarade 84

¹⁰ Enkätundersökningen gjordes av SCB på uppdrag av NOT-projektet. Den gav många intressanta resultat om bl a studiemotiv, bakgrund och erfarenheter av basåret. Dessa redovisas i den separata rapporten om basåret med bilaga. NOT-projektet är ett samarbetsprojekt mellan Högskoleverket och Skolverket. Det syftar till att stimulera intresset för naturvetenskap och teknik. Det har också i uppgift att särskilt följa basåret.

procent ja jämfört med hela 95 procent bland dem som gått basåret 1993/94.

Skillnaderna ska dock inte överdrivas. I båda dessa kullar var andelen som avbrutit studierna låg och andelen som var nöjda med sina studier på basåret hög.

6 Satsningen på NT-SVUX

Bakgrund

NT-SVUX var en helt ny idé som initierades i och med resursöverföringen från arbetsmarknadsåtgärder. (NT står för naturvetenskap och teknik och SVUX för särskilt vuxenstudiestöd).

Motivet till denna satsning var den svåra situationen på arbetsmarknaden med stor arbetslöshet och en samtidig brist på naturvetenskapligt och tekniskt utbildade. Tanken var att personer med arbete i andra branscher skulle få en chans att omskola sig för att bl.a. minska risken för framtida arbetslöshet. Arbetslösa skulle få en chans att utbilda sig till något som förhoppningsvis leder till arbete. Näringslivet skulle få en större rekryteringsbas av tekniskt och naturvetenskapligt utbildade. Dessutom skulle en viss rörelse skapas på arbetsmarknaden när vikarier anställdes för att ersätta dem som hade tjänstledigt för att studera.

Satsningen innebär att ett särskilt studiestöd erbjuds till en viss grupp människor om de börjar studera på en längre teknisk eller naturvetenskaplig högskoleutbildning. Studiestödet utgörs av ett bidrag som motsvarar 65 procent av den enskildes nivå på arbetslöshetsersättningen och en möjlighet till ett lån, vars storlek också är relaterad till arbetslöshetsersättningsnivån.

Stödet erbjuds under hela utbildningen, under förutsättning att studenten läser på heltid och blir klar med utbildningen inom stipulerad tid.

Målgruppen var personer i åldern 28 till 48 år som hade minst fem års arbetslivserfarenhet. De kunde vara arbetslösa eller ha ett arbete. De fick inte tidigare ha genomgått en högskoleutbildning inom naturvetenskap eller teknik. Däremot kunde de ha läst någon annan högskoleutbildning.

Det beslutades att satsningen skulle omfatta 9 000 personer och att antagningen skulle fördelas mellan höstterminerna 1995, 1996 och 1997.

Antalet studenter som finns kvar i utbildning efter antagning dessa tre höstterminer uppgår dock inte till 9 000. I budgetpropositionen för 1998

föreslås därför att ytterligare antagning skall göras vårterminen 1998 och höstterminen samma år.

De utbildningar som kunde innefattas i NT-SVUX-satsningen skulle anordnas på heltid och bestå av ett utbildningsprogram som omfattar minst 120 poäng. Följande utbildningsprogram ingick:

- ingenjörsprogram på minst 120 poäng eller på 80 poäng med ett påbyggnadsår inom naturvetenskapliga eller tekniska ämnen,
- civilingenjörsprogram,
- grundskolläroprogram med inriktning mot undervisning i årskurserna 4–9 och med ämneskunskaper inom matematiska eller naturorienterade ämnen
- program som leder till en kandidat- eller magisterexamen med huvudsaklig inriktning mot naturvetenskap eller teknik.

För personer som saknar särskild behörighet till en NT-utbildning gavs möjlighet att inleda studierna med ett års behörighetsgivande förutbildning, s.k. basår. Särskilt vuxenstudiestöd ges inte för basåret. Däremot efterskänks halva studieskulden för basåret när den efterföljande NT-utbildningen är avslutad.

Statens utgifter för NT-SVUX-satsningen utgörs dels av ersättningen till de lärosäten som har NT-SVUX-studenter, dels av det särskilda studiestödet till studenterna.

Universitetens och högskolornas ersättning för dessa studenter bekostas av ett särskilt anslag (C 46:7) vid sidan av det generella anslaget för grundläggande högskoleutbildning till varje lärosäte. Storleken på den ersättning ett lärosäte får för en NT-SVUX-student motsvarar storleken på ersättningen för andra studenter inom det naturvetenskapliga och tekniska utbildningsområdet.

Statens utgifter för det särskilda studiestödet till NT-SVUX-studenterna beräknas till och med budgetåret 2000 bli drygt 2 miljarder. Detta motsvarar omkring mellan 60 000 och 70 000 kronor per student och år. Se tabell.

Budgetår	Utgift/anslag	Belopp (tkr)
1995/96 (18 mån)	Utgift	221 600
1997	Utgiftsprognos	391 400
1998	Förslag	517 371
1999	Beräknat	507 384
2000	Beräknat	389 651
Summa t.o.m. budgetåret 2000		2 027 406

Källa: Budgetpropositionen för 1998

NT-SVUX-studenternas bakgrund

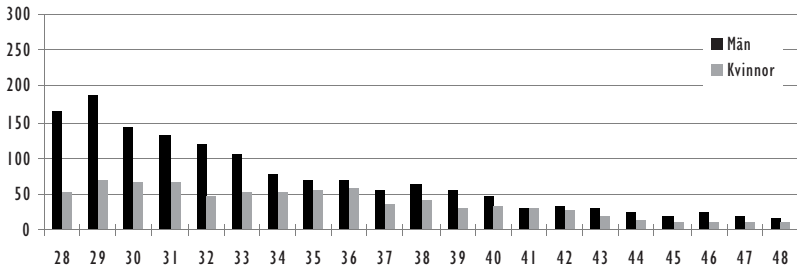
Ålder, kön och familjesituation

Den vanligaste NT-SVUX-studenten är en man i den yngre delen av det tillåtna åldersintervallet. Framför allt det första året var männen i majoritet. Då var nära två tredjedelar män jämfört med drygt hälften bland dem som började året därpå. Medianåldern var 32 år för män och 34 år för kvinnor, båda startåren.

Det är framför allt i de lägsta åldrarna som männen är fler än kvinnorna. Bland dem som startade hösten 1995 var det mer än dubbelt så många män som kvinnor i åldern 28–33 år. I högre åldrar var könsfördelningen mer jämn, men männen var fler än kvinnorna i varje ålder bland dem som startade det första året.

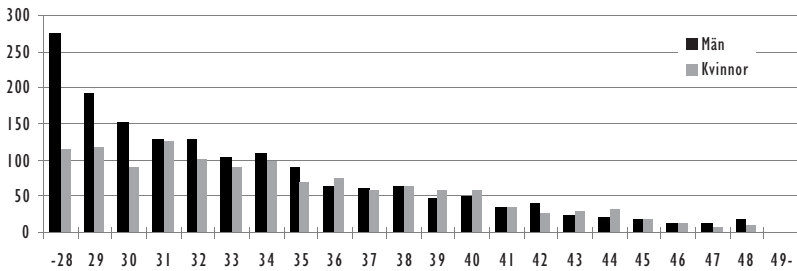
Även i gruppen som startade hösten 1996 var de unga männen den enskilt största gruppen. Särskilt antalet 28-åriga män, dvs. i den yngsta tillåtna åldern, hade ökat kraftigt. Men bland de äldre var könsfördelningen mer jämn denna höst. I flera åldrar var kvinnorna t.o.m. fler än männen. Se diagrammen.

Antal kvinnor respektive män som påbörjade studier inom NT-SVUX-satsningen höstterminen 1995. Per ålder.

Källa: SCB

Antal kvinnor respektive män som påbörjade studier inom NT-SVUX-satsningen höstterminen 1996. Per ålder.

Källa: SCB

För att få en uppfattning om vilka de människor var som intresserade sig för denna satsning har en enkätundersökning genomförts bland de personer som sökt NT-SVUX hos CSN¹¹.

Studenterna i NT-SVUX-satsningen skiljer sig från majoriteten av samtliga högskolestudenter genom sin ålder. I denna grupp är det därmed mycket vanligare att ha familj och barn än bland övriga högskolestudenter.

¹¹ Enkätundersökningen gjordes av Högskoleverket och SCB bland personer som de två första läsåren (95/96 eller 96/97) fått bifall på sin CSN-ansökan och som minst en gång erhållit NT-SVUX-stöd samt ett litet urval bland personer som fått bifall på sin CSN-ansökan men som aldrig fått NT-SVUX utbetalt. Könsfördelningen bland dem som fick enkäten är 44 procent kvinnor och 56 procent män.

Sysselsättningsbakgrund

Nära hälften hade, när de ansökte om NT-SVUX, som huvudsaklig sysselsättning att förvärvsarbeta. Drygt en av fem hade som huvudsysselsättning att studera på komvux och nästan lika många var arbetssökande/arbetslösa.

Sex av tio hade ett arbete när de ansökte om NT-SVUX. Det fanns således en grupp som hade ett arbete trots att de hade en annan huvudsaklig sysselsättning, t.ex. komvuxstudier.

Fyra av tio NT-SVUX-studenter har eller har haft tjänstledigt (helt eller delvis) från ett arbete för att studera, enligt enkäten. Drygt hälften av dessa vet att någon vikarie anställdes på deras tjänst. Med enkätresultatet som grund skulle därmed omkring 3 000 personer (efter de första tre antagningsåren) ha tjänstledigt för att studera inom denna satsning varav omkring 1 600 personer skulle ha en vikarie.

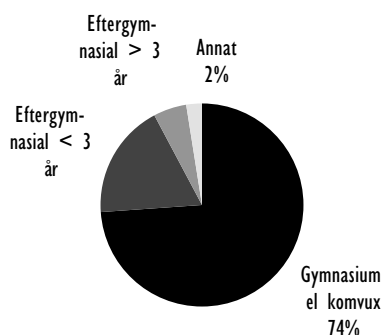
De män som hade ett arbete arbetade vanligtvis inom teknik, tillverkning, bygg, transport- och kommunikation. Kvinnorna arbetade ofta inom hälso- och sjukvård, som lärare eller med något administrativt arbete.

En stor andel karaktäriserar sitt tidigare arbete som ansvarsfullt och som något som krävde yrkeserfarenhet. En ganska stor andel, men mindre än hälften, anser att deras arbete var stimulerande. Relativt få säger att deras arbete krävde högskoleutbildning och ännu färre anser att deras möjligheter att avancera inom yrket var goda. Detta tyder på att många som intresserade sig för denna möjlighet gjorde det för att genom en högskoleutbildning förbättra sina möjligheter att avancera på arbetsmarknaden.

Utbildningsbakgrund

Enligt studentenkäten hade de allra flesta som kom in på en NT-plats en gymnasieutbildning som högsta fullföljda utbildning bakom sig. En femtedel hade gått en kortare eftergymnasial utbildning (mindre än tre år), t.ex. förskollärare eller sjuksköterska, och en av tjugo hade gått en längre eftergymnasial utbildning (tre år eller längre), t.ex. fi. kand, ämneslärare eller jurist. Många av dem med en tidigare högskoleexamen hade gått en lärarutbildning.

Utbildningsbakgrund. Högsta avslutade tidigare utbildning.

Källa: Högskoleverkets studentenkät

En del hade läst något på högskolan tidigare, utan att det lett till en examen. Av alla som beviljades NT-SVUX hade en tredjedel tidigare läst vid något svenskt universitet eller högskola. Denna andel är högre bland äldre än bland yngre. Bland dem vars tidigare högskolestudier inte hade lett till en examen var matematik och naturvetenskap, humaniora och data vanliga ämnen för studierna.

Det ekonomiska stödet – utfall

Hur mycket får NT-SVUX-studenterna ut?

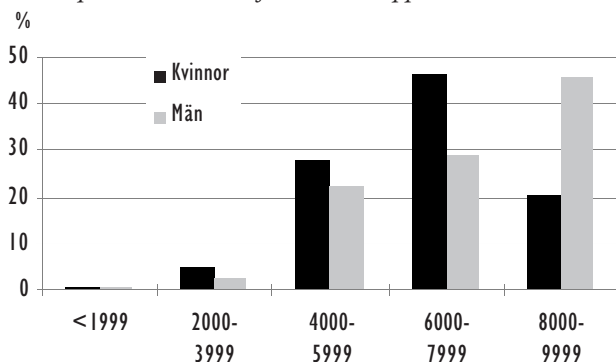
Det ekonomiska stödet till NT-SVUX-studenterna, som består av bidrag och möjlighet till lån, baserar sig på den enskildes nivå på arbetslöshetsersättningen. Denna nivå avgörs av vilken inkomst man tidigare har haft.

Enligt uppgifter från CSN om utbetalade bidrags- och lånebelopp visar det sig att de flesta NT-SVUX-studenter får mellan 6 000 och 10 000 kronor i snitt¹² per månad i bidrag efter skatt och lån sammantaget. Nära fyra av tio får mellan 6 000 och 8 000 kronor och ungefär lika många får sammanlagt mellan 8 000 och 10 000 kronor. Var fjärde NT-SVUX-student får mellan 4 000 och 6 000 i snitt per månad. En liten andel, 3 procent, får mellan 2 000 och 4 000 kronor i snitt per månad.

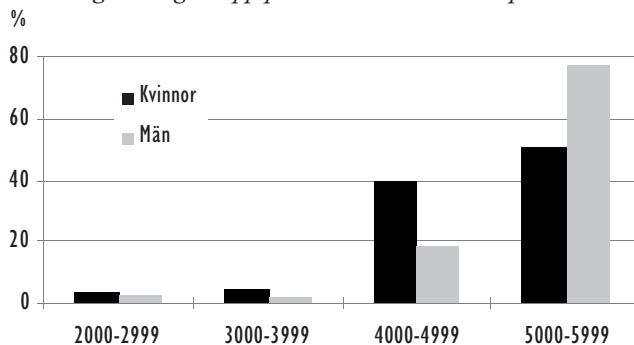
¹² Grundenheten i NT-SVUX-stödet är inte belopp per månad utan belopp per dag. Sjukfrånvaro m.m. påverkar utbetalningarnas storlek. P.g.a. detta avser CSN:s uppgifter om utbetalade belopp varje individs totala utbetalade bidrag respektive lån under den tidsperiod individen fått utbetalningar. Med dessa uppgifter som grund har därefter för denna uppföljningsstudie genomsnittliga utbetalade belopp per månad räknats fram.

Diagrammen nedan visar beloppsfördelning för kvinnor respektive män, totalt, enbart bidrag respektive enbart lån.

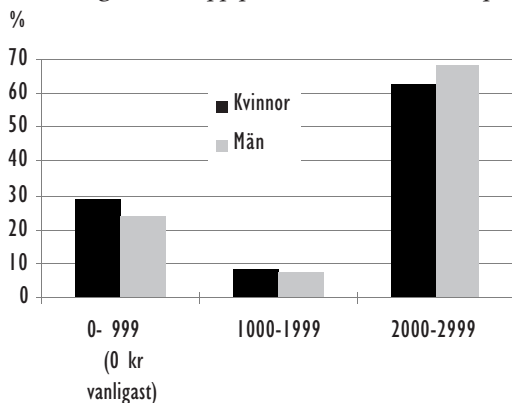
Genomsnittligt bidrags- plus lånebelopp per månad (efter skatt). Andel av kvinnor respektive män som får olika belopp.

Genomsnittligt bidragsbelopp per månad. Kvinnor respektive män.

Genomsnittligt lånebelopp per månad. Kvinnor respektive män.

Lånets storlek är, precis som bidragets, kopplat till den enskildes nivå på dagpenningen på A-kassan. Detta innebär att de som kan få de högsta lånen (om de väljer att utnyttja denna möjlighet) är de som har de högsta bidragen.

En intressant fråga är om man vanligtvis tagit hela det lån man kan få eller om man har varit försiktig med att låna. Av alla som får bidrag tar var fjärde (26 procent) inget eller bara lite i lån. Bland dem med relativt lågt bidrag (4 000–5 000 kr i månaden) är det något vanligare att överhuvudtaget ta lån. Av dem är det endast 22 procent som tar inget eller bara lite i lån. Var fjärde person med högt bidrag (5 000–6 000 kr i månaden) tar inget eller bara lite lån. Nära sju av tio av dem med högt bidrag tar ett lån som kan antas vara det maximala (mellan 2 000 och 3 000 kronor i månaden).

Könsskillnader

Som framgår av diagrammen får kvinnor i allmänhet ut mindre NT-SVUX än männen. Medianbeloppet för bidrag och lån sammantaget (efter skatt) är för kvinnor knappt 7 000 kronor i snitt per månad jämfört med 7 800 kronor för män.

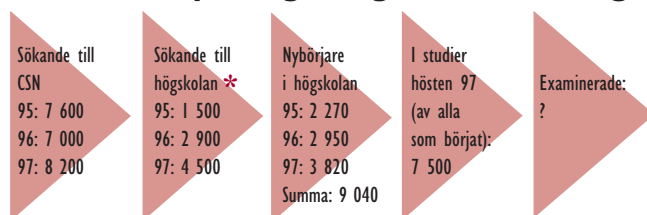
Att kvinnornas totala utbetalade snittbelopp är lägre än männens beror framför allt på att deras arbetslöshetsersättning är lägre vilket tillåter dem ett lägre bidrag och en lägre maximal lånesumma än männen. Se diagrammet över bidrag. Men det tycks även till viss del bero på att kvinnorna är mindre benägna att utnyttja lånedelen inom NT-SVUX än vad männen är.

En större andel kvinnor än män tar inget eller bara lite i lån. Det är framför allt kvinnor med relativt höga bidrag som inte tar lån. Bland kvinnor med mellan 4 000 och 5 000 kronor i bidrag per månad tar 23 procent inget eller bara lite lån. Motsvarande andel för män är 21 procent. Bland dem med mellan 5 000 och 6 000 kronor i bidrag är det hela 32 procent av kvinnorna som tar inget eller bara lite lån. Bland männen ligger denna andel på endast 23 procent. Se tabell nedan.

Andel med inget eller litet lån (max 999 kr/månad), per bidragsstorlek (genomsnittligt bidragsbelopp/månad) och kön.

Bidrag/månad	Andel med inget el. litet lån	
	Kvinnor	Män
4 000–4 999 kr/mån	23 %	21 %
5 000–5 999 kr/mån	32 %	23 %

Intresse, rekrytering och genomströmning

* Ofullständiga uppgifter, särskilt för ht -95 och ht -96

Rekryteringsåtgärder

Flera lärosäten har lagt ned stor möda på särskilda rekryteringsinsatser för NT-SVUX-satsningen. Exempel på detta är kontakter med arbetsförmedlingen och komvux. I vissa fall har samtliga arbetssökande i trakten kallats till möte eller fått informationsbrev och man har informerat på stora arbetsplatser. Annonser i press och radio liksom artiklar i pressen har också bidragit till ökad kännedom om möjligheten. Vid andra lärosäten har man inte anordnat några speciella rekryteringsåtgärder för just denna grupp studenter.

Sökande till CSN

Många har intresserat sig för möjligheten att få studera med det särskilda ekonomiska stödet NT-SVUX. Till Centrala studiestödsnämnden (CSN) ansökte inför läsåret 1995/96 7 600 personer om prövning av huruvida de uppfyllde kriterierna för NT-SVUX. Läsåret därpå sökte omkring 7 000 personer till CSN och inför hösten 1997 uppgick antalet nya sökande till 8 200. Många fick dock avslag på sin ansökan, främst på grund av att de inte

hade fyllt 28 år, att de inte hade tillräckligt med arbetslivserfarenhet eller att de redan höll på med en naturvetenskaplig eller teknisk utbildning. Särskilt det första året var andelen avslag hög, omkring hälften. En trolig förklaring till detta är att beslutet om satsningen och därmed informationen om vilka kriterier som gällde kom mycket kort före ansökningsperioden. Det andra året fick fyra av tio avslag på sin ansökan.

Alla som fick bifall från CSN började dock inte på en utbildning. Vissa sökte överhuvudtaget inte till någon utbildning. Andra sökte men blev inte antagna av högskolan, på grund av att de saknade behörighet eller på grund av konkurrens om ett begränsat antal platser. Ytterligare andra sökte och blev antagna men valde att inte börja.

Sökande till högskolan

Av den ofullständiga¹³ statistik som finns över antal sökande och antagna framgår att det inför höstterminen 1995 fanns 1 500 behöriga personer som sökte en NT-plats i första hand vid 16 lärosäten (NT-SVUX-satsningen finns vid 26 lärosäten men alla ingår inte i SCB:s statistik över sökande och antagna). Året därpå (höstterminen 1996) fanns 2 900 behöriga personer som sökte en NT-plats i första hand vid 19 lärosäten. Inför höstterminen 1997 fanns 4 500 behöriga förstahandssökande till 25 lärosäten.

Vid de flesta lärosäten var antalet sökande, vart och ett av de tre antagningsåren, ungefär lika stort som antalet nybörjare. Konkurrensen om platserna synes därför inte ha varit så stor, sett på detta genomsnittliga vis, för hela lärosäten. I verkligheten har den naturligtvis varit olika stor för olika utbildningar. På Stockholms universitet tycks dock konkurrensen ha varit större än på andra ställen. Där gick det drygt tre sökande på varje nybörjare.

¹³ Det finns ingen fullständig statistik om antal sökande och antagna. Detta beror på att det finns flera sätt att söka och bli antagen på. Det förekommer såväl samordnad antagning via Verket för högskoleservice (VHS), lokal antagning genom det lokala antagningssystemet LANT som manuell antagning "på plats". Statistiken för höstarna 1995 och 1996 omfattar endast den samordnade VHS-antagningen, den för hösten 1997 den samordnade och LANT. De som söker utanför söksystemen direkt till högskolan syns aldrig i statistiken över sökande och antagna, men återfinns däremot, om de börjar, i uppgifterna om antal nybörjare. Andelen sökande utanför de organiserade söksystemen kan antas vara speciellt stor hösten 1995 på grund av det sena beslutet om satsningens införande.

Var det vanligt att inte börja?

Av alla som sökt och blivit antagna till en NT-utbildning var det, enligt studentenkäten, 15 procent som aldrig började. Det var vanligare bland äldre än bland yngre att inte börja.

Anledningarna till att inte börja var att det ekonomiska stödet ansågs för lågt (39 procent), att man hellre ville ägna sig åt något annat (30 procent) eller något helt annat (27 procent). De äldre svarade oftare att anledningen var att stödet var för lågt och de yngre svarade oftare att det berodde på att man ville ägna sig åt något annat.

Nybörjare på utbildningarna

Höstterminen 1995 fick nära 2 300 personer utbetalat NT-SVUX minst en gång och var, enligt SCB registrerade som studenter. Höstterminen 1996 tillkom drygt 2 900 personer som fått utbetalat NT-SVUX minst en gång och var registrerade som studenter. Enligt uppgifter från lärosätena började drygt 3 800 personer höstterminen 1997.

Sammantaget har således omkring 9 000 personer hittills börjat på någon utbildning med NT-SVUX. Alla som någon gång har börjat finns dock inte kvar, därav regeringens förslag om ytterligare antagning under 1998.

Antalet nybörjare det första året var lägre än planerat. Detta tycks till stor del ha berott på att beslutet om satsningen kom sent och att universitet och högskolor fick kort tid på sig att informera om möjligheten. Det andra året var tillströmningen högre men inte heller då uppgick antalet nybörjare inom NT-SVUX-satsningen till vad som planerats.

Nybörjare inom NT-SVUX-satsningen (inkl. de som inlett med basår), höstterminerna 1995, 1996 respektive 1997.

Ht -95	Ht -96	Ht -97	Summa
2 269	2 948	3 818	9 035

Källa: SCB (ht -95 och ht -96) samt universitet och högskolor (ht -97)

Vilka utbildningar började de på?

Drygt en fjärdedel sökte och blev beviljade NT-SVUX för att efter ett inledande basår börja på en NT-utbildning, enligt studentenkäten. Syftet med det tekniskt/naturvetenskapliga basåret är att läsa in den särskilda

behörighet som krävs för att börja på en NT-utbildning. Det var vanligare för kvinnor än för män att behöva inleda med basår.

Andel som blev beviljade NT-SVUX för att inleda med basår resp. för att börja på en NT-utbildning direkt. Per kön.

	Inleda med basår	Direkt på NT-utb.	Summa
Samtliga	27	73	100
Män	22	78	100
Kvinnor	30	70	100

Källa: Högskoleverkets studentenkät

Mer än hälften av dem som började studera på någon NT-utbildning (direkt eller efter basår) hamnade på någon ingenjörsutbildning. De övriga fördelade sig ganska jämnt mellan civilingenjörsutbildningar, lärarutbildning ma-no, annan naturvetenskaplig utbildning och annan teknisk utbildning. Traditionella könsval tycks vanligare bland de äldre än bland de yngre. Yngre kvinnor började på en ingenjörsutbildning i högre grad än äldre kvinnor (49 procent av kvinnorna i åldern 28–31 år gjorde detta mot endast 38 procent av kvinnorna i åldern 41–50 år). Se tabell.

Fördelning på olika NT-utbildningar. Per åldersgrupp och kön.

	Civ. ing.	Ing	Lär ma no	Annat nat. vet	Annat tekn.	Summa
Samtliga	11	53	11	15	9	100
Män	14	61	8	11	6	100
Kvinnor	7	42	16	21	15	100
Samtliga 28–31 år	17	58	7	12	6	100
Män 28–31 år	18	63	6	9	4	100
Kvinnor 28–31 år	12	49	11	17	11	100
Samtliga 32–35 år	11	54	10	16	10	100
Män 32–35 år	15	62	7	12	5	100
Kvinnor 32–35 år	6	42	13	22	17	100
Samtliga 36–40 år	10	50	13	17	10	100
Män 36–40 år	12	59	9	13	7	100
Kvinnor 36–40 år	8	39	18	22	14	100
Samtliga 41–50 år	5	49	17	16	12	100
Män 41–50 år	7	59	13	12	9	100
Kvinnor 41–50 år	3	38	21	21	17	100

Källa: Högskoleverkets studentenkät

Går de kvar?

Tre fjärdedelar (74 procent) av alla som höstterminen 1995 började på basåret inför en NT-SVUX-plats var höstterminen 1996 registrerade på någon naturvetenskaplig eller teknisk högskoleutbildning.

Nära fyra av fem (78 procent) av alla som hösten 1995 började på någon ordinarie högskoleutbildning med NT-SVUX fanns kvar i naturvetenskapliga eller tekniska högskolestudier hösten därpå. Inte riktigt alla gick dock kvar på samma utbildningsprogram som de började på hösten 1995. Det finns ingen skillnad mellan könen i detta avseende.

Denna andel som är kvar i studier efter ett år är densamma som för studenter inom naturvetenskapliga och tekniska utbildningar generellt sett.

När det gäller andelen NT-SVUX-studenter som är kvar två år efter start finns ännu endast uppgifter från enskilda universitet och högskolor. Enligt dessa finns 62 procent av de studenter som började studera inom NT-SVUX-satsningen höstterminen 1995 kvar hösten 1997. Studenter som har bytt högskola under tiden saknas i denna uppgift.

Sammantaget innebär detta att det hösten 1997 finns omkring 7 500 personer i NT-SVUX-satsningen.

Skillnader mellan olika grupper i fråga om avbrott

I studentenkäten fanns en fråga om man gick kvar på studierna eller om man hade avbrutit¹⁴. Svaren på denna fråga visar bl.a. följande skillnader: Äldre har avbrutit oftare än yngre. De som var arbetslösa innan de började i NT-SVUX-satsningen har avbrutit oftare än de som förvärvsarbetade. De som inte hade tänkt börja studera NT innan de kände till NT-SVUX-möjligheten har avbrutit något oftare än de som ändå hade planerat att studera NT. De som börjat på en NT-utbildning direkt har avbrutit oftare än de som inlett med basår och därefter börjat på en NT-utbildning. De som fått lägre ekonomiskt stöd har avbrutit oftare än de som fått högre.

¹⁴ Frågan lydde "Läser du i dagsläget på NT-utbildningen?" Svartalternativen var: "Ja" respektive "Nej, jag har avbrutit studierna". Personer som avbrutit tillfälligt för att sedan återuppta studierna hade därmed inget lämpligt svarsalternativ, vilket kan innebära att för många har markerat avbrottsalternativet.

Några troliga orsaker till dessa skillnader är följande:

För många av de äldre var det länge sedan de senast studerade och de saknar därmed studievana. Dessutom är det troligt att äldre upplever tidspresen starkare än många yngre, eftersom en större andel av de äldre har familj och barn.

Man kan tänka sig att vissa av dem som var arbetslösa började studera inom satsningen i brist på annan sysselsättning, som ett negativt val, och samtidigt fortsatte att söka ett arbete. Att börja studera i NT-SVUX-satsningen var troligare oftare ett positivt val bland dem som hade ett arbete än bland dem som var arbetslösa. Detta har betydelse för motivationen.

Motivationen är troligen också en avgörande skillnad mellan dem som ändå hade tänkt läsa inom NT-området och dem som blev intresserade först när de fick kännedom om NT-SVUX.

De som inleder med basår (på grund av att de saknar den särskilda behörigheten) får färsk förkunskaper för sin NT-utbildning, till skillnad från vissa andra som läste dessa ämnen i gymnasiet för många år sedan.

Drygt sju procent av alla som påbörjat studier inom NT-SVUX-satsningen sökte ett arbete vid tidpunkten för enkätundersökningen, antingen för att de redan hade slutat studera eller för att de planerade att sluta när de fick ett arbete. Därtill sökte mellan tre och fyra procent av alla som påbörjat studier deltidsarbete för att ha vid sidan av studierna.

Studiemotiv, studiehinder och erfarenheter av studierna

Studiemotiv

De vanligaste motiven för att börja studera inom NT-SVUX-satsningen är

- ”för att klara mig bättre på arbetsmarknaden”,
- ”för att kunna byta till ett annat yrkesområde”,
- ”det ekonomiska stödet fick mig intresserad” och
- ”av intresse för ämnet”.

För alla NT-SVUX-studenter var de förstnämnda två, arbetsmarknadsrelaterade, studiemotiven mycket viktiga. Vad gäller övriga motiv skiljer sig deras inbördes vikt mellan olika grupper. Så många som fyra av tio NT-SVUX-studenter hade, redan innan de fick kännedom om stödet, tänkt börja på någon NT-utbildning. För dem var intresse för ämnet ett vanligt motiv. För dem som inte hade tänkt börja studera NT innan de fick höra talas om NT-SVUX var det ekonomiska stödet mycket vanligt som viktigaste motiv.

Att så många som fyra av tio redan hade planerat att börja studera innan möjligheten att få NT-SVUX yppade sig tyder på att gruppen som nåddes var vidare än avsett.

”NT-SVUX ändrade inte mina studieplaner alls då jag redan tidigare bestämt mig för att läsa till lärare. Det är bara att buga och bocka inför regeringens fina NT-erbjudande.”¹⁵

Det är främst de yngre som hade tänkt börja studera oavsett det särskilda stödet. Nära hälften (45 procent) av 28–31-åringarna jämfört med var fjärde 41–50-åring i satsningen hade ändå tänkt börja.

För många som inte skulle ha börjat utan NT-SVUX är det deras tidigare studieskulder eller andra skulder som gjort dem ovilliga att ta ytterligare lån. De ser NT-SVUX-möjligheten som en andra chans. Andra är rädda för att låna pengar för studier oavsett om de har tidigare skulder eller inte.

”Det var för mig en jättechans att få en hel utbildning betald. Har tidigare inte velat börja studera på grund av att jag inte vill sätta mig i lånefällan. Nu kan jag därför helt ägna mig åt studierna och slippa tänka på det.”

Studiehinder

Brist på tid och pengar upplevs av många NT-SVUX-studenter som svårigheter. Många av dessa studenter har hunnit skaffa familj och barn och kanske också andra åtaganden i livet.

¹⁵ Citaten är hämtade från svaren på en öppen fråga i enkätundersökningen. Frågan lydde: ”Vilka positiva eller negativa erfarenheter har du av NT-SVUX och av din studiesituation? Berätta själv!”

Det ekonomiska stödet är i många fall alltför lågt för att kunna ersätta en tidigare löneinkomst. NT-SVUX-studenterna har rätt till ett lån utöver bidraget, men även med det maximala beloppet på detta lån får dessa studenter ofta mindre pengar att leva på än andra studenter med vanligt studielån. Tillsammans med kravet på heltids studietakt, som gör det svårt att lönearbeta vid sidan av studierna, skapar detta för många NT-SVUX-studenter en känsla av stress.

”Ekonomi har blivit sämre. Förhoppningsvis leder studierna till något som är värt vissa uppoffringar under studietiden!”

”Då jag tidigare hade ett arbete med låg lön får jag nu ett lågt NT-SVUX-stöd/studielån. Och jag får ej låna upp mer. Detta drabbar nog främst kvinnor.”

Så många som drygt hälften av kvinnorna och fyra av tio män har i enkätundersökningen angivit ”svårt att kombinera studierna med familjeliv” som ett av de tre viktigaste studiehindren. Ekonomiska svårigheter och alltför hög studietakt är också vanliga svårigheter. Var sjunde NT-SVUX-student har inte alls upplevt några svårigheter eller hinder i sina studier.

Glättad studieinformation har i vissa fall varit en svårighet. Många av dessa 28–48-åringar har inte studerat i högskolan tidigare och känner sig vilseledda av den information de fått från lärosäten eller arbetsförmedlingar som jämför studiebördan med en 40 timmars arbetsvecka. I verkligheten kräver t.ex. en civilingenjörsutbildning, åtminstone periodvis, en större arbetsinsats än så.

Övriga erfarenheter

De flesta NT-SVUX-studenterna är mycket nöjda över att ha blivit erbjudna denna möjlighet och anser sig ha fått en andra chans i livet till kvalificerade studier. Många är också nöjda med att satsningen är riktad till just dem och att de betraktas som en viktig resurs i samhället. En mycket vanlig synpunkt är dock, som nämnts ovan, att det ekonomiska stödet är för lågt och innebär en alltför stor sänkning av levnadsstandarden.

Många vittnar om att studierna är stimulerande och utvecklande och bidrar till personlig utveckling. De känner ökat självförtroende när de klarar av vad de föresatt sig och vågar tro på sig själva. Många tycker också att deras ålder

och erfarenheter från arbetslivet gör dem motiverade för studier och berikar studierna. Deras erfarenheter berikar förståelsen av de ämnen de studerar.

Att läsa tillsammans med andra NT-SVUX-studenter upplevs av många som positivt, eftersom man då känner förståelse och stöd från varandra.

För vissa är detta en chans att byta yrke, och kanske därmed minska sin framtida risk för att bli arbetslös. För andra är det ett försök att komma ur sin nuvarande arbetslöshet.

Dessa studenter är ibland kritiska till utbildningens uppläggning och takt, ofta utifrån sina erfarenheter från arbetslivet. Detta har i vissa fall lett till förändringar från utbildningsanordnarnas sida.

Lärosätenas erfarenheter

Lärosätenas erfarenheter av NT-SVUX-satsningen har samlats in främst genom en skriftlig förfrågning och genom en konferens med representanter från aktuella högskolor. De erfarenheter som har diskuterats har bl.a. handlat om rekrytering, uppläggning, NT-SVUX-studenternas prestationer, dessa studenters särskilda förutsättningar och behov samt om vad tillskottet av denna nya grupp har inneburit för högskolan och för andra studenter.

Uppläggning

Rekryteringen till de utbildningsplatser som skulle ingå i satsningen var, som tidigare nämnts, otillräcklig, framför allt det första året. Detta förklaras huvudsakligen av den korta förberedelse tiden och att det i början rådde oklarhet om regler.

Rekryteringsbilden ser givetvis olika ut för olika lärosäten och olika utbildningsprogram. Vissa lärosäten har hela tiden haft en tillfredställande rekrytering. Vissa har haft många sökande som inte haft tillräckliga förkunskaper. Intresset har varit olika starkt för olika utbildningar.

Sättet att genomföra satsningen skiljer sig mellan olika lärosäten. Det vanliga är att placera in NT-SVUX-studenterna på ordinarie utbildningsprogram. Vid ett fåtal lärosäten finns kurser för enbart NT-SVUX-studenter. Vid Stockholms universitet har man t.ex. inrättat en inledande 40-poängs-utbildning i biologi för denna grupp. På några andra ställen förekommer

basår för enbart dessa studenter. Vissa lärosäten anordnar inga särskilda stödåtgärder för NT-SVUX-studenterna. Andra ger introduktionskurser eller stödundervisning i framför allt matematik. På flera ställen har dessa studenter extra kontakter med studievägledare.

NT-SVUX-studenternas prestationer

Vid vissa lärosäten har man noterat att studenter med tidigare studiemisslyckanden bakom sig dök upp på NT-platser och att det förekommit många tidiga avhopp. Det vittnas också om att vissa NT-SVUX-studenter har haft svårigheter att hänga med i studierna, vilket kan bero på bristande studievana och att studiestarten inneburit en större omställning för dem än för övriga studenter. En allmän erfarenhet är att NT-SVUX-studenterna ofta har behov av introduktions- och repetitionskurser i t.ex. matematik innan de verkliga studierna sätter igång. Många saknar datorvana, vilket är mycket ovanligt bland yngre studenter.

En uppfattning som de flesta högskoleföreträdare delar är dock att de NT-SVUX-studenter som stannar kvar i studierna är mycket motiverade och högpresterande.

NT-SVUX-satsningens påverkan på högskolan

Många högskoleföreträdare diskuterar vad de skillnader innebär som finns mellan NT-SVUX-studenter i allmänhet och övriga, framför allt yngre, studenter i allmänhet, bl.a. för undervisningssituationen. De flesta erfarenheterna av detta tycks positiva men det pekas också på en del svårigheter.

En viktig positiv erfarenhet är att NT-SVUX-studenterna tack vare sina tidigare erfarenheter ofta berikar undervisningen för samtliga studenter. Bra exempel från arbetslivet kan vara tydliggörande.

Deras erfarenheter från arbetslivet och deras livssituation gör dem också ibland mer kritiska än andra studenter till studiernas uppläggning. Det kan t.ex. gälla arbetsbörda, schemaläggning och planering. Deras synpunkter har ofta lett till organisatoriska förbättringar.

Flera högskoleföreträdare vittnar också om att den stora tillströmning av äldre studenter inom vissa utbildningar som satsningen innebär har lett till att lärare och administratörer har fått upp ögonen för de speciella förutsättningar

äldre studenter har. På så sätt påverkas situationen även för andra äldre studenter till det bättre.

Satsningen har dock varit tidskrävande för högskolornas personal dels på grund av ökade insatser för studievägledning och stödåtgärder, dels på grund av ökad administration som framför allt orsakas av den mycket omfattande närvarorapportering till CSN som krävs för NT-SVUX-stödet.

Slutsatser

Sammantaget tycks satsningen hittills relativt väl ha uppnått sina syften, om än inte fullständigt.

Vad gäller inflödet av studenter förekom, åtminstone det första året, vissa rekryteringsproblem. I takt med att möjligheten blev mer känd fylldes platserna i högre grad det andra och tredje året.

När det kommer till själva genomförandet av satsningen tycks erfarenheterna till största delen positiva. Både studenter och lärare/administratörer är vanligtvis nöjda med genomförandet av utbildningen. Studenterna ser ofta på denna möjlighet som en andra chans utan vilken de kanske aldrig hade "kommit till skott" med studier. De upplever i stor utsträckning att studierna är intressanta, att självkänslan stärks och att deras erfarenheter från yrkeslivet underlättar förståelsen av studierna.

Från högskolehåll framhålls ofta att det ökade inslaget av äldre studenter med andra erfarenheter bidrar positivt till såväl utbildningens innehåll som dess organisation. De äldre studenternas erfarenheter berikar undervisningen för alla. Med sina erfarenheter från arbetslivet är NT-SVUX-studenterna ibland också mer kritiska till studiernas uppläggning och planering än yngre studenter. Kritiken har i vissa fall lett till förändringar som samtliga inblandade upplever som förbättringar.

Vissa negativa erfarenheter är dock oroande. Många NT-SVUX-studenter har problem med ekonomi och tidspress och känner oro och stress över detta. En annan, mindre betydelsefull, negativ erfarenhet, är att förfarandet med närvarointyg som den speciella studiefinansieringen kräver ställer till med krångel för både studenter och lärare.

När det gäller slutresultatet – huruvida NT-SVUX-studenterna kommer att slutföra sina studier – tycks de hittillsvarande indikationerna lika goda som för övriga studenter. Upp till ett år efter studiestart tycks inte NT-SVUX-studenter avbryta sina studier i högre grad än övriga studenter inom dessa ämnesområden. Den ekonomiska press och tidspress som en del NT-SVUX-studenter känner riskerar dock att påverka detta negativt med tiden.

En annan infallsvinkel på frågan om satsningens resultat är inriktningen på nya grupper. Ett viktigt syfte med satsningen var att stimulera nya grupper, att söka sig till högskolestudier inom naturvetenskap och teknik. Målet är naturligtvis dels att nå dessa grupper, dels att de ska fullfölja sina studier. Just dessa grupperns genomströmning blir därmed ett viktigt mått på hur lyckad satsningen varit.

Sett ur denna synvinkel är resultaten inte riktigt lika positiva. För det första består en relativt stor andel (40 procent) av NT-SVUX-studenterna av personer som hade tänkt börja studera naturvetenskap eller teknik på högskolan även om NT-SVUX inte hade funnits. För det andra är det bland dem som skulle kunna kallas ”nya grupper” (äldre, de som inte hade tänkt börja ändå, de som var arbetslösa när de började) som andelen avbrott varit störst, även om den inte har varit dramatiskt större än för övriga.

En självklar fråga i sammanhanget är NT-SVUX-studenternas framtidsutsikter. Kommer de att få arbete när de blivit klara med utbildningen? Under konferensen med högskoleföreträdare framkom följande positiva synpunkter på detta: Det faktum att man som vuxen väljer att gå en krävande utbildning med 65 procent av A-kasseersättningen visar på initiativförmåga och belustsamhet. Dessa studenter blir också ovanliga och troligen intressanta för arbetsgivare på grund av sin blandade bakgrund. Det finns också de som tvivlar på att de framtida arbetsutsikterna är goda. En student skrev t.ex. i enkätundersökningen att han visserligen var mycket glad över att kunna studera och få betalt men att han inte hade några förhoppningar att hitta en anställning som medelåders nyutexaminerad.

7 Satsningen på aspirantutbildning

Bakgrund

Våren 1995 fattade statsmakterna beslut om att en s.k. aspirantutbildning skulle anordnas vid universitet och högskolor läsåret 1995/96. Aspirantutbildningen skulle vara en utbildning för arbetslösa akademiker med företrädesvis utländsk akademisk examen. Riktlinjerna var att utbildningen skulle ges på heltid och omfatta 40 poäng samt bestå av både teoretiska kurser och praktik.

I propositionen 1994/96:139 (sidan 13) står följande text angående en utbildning för arbetslösa akademiker med en utländsk examen:

”Syftet med utbildningen är att underlätta dessas inträde på arbetsmarknaden samtidigt som deras kompetens tillvaratas. En viktig komponent i den föreslagna utbildningen är inslaget av praktik i näringsliv eller i gemensam sektor, och därför förutsätter denna utbildning att respektive universitet och högskola har ett gott samarbete med de arbetsplatser som kan erbjuda praktikplatser.”

Uppföljningen och utvärderingen av aspirantutbildningen finns som helhet samlad i en delrapport. Syftet med att följa upp och utvärdera aspirantutbildningen är framför allt att ta reda på om detta var en lyckad satsning. Med en lyckad satsning avses huvudsakligen om denna satsning nådde de mål som sattes för utbildningen, nämligen, om utbildningen gav invandrarna en bättre utgångspunkt på arbetsmarknaden.

Under läsåren 1995/96 och 1996/97 gavs 2 370 arbetslösa akademiker möjligheter att gå en utbildning som varvade teori med praktik med syfte att ge en bättre utgångspunkt på arbetsmarknaden.

Bakgrunden till aspirantutbildningen var den rådande situationen på arbetsmarknaden som är särskilt svår för invandrarakademiker.

Arbetsmarknaden för arbetslösa akademiker med en utländsk examen (invandrarakademiker) har belysts av bland annat SCB och i en särskild

rapport utgiven av Statens Invandrarverk, där slår man fast att det generellt råder en stark underrepresentation av invandrare som har arbete. Invandrarakademiker är också som grupp betraktat den grupp av alla akademiker som oftast är arbetssökande eller har ett arbete som de är överkvalificerade för.

Utöver den krympande arbetsmarknaden ställs ökade krav på kunskaper och färdigheter i svenska samt specifik kompetens. Rekryteringsprocesserna har förändrats och personliga kontakter har kommit att betyda allt mer.

Praktikens betydelse för möjligheterna till arbete ansågs viktiga och därför ansågs en utbildning som gav studenterna teoretiska kunskaper varvat med praktik särskilt lämpad att ges vid sådana lärosäten som hade goda erfarenheter av liknande utbildningar. Praktikplatser ansågs spela en särskilt viktig roll genom att det skulle bidra till att vidga individens kontaktnät och därmed öka chanserna till ett arbete.

Riktlinjer för aspirantutbildningen

Varje universitet/högskola ansvarade själva för utformning och innehåll för de teoretiska avsnitten. Det ålades varje lärosäte att anordna praktik för studenterna. I regleringsbrevet daterat 1995-06-15 ålades nio lärosäten att erbjuda en teoretisk och praktisk utbildning om 40 poäng för i första hand arbetslösa invandrare med akademisk utbildning.

I förordningen står det ytterligare bland annat följande om urval vid antagning till aspirantutbildningen;

- 5 § Vid urval bland sökande till utbildningen skall istället för vad som anges i 8 kap. 7 och 8 §§ högskoleförordningen (1993:100) förtur ges till personer som
1. har en utländsk akademisk utbildning motsvarande minst tre års heltidsstudier,
 2. är anmäld som arbetssökande vid den offentliga arbetsförmedlingen i den ordning som Arbetsmarknadsstyrelsen föreskriver och inte har kunnat få ett arbete som är lämpligt med hänsyn till utbildningen och
 3. är bosatt i Sverige.

Bestämmelserna om urval i 8 kap. 7 och 8 §§ högskoleförordningen skall tillämpas om fler sökande än som kan antas till utbildningen uppfyller kraven i första stycket.

Vid flertalet lärosäten (dock inte alla) kom dispens att ges från kravet på behörighet i svenska och i förekommande fall även kravet på engelska med motiveringen att många av de studenter som sökte sig till utbildningen annars hade utestängts från studierna.

Läsåret 1995/96 fördelades 1 270 platser totalt på nio lärosäten, och läsåret 1996/97 fördelades 1 100 platser på tretton lärosäten.

Fördelning av platser på lärosäten läsåren 1995/96 och 1996/97

Lärosäte	Antal studenter 1995/96	Antal studenter 1996/97
Uppsala universitet	100	60
Lunds universitet	100	50
Göteborgs universitet	600	500
Stockholms universitet	200	100
Umeå universitet	50	50
Högskolan i Luleå	50	20
Högskolan i Halmstad		90
Högskolan i Kalmar		30
Högskolan Kristianstad		50
Högskolan i Skövde		50
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	40	40
Högskolan i Växjö	30	60
Mälardalens högskola	100	100
Totalt	1 270	1 100

Källa: Regleringsbrev 1995/96

De ekonomiska ramarna för båda läsåren utgjordes av disponibla medel om totalt 61 miljoner kronor. De disponibla medlen utgör lärosätenas ersättning för helårsstudenter och helårsprestationer.

Ersättningen för en helårsprestation beräknades till ungefär 24 500 kronor och utöver denna ersättning fick dessutom lärosätena 4 500 kronor per planerad helårsstudent. Detta innebar en garanterad ersättning till lärosätena oberoende av antalet studenter som sedan verkligen gick på utbildningen.

De totala kostnaderna för aspirantutbildningen har uppskattats till ungefär 24 miljoner, exklusive studiefinansieringen för studenterna.

Studiefinansieringen för studenterna på aspirantutbildningen har i stort sett utgått från principen om studiemedelsfinansiering för studenterna, möjlig-

heterna till andra finansieringssätt har dock varit vanliga. En majoritet av studenterna (70 procent) uppbar s.k. utbildningsbidrag som beräknas på arbetslöshetsersättningen (eller kontant arbetsmarknadsstöd). Kostnaderna för denna studiefinansiering är svåra att estimeras, men utgår man från en genomsnittlig ersättning på 65 000 per individ och år blev kostnaderna ungefär 35 miljoner kronor för de båda läsåren.

Vissa lärosäten hyste en viss oro inför antagningen läsåret 1995/96. Bakgrunden till denna oro var att det kändes osäkert om antalet helårsprestationer skulle täcka de kostnader man hade. Detta var framför allt tydligt på de lärosäten som antog en relativt stor andel studenter och då man på ett tidigt stadium räknat med att kunna utnyttja betydligt mer pengar med tanke på de extra insatser som framför allt arbetet med praktikanskaffning innebär.

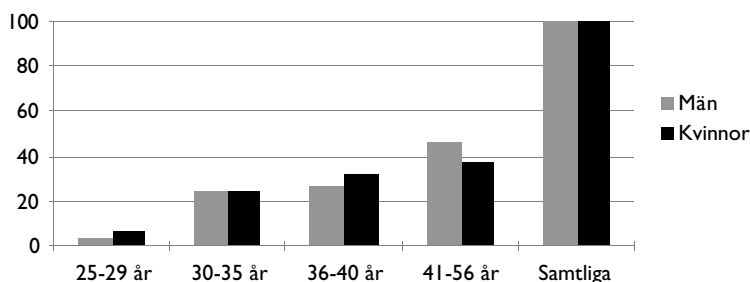
Aspiranternas bakgrund

En enkätundersökning genomfördes av Högskoleverket under våren 1997 riktad mot de studenter som gick på utbildningen läsåret 1995/96. Syftet var att ta reda på aspiranternas olika bakgrunder, deras tidigare erfarenheter på arbetsmarknaden, vilka erfarenheter de hade av utbildningen och vad som sedan hände efter utbildningen.

Den utländska bakgrunden på studenterna varierar och i stort sett finns mer än 60 olika länder från hela världen representerade. Den vanligaste nationella bakgrunden är forna Jugoslavien och andra östeuropeiska länder samt Iran och Irak.

Genomsnittsåldern på aspirantutbildningen var 39 år läsåret 1995/96. Den höga genomsnittsåldern är delvis beroende av att samtliga studerande på aspirantutbildningen har en tidigare högskoleutbildning. Genomsnittsåldern är markant hög om man jämför med andra högskoleutbildningar (genomsnittsåldern kan dock vara hög på arbetsmarknadsutbildningar). Rekryteringen av yngre studenter har inte varit omfattande. De yngre aspiranterna, mellan 25 och 29 år utgjorde inte mer än en andel på 5 procent och den största andelen studenter var äldre än 41 år. Den äldsta studenten var 56 år, se figur. Fördelningen mellan kvinnor och män är mycket lika vad gäller ålder.

Andelen män och kvinnor fördelat på åldersgrupper

Källa: Högskoleverkets studentenkät

Genomsnittstiden som studenterna på aspirantutbildningen har bott i Sverige är 5,3 år innan de påbörjade studierna. Männerna har i genomsnitt bott i Sverige i 5,7 år och kvinnorna i genomsnitt 5 år. Fördelningen av studenterna på utbildningen visar att det är vanligast att ha bott i Sverige mer än tre år men mindre än åtta år. Andelen studenter som bott i Sverige mindre än 3 år utgjorde mer än en tredjedel.

Den vanligaste akademiska utbildnings- och yrkesbakgrunden var ämneslärare, civilingenjörer och ekonomer. Många studenter hade en ekonomisk utbildningsbakgrund från Östeuropa som några studenter påpekade (i kommentarer) var inaktuell eller behövde kompletteras.

Arbetsmarknaden för studenterna före aspirantutbildningen

Ett av kriterierna för att kunna bli antagen till utbildningen var att man var arbetssökande. Mot den bakgrunden var det per definition ingen av studenterna på utbildningen som hade ett arbete eller hade ett arbete som motsvarade deras utbildning.

Den svenska arbetsmarknaden för studenterna på aspirantutbildningen har framför allt vad gäller kvalificerade arbeten varit svår att ta sig in på. Närmare 13 procent av studenterna uppgav i enkäten att de hade haft ett arbete i Sverige som motsvarade deras tidigare utbildning.

Det tycks, bland dessa studenter, vara skillnader mellan hur länge man har bott i Sverige, huruvida man har haft ett kvalificerat arbete eller ej. Framför allt män som har bott länge i Sverige har haft svårare att hitta arbete som passar deras utbildning än kvinnor i motsvarande åldrar.

Studenterna upplever att man saknar kontakter och sådana nätverk som skulle kunna underlätta inträdet på arbetsmarknaden. Många upplever att arbetsgivarna har en negativ attityd, eftersom det upplevs som deras utbildning inte tas på allvar eller att de misstror deras kompetens. Flertalet av studenterna uppger ofta en kombination av brister i språket och att deras utbildning misstros. Brister i språket, att man bryter eller att man har ett annorlunda namn, har särskilt lyfts fram av många av studenterna.

Många av studenterna i enkätundersökningen berättar om svårigheter att nå fram till arbetsgivare, att göra sig intressant och synlig. I många fall får personerna inte några svar alls från de arbetsgivare man har sökt arbete hos.

För många som under flera år har varit arbetssökande kan en bitterhet skönjas av deras berättelser och kommentarer; de har tappat tron på att de någonsin ska få ett arbete än mindre ett kvalificerat arbete som motsvarar deras utbildning och kompetens.

”Under den här tiden som jag sitter hemma förlorar jag språket, kunskapen, anpassningen på arbetsplatsen och kontakter med andra.”

”Man saknar här personliga kontakter som skulle kunna överbrygga, svårigheter som en ”vanlig svensk” ej har. Utan kontaktnät är man misslyckad!”

Aspirantutbildningens genomförande

Aspirantutbildning genomfördes under läsåret 1995/96 på nio lärosäten och på tretton lärosäten läsåret 1996/97. Totalt under de två läsåren gick 740 invandrarakademiker aspirantutbildningen. Den enkätundersökning som genomfördes under våren 1997 riktade sig till de studenter som gick aspirantutbildningen läsåret 1995/96. Uppgifter från lärosätena är insamlade under båda läsåren.

Behörighetskraven för antagning till aspirantutbildningen har i stort sett likadan ut på samtliga lärosäten. Dispens från behörighet i svenska och engelska gavs som tidigare nämnts vid några av lärosätena.

Administrationn av aspirantutbildningen har i stort sett skett på liknande sätt, med en projektansvarig. Utbildningen har inneburit mycket arbete både vad gäller planering och genomförande av utbildningen. Flertalet av

lärosätena har förutom ren administration haft ytterligare hjälp av bland annat studievägledare och personer som har arbetat med praktikanskaffning. Generellt sett har mycket litet samarbete skett med Länsarbetsnämnderna, vilket flera lärosäten har beklagat.

Rekryteringen till aspirantutbildningen föll inte ut på ett sådant sätt som man hade hoppats på vid de flesta lärosätena. Antalet registrerade totalt på utbildningen båda läsåren visar att platserna långt ifrån fylldes. Endast en tredjedel av platserna fylldes. Lärosätenas erfarenheter kring rekryteringen kan sammanfattas i följande punkter:

- otillräckliga förkunskaper hos studenterna i framför allt svenska språket,
- oklar studiefinansiering för studenterna ledde till osäkerhet bland sökande,
- för kort planeringstid åtminstone inför antagningen hösten 1995,
- svårt att marknadsföra utbildningen och hitta målgrupper och informera via lämpliga kanaler om utbildningen för att nå rätt målgrupper.

Erfarenheterna av rekryteringen var dessutom att tidiga avhopp, eller att studenter inte dök upp efter antagning huvudsakligen berodde på studenternas ekonomiska situation. Enligt vissa lärosätena var det avslag på ansökan om utbildningsbidrag som bidrog att många studenter hoppade av utbildningen och att viljan att ta studielån var låg.

Antalet registrerade studenter på aspirantutbildningen båda läsåren fördelat på lärosäten.

Lärosäte	1995/96–1996/97
Uppsala universitet	14
Lunds universitet	26
Göteborgs universitet	242
Stockholms universitet	212
Umeå universitet	38
Högskolan i Luleå	5
Högskolan i Borås	24
Högskolan i Halmstad	20
Högskolan i Kalmar	10
Högskolan i Kristianstad	9
Högskolan i Skövde	24
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	42
Högskolan i Växjö	46
Mälardalens högskola	26
Totalt	738

Källa: SCB

Studenterna studiemotiv

Ett av de viktigaste motiven för studenterna att söka sig till aspirantutbildningen var praktiken, man ville ha en praktikplats. Förväntningarna på utbildningens kombination av teori och praktik med koppling till arbetsmarknaden var höga inför starten.

En stor del av studenterna på aspirantutbildningen hoppades att utbildningen skulle öka deras chanser att få ett kvalificerat arbete eller att få ett arbete över huvud taget. Motiven att påbörja utbildningen kan sägas utgå från det ovan sagda. Många av studenterna uppgav även att de ville öka sina kunskaper om det svenska samhället och sina språkkunskaper i svenska.

Aspirantutbildningens innehåll

Det har förekommit i grova drag tre olika modeller för uppläggning på aspirantutbildningen. Sammanhållen utbildning, utbudsorienterad utbildning och blandad utbildning: Sammanhållen utbildning (modell 1) innebär en uppläggning som bygger på att en speciell utbildning har planerats och genomförts enbart med dessa studenter som deltagare. En utbudsorienterad utbildning (modell 2) bygger på att studenten efter samråd med ansvarig för aspirantutbildningen har studerat på reguljära kurser som bäst har kompletterat studentens bakgrund. Det blandade utbildningsupplägget (modell 3) förenar de ovannämnda två uppläggen, dels ingår kurser speciellt framtagna och anpassade för målgruppen (t.ex. svenska) och dels studerar studenterna på olika reguljära kurser som ansetts komplettera deras bakgrund. Speciella kurser i svenska och inslag av olika praktiskt orienterade övningar i svenska har ingått på samtliga utbildningar på lärosätena.

Av aspirantstudenterna ansåg närmare 38 procent att de tyckte att aspirantutbildningen, vad gäller både kurserna och praktikavsnittet på utbildningen, passade deras utländska akademiska utbildning. Ungefär 25 procent av studenterna ansåg att de inte alls tyckte att utbildningen passade.

Många studenter tyckte att det var positivt att få träffa nya människor i liknande situationer. Det var många som upplevde ett ökat självförtroende och att de genom utbildningen gavs nya möjligheter att utveckla både ämneskunskaper och färdigheter i svenska språket. Det som särskilt tycks ha varit en viktig positiv del i utbildningen har varit att lära sig mer svenska, framför allt att träna sig i ett språk som knyter an till ett mer kvalificerat språk. Att få befinna sig i högskolemiljön har några studenter menat är ett värde i sig självt.

De studenter som uttryckte kritik mot utbildningen menade ofta att de upplevde utbildningen som onödig och att den inte tillförde dem så mycket som de hade förväntat sig. Dessa studenter uppgav att de läste ämnen som inte kändes relevanta för dem eller att utbudet av kurser var för snävt och att valmöjligheterna upplevdes som få. Studenter har själva påpekat att förkunskaperna i framför allt svenska har varierat bland studenterna och att det på sammanhållna utbildningar har varit alldeles för stor variation mellan utbildningsbakgrunder och därmed teoretiska förkunskaper hos studenter som läst samma ämne. De sammanhållna utbildningarna har oftast haft ett fast kursutbud av vissa ämnen.

Den problematiska praktiken

Praktikavsnittet har varit det mest arbetskrävande och problematiska. Det har vid samtliga lärosäten varit svårt och arbetskrävande att rekrytera företag och organisationer och därmed få fram praktikplatser. Arbetsinsatsen för de enskilda lärosätena har varit krävande i form av extra personella resurser med bland annat arbetet med att rekrytera företag och att matcha rätt studenter till rätt företag. Svårigheterna att rekrytera företag anses från lärosätenas sida också bero på osäkerhet eller t.o.m. ovilja bland arbetsgivare. På en del lärosäten började rekryteringsprocessen tidigt och med särskilt anställd personal för denna uppgift, att rekrytera och matcha ut studenter på företaget, resultatet har då varit bättre. Detta angreppssätt har visserligen varit mer lyckat men samtidigt mycket mer resurskrävande och har tagit lång tid.

Förväntningarna hos aspirantstudenterna var höga inför starten av utbildningen och besvikelsen har också varit stor bland de studenter som hade svårt att hitta en praktikplats eller en praktik som kändes meningsfull.

Praktikavsnittet som ingick på aspirantutbildningen har varierat i uppläggning och tidslängd mellan lärosätena. I genomsnitt bedrevs praktikavsnittet under 9,4 veckor. Vanligast var att aspirantsstudenterna hade ett praktikavsnitt på 10 veckor. Ungefär 21 procent av aspirantstudenterna uppgav att de ej hade några praktikveckor.

Närmare hälften av studenterna genomförde sin praktikperiod som ett projekt/ uppsatsarbete. Ett projektarbete har ofta har inneburit att studenterna har utfört en viss uppgift på ett företag, inom förvaltning eller myndighet i formen av en uppsats. Den här uppläggnings har haft likheter med en examensuppsats, med handledning och metodseminarium. Detta

har en del studenter varit kritiska mot medan andra har uppskattat den uppläggningsen.

Nästan en femtedel av studenterna genomförde ett kvalificerat arbete ute på en arbetsplats och en andel på 10 procent utförde ett ”enklare” arbete också ute på en arbetsplats.

Praktikavsnittet har i de fall det har upplevts som positivt (många uttryckte besvikelse) ansetts som en möjlighet till att etablera kontakter och till att få träning att kontakta arbetsgivare på arbetsmarknaden.

Några studenter verkar ha blivit mycket besvikna på utbildningen då de anger att de upplever utbildningen som misslyckad. Många av studenterna hade hoppats att utbildningens kombination med praktik skulle ge arbete efter utbildningen på ett mer konkret sätt än vad som var fallet. Många som kände sig besvikna på praktikavsnittet ansåg också att lärosätet hade varit för passivt och att de borde ha skaffat praktikplatser mer aktivt.

”Utbildningen kunde ha varit mycket givande om ledningen hade tagit hänsyn till den reella situationen för invandrarna på den svenska arbetsmarknaden, ledningen hade inget initiativ att undersöka arbetsgivarnas hållning, arbetsgivarna var helt ointresserade när vi sökte praktikplats.”

Genomströmning

Genomströmningen på utbildningen var relativt låg. Enligt enkäten till studenterna var andelen studenter från läsåret 1995/96 som var klara med utbildningen 64 procent. Den vanligaste orsaken till att man inte var klar med utbildningen var att man inte hade tenderat alla avsnitt. En andel på 18 procent var inte helt klara och en andel på 13 procent ansåg sig ha hoppat av under första och andra terminen och avsåg inte att slutföra studierna.

Helårsprestationerna för läsåret 1995/96 varierar mellan lärosätena, den genomsnittliga prestationsgraden ligger på 69 procent, vilket är väsentligt lägre än det nationella genomsnittet på 83 procent.

Efter utbildningen

Totalt av alla aspirantstudenter i enkätundersökningen¹⁶ var det var enbart en andel på 11 procent som fick en fast anställning efter utbildningen och 17 procent som fick ett tillfälligt arbete eller en provanställning. Totalt uppgav 28 procent av aspirantstudenterna att de hade ett förvärvsarbete på den reguljära arbetsmarknaden.

Därutöver uppgav närmare fem procent av studenterna att de hade ett eget företag eller arbetade som konsult/frilans. Detta innebar att närmare 33 procent av aspirantstudenterna hade fått ett arbete i någon form efter utbildningen.

Av de studenter som hade någon form av arbete (exkl. eget företag, konsult/frilans) uppgav 29 procent att de hade ett arbete som motsvarade deras utländska utbildning och 39 procent hade ett arbete som delvis motsvarade deras utländska utbildning samt 29 procent som uppgav att deras arbete var ett okvalificerat arbete.

Typ av anställning/arbetsform	Män	Kvinnor	Samtliga
Fast arbete	8	13	11
Vikariat/projektanställning	13	13	13
Provanställning	5	5	5
Eget företag	3	3	3
Konsult/frilans	2	2	2
Arbetsmarknadsåtgärd	8	6	7
Praktikplats	1	6	3
Arbetsplatsintroduktion	3	1	2
Totalt	42	48	45

Källa: Högskoleverkets studentenkät

Ungefär en femtedel hade fått sin anställning via sin praktikplats på utbildningen, mer än en fjärdedel hade fått tag på sitt arbete via en annons. Det är intressant att notera att ungefär 18 procent fick sitt arbete genom kontakter och ungefär en lika stor andel fick sitt arbete genom eget initiativ med arbetsgivare.

¹⁶ Huvuddelen av studenterna avslutade utbildningen 10 månader före enkätundersökningen och vissa avslutade utbildningen 4 månader före enkätundersökningen.

Sammanfattande slutsatser och diskussion

De ekonomiska resultaten – var aspirantutbildningen en dyr satsning?

De totala kostnaderna för aspirantutbildningen båda läsåren uppgick till knappt 24 miljoner kronor¹⁷, de disponibla medlen kom aldrig att helt utnyttjas beroende på den svaga rekryteringen.

Genom att koppla dessa kostnader till arbetsmarknaden och det antal studenter (estimerat genom enkätundersökningen till 120 studenter) som upp till 10 månader efter utbildningen fick något arbete på den reguljära arbetsmarknaden efter utbildningen får man ett mått på vad varje arbetstillfälle har kostat. Kostnaden för ett arbetstillfälle blev, beräknat utifrån de totala kostnaderna dividerat med antalet arbetstillfällen, 200 000 kronor.

Slutsatsen blir att aspirantutbildningen har varit en dyr satsning om man betraktar den enbart som en högskoleutbildning. Som arbetsmarknadsutbildning är det svårt att uttala sig huruvida den har varit dyr. Det bör betänkas att utbildningens karaktär och utformning varken normalt ingår i universitetens och högskolornas utbildningsutbud eller inom traditionella arbetsmarknadsutbildningar och att den därför bör betraktas som unik och de flesta jämförelser blir både vanskliga och svåra, vilket inte heller ingår i denna analys.

Svårigheter med rekrytering av studenter

Satsningen på aspirantutbildningen har inneburit ett mycket arbetskrävande åtagande för lärosätena. Rekryteringssvårigheter till utbildningen och svårigheter att rekrytera praktikplatser till studenterna har präglat utbildningen under de båda läsåren.

Ungefär 740 av 2 370 platser fylldes sammantaget båda läsåren. Antalet understeg kraftigt det antal studenter som förväntades både från statsmakternas och lärosätenas sida. Varför lyckades man inte rekrytera mer?

Lärosätena pekar, utifrån sina erfarenheter från rekryteringen, själva på flera olika tänkbara faktorer som kan ha påverkat rekryteringen. I korthet var

¹⁷ Därutöver tillkommer statens kostnader för de ca 540 studenter som beviljades utbildningsbidrag. Dessa kostnader har Högskoleverket inte tillgång till utan har bara kunnat estimeras utifrån vissa antaganden. Se början av kapitlet.

dessa faktorer; otillräckliga förkunskaper i svenska hos studenterna, den oklara studiefinansieringen för studenterna, för kort planeringstid och svårigheter att nå målgruppen.

Utöver och i relation till dessa faktorer kan följande frågor ställas:

- *Hur ser egentligen rekryteringsunderlaget ut?* Lärosätena uppger att bristande förkunskaper resulterade i ett stort antal dispenser från kraven på svenska och engelska då ett flertal inte kunde uppfylla dessa krav.
- *Hur ser arbetsmarknadsmyndigheternas roll ut?* Kunde samarbetet sett annorlunda ut och hade det då gett ett annat resultat? Var arbetsförmedlingarnas tillgång till information och informationen till arbetslösa akademiker tillräcklig eller bristfällig? Vissa lärosäten pekar på att det var en brist att ett samarbete inte kom till stånd och att detta försvårade rekryteringen sv studenter.
- *Var det en svårighet att rekrytera beroende på att viljan att ta studielån var låg?* Hade en klart uttalad finansiering med hjälp av arbetsmarknads-pengar kunnat locka fler studenter? Vissa av resultaten visar att viljan att ta studielån kan vara låg.

Hälften av lärosätena har bestämt sig för att inte fortsätta med aspirant-utbildningen. De lärosäten som fortsätter med aspirantutbildningen tycks inte satsa på en praktikdel utan är mer inriktade på att ge teoretiska påbyggnadskurser. Kurserna i svenska som särskilt togs fram för dessa studenter finns inte heller kvar. Anledningen till detta beror sannolikt till stor del på den arbetskrävande insatsen som krävs för att genomföra denna typ av utbildning och svårigheterna att rekrytera studenter.

Efter utbildningen, hur blev det?

I jämförelse med andra arbetsmarknadsutbildningar visar aspirant-utbildningen generellt relativt goda resultat. En tredjedel av de studenter som gick på aspirantutbildningen har fått jobb i någon form efter utbildningen. En arbetsmarknadsåtgärd som invandrarpraktik¹⁸ brukar i genomsnitt leda till att en andel på 19 procent brukar få arbete i någon form på den reguljära arbetsmarknaden. Dock är det så att andelen som fick en fast anställning var mycket liten och att tillfälliga anställningar i olika former utgjorde den större andelen.

¹⁸ Detta resultat nämns bland annat i Invandrarpolitiska kommitténs delbetänkande, SOU 1995:76, "Arbete till invandrare".

Innebar aspirantutbildningen ett misslyckande?

Resultaten av utbildningen indikerar ett misslyckande om man ser till de mål och syften som låg till grund för utbildningen. En stor andel av studenterna hittade inte ett kvalificerat arbete efter utbildningen och av de studenter som hittade ett arbete var det till stor del arbeten som var av tillfällig karaktär. Så många som uppemot en tredjedel hade dock hittat någon form av arbete efter utbildningen upp till 10 månader efter utbildningen.

För att kunna bedöma utbildningens resultat bör det tas i åtanke att utbildningens syfte var att ge studenterna ett bättre utgångsläge på arbetsmarknaden. Har den då gett studenterna detta? Ja, det kan man säga gäller för många av studenterna då de genom utbildningen ökat sitt självförtroende, ökat sin kompetens och sina förutsättningar vad gäller kunskaper och färdigheter i svenska och dessutom fått ett ökat kontaktnät, vilka är avgörande förutsättningar i deras framtida ansträngningar när de söker ett arbete. Det som ytterligare bör tas i åtanke är att arbetsgivare ofta är tveksamma inför invandrarakademikerna, vilket gör att förutsättningarna på arbetsmarknaden inte enbart skapas genom utbildning. Invandrarnas tidigare erfarenheter på arbetsmarknaden, som aspirantstudenterna har redogjort för, visar tydligt att det som har varit svårast är bristen på kontakter och att arbetsgivares attityder ofta upplevs som en barriär. En annan svårighet som aspirantstudenterna upplevt på arbetsmarknaden är bristande språkkunskaper. Ett av de viktigaste motiven att söka sig till aspirantutbildningen var behovet av undervisning i svenska.

Studenter på aspirantutbildningen har framfört att de ofta behöver mer kvalificerad undervisning i svenska. Denna aspekt framförs även av universiteten och högskolorna som genomförde aspirantutbildningen.

Med alla dessa aspekter sammantagna så har aspirantutbildningen lyckats i den mening att många av studenterna har ökat sitt självförtroende och sina förutsättningar för ett bättre utgångsläge. Kunskaperna och färdigheterna i svenska har förbättrats och utvecklats, studenterna har fått tillgång till ett kvalificerat språk nödvändigt inom de områden de ämnar söka arbeten i.

8 Satsningen på sommarkurser

Inledning

Sommarkurserna var en av de åtgärder inom den arbetsmarknadspolitiska satsningen som föreslogs i 1995 års budgetproposition. I propositionen angavs att 25 000 studenter skulle beredas plats sommaren 1995 och att dessa resurser även skulle tas i anspråk även under sommaren 1996. I budgetpropositionen stod följande:

”Universitet och högskolor bör utnyttja befintliga resurser bättre genom att erbjuda utbildning under större delen av året. Verksamheten med sommaruniversitet/sommarhögskola bör öka. Villkoren bör vara att verksamheten skall omfatta kurser ut universitetens och högskolornas ordinarie kursutbud och omfatta minst 5 och högst 10 poäng. Totalt ges möjlighet att erbjuda 25 000 studerande plats sommaren 1995.” (prop 1994/95:100 Bil. 9 s. 89 under rubriken ”Vissa särskilda åtgärder”.)

”Erfarenheterna av sommaruniversitet/sommarhögskola har genomgående varit positiva enligt vad regeringen inhämtat från universiteten och högskolorna. ... Resurserna bör kunna få tas i anspråk även under sommaren 1996.” (Prop 1994/95:139 s. 12).

Motiven för att införa sommaruniversitet/sommarhögskola var framför allt goda erfarenheter av tidigare år och som ett sätt att bättre utnyttja befintliga resurser vid lärosätena. Fördelningen av antalet helårsstudenter skulle motsvara platser för 25 000 studenter.

Antalet fördelade helårsstudenter (helårsstudieplatser) läsåren 1994/95 och 1995/96. Totalt alla lärosäten

Antal planerade helårsstudenter 1994/95	Antal planerade helårsstudenter 1995/96
4 852	4 884

Källa: Regleringsbrev 1995/96

Genomförande

Många lärosäten har de senaste åren börjat erbjuda kurser även under sommaren. Läsåret 1993/94 (sommaren 1994 då sommarkurser inte fick några särskilda resurser) gavs, vid de lärosäten som då hade sådana kurser, sammanlagt nära 100 sommarkurser. Enstaka lärosäten, däribland Umeå universitet, har haft sommarverksamhet även under tidigare år.

De särskilda resurserna till universiteten och högskolorna innebar en kraftig utveckling och expansion av sommarkursverksamheten. Antalet kurser som erbjöds sommaren 1995 och 1996 närmade sig 450 respektive 700. Kurserna har i huvudsak bestått av 5- och 10-poängskurser inom alla utbildningsområden och främst på grundkursnivå. Tyngdpunkten har legat på humanistiska, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga utbildningsområden. Vid många lärosäten kommer verksamheten att dras ner när de inte längre får särskilda resurser för detta.

Erfarenheterna från många av lärosätena är genomgående positiva. Lärosätena påpekar att kurserna har haft flera syften för studenter; som breddning av pågående eller tidigare utbildning, som ett sätt att bli tidigare klar med pågående studier, några har kunnat prova på studier i högskolemiljö och även för studenter som annars arbetar eller för studenter som ser sommaren som ett avbräck i pågående studier. En del institutioner har ibland inrättat kurser ur sitt ordinarie utbud, som kan ha underlätta studier för en del studenter som ville planera sin utbildning effektivare.

Rekrytering av studenter har inte utgjort ett problem utan tvärtom då de flesta av lärosätena har haft många sökande till sina kurser. Sommarkurserna har utgjort ett mycket populärt inslag i lärosätenas verksamhet. Däremot har det i vissa enstaka fall varit svårt att rekrytera lärare.

Genom särskilda arrangemang har institutioner kunnat hålla öppet i större utsträckning än vad de normalt har på sommaren. Intresset från institutioner uppges ha stadigt ökat för sommarkurser. Den samlade erfarenheten är att intresset för sommarkurserna har ökat markant och att resurserna har kunnat effektiviseras och utnyttjas på ett rationellt och utvecklande sätt. Umeå universitet påpekar att de ser sommarkursverksamheten även ur ett nationellt och internationellt perspektiv, som möjligheter till ökat utbyte av lärare och forskning.

”Vi har också kunnat erbjuda väl så kvalificerade lärare under somrarna som under ordinarie tid. Dels har intresset bland egna lärare varit förvånansvärt stort, dels har det varit möjligt att knyta in externa föreläsare som annars inte hade varit tillgängliga under året.” Källa: Enkät till lärosätena. Högskolan Kristianstad.

En erfarenhet som en del lärosäten noterat är att avhoppsfrekvensen tenderar att bli hög efter antagning och efter introduktionen på kurserna. Detta beror på, menar man, att en del studenter har sökt kursen som ett sätt att försörja sig under somrarna, om inte sommarjobb har kunnat ordnas. Dyker då ett jobb upp svalnar intresset för kursen.

”Vid våra utvärderingar blir bilden den att sommarkurserna läses utöver fodringarna för examen. Många angav som skäl för dessa studier att det var ett sätt att försörja sig under sommaren eftersom det var svårt att erhålla sommararbete.” Källa: Enkät till lärosätena. Högskolan i Luleå.

Linköpings universitet genomförde en enkätundersökning bland studenter som gick på någon sommarkurs sommaren 1996. Resultaten visade bland annat att det främsta motivet för att läsa en sommarkurs var att man hade ett intresse, andra huvudsakliga motiv var behov av studiemedel eller annars vara arbetslös som ett motiv. Se tabell.

Studenternas motiv att läsa sommarkurs vid Linköpings universitet sommaren 1996. Studenterna fick ange fler val än ett. Andel svar per ämnesområde.

Motiv	Tek./fak.	Hum/sam	Läroarb.	Alla 1996
Särskilt intresse	42	45	63	50
Bra tilläggsmeriter	19	37	62	43
Behöver studiemedel	35	39	31	35
Annars arbetslös	45	34	27	34
Speciellt område	14	20	39	26
Förkortad studietid	2	9	4	6
Bra sätt att pröva	8	5	3	6
Upphämtning (ta igen studier)	7	1	1	2

Källa: Enkätundersökning vid Linköpings universitet¹⁹

¹⁹ Eva Leander, Matematiska institutionen vid Linköpings universitet genomförde enkätundersökningar under tre sommarkursår mellan 1994 och 1996.

Hur många läste sommarkurser och vad läste studenterna?

Genomströmning

I helårsstudenter har utvecklingen av sommarkursernas volym mellan läsåren 1993/94 och 1995/96 ökat från en blygsam start under sommaren 1994.

Under sommaren 1995 hade 17 400 personer registrerats som studenter på någon sommarkurs. Sommaren 1996 hade detta antal stigit till 19 900 personer.

Sommarkurser totalt alla lärosäten sommaren 1995 och 1996

Registrerade studenter 1995	Registrerade studenter 1996	Helårsstudenter 1995	Helårsstudenter 1996
17 424	19 905	2 185	3 815

Källa: SCB och Högskoleverkets NU-Databas.

Könsfördelningen var jämn båda somrarna som helhet, däremot skiljer sig män och kvinnor åt något om man ser till deras ålder. Antalet män upp till 29 år är något fler än kvinnor i samma åldrar och kvinnor över 30 år är betydligt fler än män i motsvarande ålder.

Andelen registrerade kvinnor och män fördelade på ålder. Sommaren 1995 och 1996.

	1995			1996			
	Män	Kvinnor	Samtliga	Män	Kvinnor	Samtliga	
–21 år	15	19	17	–21 år	14	17	15
22–23 år	27	26	26	22–23 år	27	29	28
24–29 år	43	34	38	24–29 år	44	33	39
30–34 år	7	7	7	30–34 år	8	7	8
35– år	7	15	11	35– år	7	14	10
Samtliga	100	100	100	Samtliga	100	100	100

Källa: SCB

Vad läste studenterna?

En stor andel av studenterna var registrerade på ämnen inom juridik/samhällsvetenskap och på ämnen inom humaniora/teologi. Ämnen inom medicin samt inom vård och omsorg hade mycket små andelar. Sommarkurserna

och fördelningen av antalet registrerade studenter speglar i stort sett proportionerna inom ordinarie utbud.

Vissa könsskillnader finns bland studenterna, och även de har ungefär de proportioner som är vanliga som helhet. Tydligast är att det var vanligare bland kvinnor än män att läsa kurser inom humaniora/teologi och vanligare bland män att läsa kurser inom naturvetenskap. Se tabell. Vad gäller tekniska ämnen tycks endast mindre skillnader finnas, vilket är intressant med tanke på att kvinnor ofta utgör en mycket liten andel inom tekniska utbildningar.

Andelen registrerade studenter på sommarkurser fördelad på kön.

	1995		1996		Samtliga	Män	Kvinnor	Samtliga
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor				
Humaniora och teologi	23	32	27	22	31	27		
Juridik och samhällsvetenskap	51	47	49	52	46	49		
Naturvetenskap	19	11	15	19	12	16		
Teknik	7	6	6	8	6	7		
Medicin	2	2	2	2	3	3		
Vård och omsorg	1	1	1	1	2	2		
Konstnärlig o praktisk/estetisk utb.	2	3	2	2	3	2		
Övriga ämnen	1	1	2	1	2	1		
Totalt	100	100	100	100	100	100		

Källa: SCB

De studenter som läste någon kurs inom sommarverksamheten var till stor del redan tidigare studenter. Närmare 90 procent av studenterna var registrerade någon gång under året. Majoriteten av dessa studenter var registrerade vid samma lärosäte och ungefär 16 procent var registrerade vid annat lärosäte. Se tabell.

Antalet registrerade på lärosäte någon gång under året bland ”sommarstudenterna”

	1995	1996
Totalt alla registrerade	17 424	19 905
Registrerade vid samma lärosäte under året	13 004	14 767
Registrerade vid någon lärosäte under året	15 398	17 747

Källa: SCB.

Studenternas resultat

Det finns också uppgifter om hur många poäng studenterna på sommarkurser tagit, omräknat till helårsprestationer (40 poäng utgör 1 helårsprestation). Antalet helårsprestationer i relation (dividerat) till antalet helårsstudenter visar den genomsnittliga prestationsgraden, dvs. hur stor andel av de poäng man är registrerad på som man också har tagit.

Om det var vanligt att registrera sig utan att ta några poäng (antingen för att man endast var intresserad av att lyssna på föreläsningarna eller för att man registrerade sig utan att dyka upp) skulle prestationsgraden bli låg. Detta var något som lärosätena och vissa kritiker oroades för innan sommarkurserna genomfördes.

Prestationsgraden låg på 58 procent såväl sommaren 1995 som sommaren 1996. (60 procent för kvinnor och 55 procent för män sommaren 1995 samt 60 procent för kvinnor och 57 procent för män sommaren 1996). Detta är lägre än den genomsnittliga prestationsgraden under terminerna (83 procent läsåret 1995/96) men inte så låg att det skulle indikera att det var vanligt att registrera sig enkom för att få ut studielån.

Lärosätena påpekar ofta, i sina årsredovisningar och i enkäten²⁰, att prestationsgraden varierar kraftigt mellan olika typer av kurser. På en del kurser är prestationsgraden högre än genomsnittet och på andra kurser är den mycket lägre. Det finns även anledning att konstatera att prestationsgraden även varierar mellan lärosäten.

”Erfarenheterna av sommarkurserna är genomgående goda. Antalet sökande är stort och studenterna genomgående väl motiverade. Detta innebär att examinationsfrekvensen är hög och i flertalet kurser högre än på motsvarande kurs under ordinarie terminstid.” Källa: Enkät till lärosätena. Högskolan Kristianstad.

²⁰ En enkät gick ut till samtliga universitet/högskolor i syfte att samla in statistiska uppgifter och erfarenheter av de olika satsningarna inom högskolan som finansierats med arbetsmarknadspolitiska medel.

Slutsatser, sommarkurser, en lyckad satsning?

Sammantaget tyder resultaten på att sommarkursverksamheten har varit en mycket lyckad satsning. Detta ur flera aspekter och för olika målgrupper. För redan aktiva studenter har verksamheten öppnat många olika möjligheter att överbrygga ett glapp som uppstår mellan terminerna. Möjligheter har funnits att erbjuda kurser till såväl yrkesverksamma som till de studenter som velat effektivisera sina studier. Lärosätena har kunnat satsa på en verksamhet som visat sig vara mycket efterfrågad från både studenter och institutionerna själva. Genom att utnyttja och utveckla möjligheter hos enskilda institutioner som annars hade varit relativt överksamma under sommaren, har lärosätena kunnat ta tillvara resurser som lärare och forskare. En del lärosäten påpekar att de har kunnat använda sig av personer både inom och utom högskolan som annars inte hade varit tillgängliga under andra tider på året.

Lärosätena anser ofta att de extra resurser som ställdes till förfogande inom de arbetsmarknadspolitiska satsningarna för sommarkursverksamheten borde ha permanentats. I många fall kommer lärosätena att kraftigt skära ner sommarkursverksamheten och i vissa fall kan lärosätena ha svårt att fortsätta satsa på denna verksamhet utan särskilda resurser. De flesta lärosäten kommer dock att fortsätta att efter förmåga erbjuda ett visst utbud av kurser på sommaren.

En stor andel av studenterna var registrerade på universitet eller högskola någon gång under året bortsett från sommaren. Slutsatsen är att det framför allt är de studenter som redan befinner sig på högskoleutbildning som utnyttjar sommarverksamheten som ett sätt att effektivisera gapet mellan terminerna.

9 Satsningen på utökningar inom språk respektive humaniora, samhällsvetenskap och juridik

Bakgrund

De tillfälliga utökningarna var en mer allmän åtgärd än övriga satsningar. Det huvudsakliga motivet som låg till grund för dessa är i grunden detsamma som för de övriga satsningarna, dvs. sysselsättningsläget.

Motivet till de tillfälliga utökningarna hittas bland annat i 1995 års budgetproposition (bil 9), där det står följande:

”Med hänvisning till bl.a. sysselsättningsläget föreslår regeringen ytterligare särskilda åtgärder med verkan läsåret 1995/96 som innebär en ökad dimensionering. Åtgärderna avser dels generella volymökningar, dels satsningar på särskilda grupper.”

Utökningen innebar resurser till de humanistiska, samhällsvetenskapliga och juridiska utbildningsområdena. Att utökningen gjordes inom just dessa områden motiverades bl.a. med att man ansåg att andra områden redan hade tillräcklig dimensionering. Dessutom hade man redan på våren tillskjutit resurser motsvarande 2 000 helårsstudenter. Riksdagens beslut våren 1995 innebar att motsvarande antal skulle beredas plats även under hösten. Dessutom beslutades att ytterligare 3 500 helårsstudenter skulle beredas plats under läsåret 1995/96.

Totalt innebar det att 7 500 helårsstudenter skulle beredas plats under läsåret 1995/96 samt våren 1995 (varav 2 000 ingick i tidigare beslutet).

Utöver de generella volymökningarna inom det humanistiska utbildningsområdet tillkom en satsning på språkutbildningar.

Motivet till en förstärkning av antalet platser till språkutbildningar var bl.a. att många behöver kvalificerade språkkunskaper i sitt dagliga arbetsliv.

Förstärkningen bestod av resurser som under två år skulle ge möjlighet för 1 000 studenter att läsa språk på heltid under ett års tid.

500 platser fördelades med antagning till hösten 1995 och ytterligare 500 platser våren 1996.

Dessa platser går i redovisningen av satsningen inte att sära från det övriga humanistiska utbildningsområdet. De ingår därför i analysen av de tillfälliga utökningarna.

Hur blev utfallet? Blev ökningen så stor som avsett?

För dessa satsningar finns inte någon speciell studentgrupp att studera. En generell volymökning innebär ju att fler studenter kan antas till ordinarie kurser och program. Det som kan följas är i stället förändringar i den totala studentvolymen inom dessa utbildningsområden för att ta reda på om ökningen blev så stor som avsågs.

Antalet helårsstudenter inom humanistiskt, samhällsvetenskapligt och juridiskt utbildningsområde mellan läsåren 1994/95 och 1995/96 ökade med knappt 7 300. Ökningen inom dessa utbildningsområden motsvarade ungefär 6,5 procent. Det motsvarar ungefär lika många helårsstudenter som planerades ingå i den tillfälliga utökningen. De utökade resurserna kan därmed sägas ha tagits i anspråk.

Tillfälliga utökningar inom humanistiskt-, samhällsvetenskapligt och juridiskt utbildningsområde mellan läsåren 1994/95 och 1995/96

Planerad ökning av antalet helårsstudenter	Antal helårsstudenter totalt 95/96	Antal helårsstudenter totalt 94/95	Ökningen av antalet helårsstudenter mellan 94/95 och 95/96
7 407	98 907	105 852	7 281

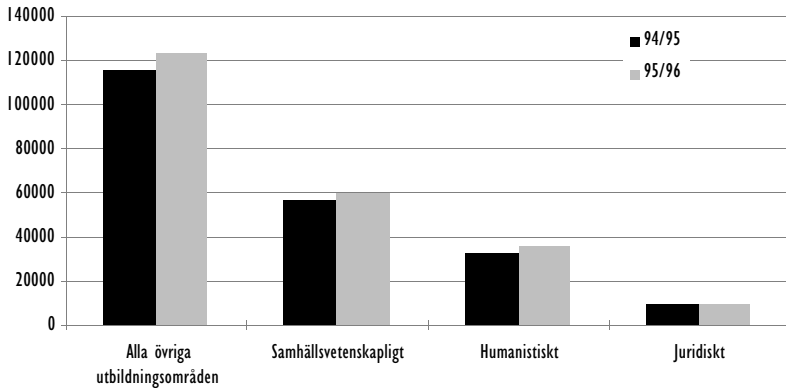
Källa: Regleringsbrev 1995/96 och Högskoleverkets NU-Databas

Dock har detta inte lett till att dessa utbildningsområden har blivit större i förhållande till övriga utbildningsområden (som framgår av diagrammen nedan). Generellt har alla utbildningsområden ökat antalet helårsstudenter och jämförelser mellan humanistiskt, samhällsvetenskapligt och juridiskt utbildningsområde med alla övriga utbildningsområden tillsammans visar att ökningstakten i stort sett är lika stor.

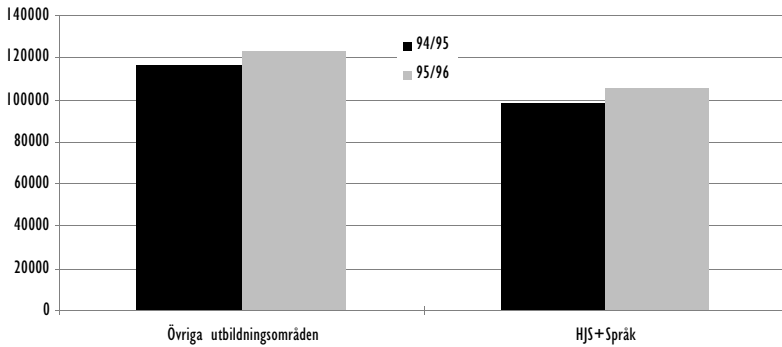
Det är möjligt att antalet studenter inom dessa utbildningsområden hade ökat även utan resurstillskottet, men i så fall på något annat områdes bekostnad.

Enligt senare riksdagsbeslut har den högre nivån på resurser permanentats.

Ökningen av de humanistiska, samhällsvetenskapliga och juridiska utbildningsområdena i jämförelse med övriga utbildningsområden.

Ökningen av de humanistiska, samhällsvetenskapliga och juridiska utbildningsområdena i jämförelse med övriga utbildningsområden.

10 Sammanfattning och slutsatser

Sex särskilda utbildningsåtgärder inom högskolan har beskrivits. Dessa gjordes med hjälp av resurser som överfördes från arbetsmarknadspolitiska åtgärder efter ett riksdagsbeslut under våren 1995.

Sammanfattning av resultaten

Fyra av satsningarna, basår, NT-SVUX, aspirantutbildning och sommarkurser, är på olika sätt "specialkonstruktioner" och helt eller relativt nya idéer, varav de flesta stammar från lärosätena. De andra två är annorlunda till sin karaktär och innebär helt enkelt generella utökningar av studentvolymen inom de humanistiska, samhällsvetenskapliga och juridiska utbildningsområdena respektive inom språkutbildningar.

Basårets mål uppnås väl. Många är intresserade av att gå utbildningen. Genomförandet av utbildningen tycks fungera väl såväl för studenter som för lärosäten. En stor andel går efter basåret vidare till tekniska och naturvetenskapliga högskoleutbildningar, vilket är avsikten med utbildningen. Den relativt stora volymökning av basåret som ingick i de satsningar som beslutades våren 1995, tycks ha genomförts utan större problem. Så gott som samtliga lärosäten kommer att fortsätta att ge basårsutbildning även när det inte längre är ett särskilt åtagande, i vissa fall dock i något minskad omfattning.

Hur väl NT-SVUX-satsningen uppnår sina syften är ännu för tidigt att veta. Rekryteringen var trög i början. Man lyckades inte rekrytera så många studenter som avsett de första åren. Ofylla platser kommer dock att besättas efter den nyligen föreslagna tilläggsantagningen under 1998. Så många som 40 procent av studenterna hade tänkt börja på någon NT-utbildning även om det särskilda ekonomiska stödet inte hade funnits. Detta gäller särskilt de yngre NT-SVUX-studenterna. Vad gäller genomförandet av satsningen tycks lärosätena inte ha några svårigheter medan många studenter klagat över en tung arbetsbörda och en svår ekonomisk situation. Å andra sidan är studenterna vanligtvis mycket motiverade och tycks, åtminstone hittills,

inte hoppa av i högre grad än övriga studenter på NT-utbildningar. NT-SVUX-studenternas problem och goda avsikter är ännu så länge endast indikationer på vad satsningen slutligen kommer att resultera i. Det återstår att se hur många som tar en examen inom några år.

När det gäller aspirantutbildningen indikerar resultaten ett misslyckande så till vida att en stor andel av studenterna inte lyckats hitta ett arbete efter utbildningen. Så många som en tredjedel hade dock hittat någon typ av arbete, vilket kanske inte är ett så dåligt resultat när det gäller en grupp som är en av de svårast utsatta på arbetsmarknaden. För att kunna bedöma utbildningens resultat bör det hållas i åtanke att utbildningens syfte var att ge studenterna ett bättre utgångsläge på arbetsmarknaden. Har den då gett studenterna detta? Ja, det gäller för många av studenterna då de genom utbildningen ökat sitt självförtroende, ökat eller fördjupat sin kompetens och sina förutsättningar vad gäller kunskaper och färdigheter i svenska och dessutom fått eller ökat ett kontaktnät. Allt detta är viktiga förutsättningar i deras framtida ansträngningar att hitta ett arbete. Det som ytterligare bör hållas i åtanke är att arbetsgivare ofta är tveksamma inför invandrarakademiker, vilket innebär att förutsättningar inte enbart skapas genom utbildning. Rekryteringen till utbildningen var avsevärt mycket svagare än avsett, framför allt på grund av att många sökande hade för dåliga kunskaper i svenska för att bli antagna. Med anledning av detta anser företrädare från vissa lärosäten och många studenter att det vore bättre att erbjuda en kvalificerad språkutbildning istället för aspirantutbildningen. Det fanns dessutom vissa svårigheter i genomförandet i utbildningen, bl.a. med den för kontaktnätet så viktiga praktiken. Hälften av de lärosäten som haft aspirantutbildning som ett särskilt åtagande har beslutat att inte fortsätta med utbildningen när den upphör som särskilt åtagande.

Aktiviteten med sommarkurser tycks ha fallit väl ut. Inte riktigt så många som det planerade antalet på 25 000 personer per sommar har deltagit i kurserna, men väl drygt 17 000 sommaren 1995 och nära 20 000 sommaren 1996. Vid de flesta lärosäten tycks man ha mycket positiva erfarenheter av sommarkurserna och de är populära bland studenterna. Den allra största delen av studenterna på sommarkurser har också varit registrerade i högskolan terminen före och/eller efter sommaren. Prestationsgraden på dessa kurser ligger på nära 60 procent, vilket är lägre än på ordinarie kurser men ändå så högt att farhågan att många skulle anmäla sig inkom för att få ut studielån inte tycks besannad. En svårighet vid genomförandet har i vissa fall

varit brist på lärare. Vid många lärosäten har sommarkurserna dragits ned i omfattning sedan dessa upphörde att vara ett särskilt åtagande med särskilda resurser.

Vad gäller de tillfälliga utökningarna är det svårare att relatera utfall till syfte. Volymökningarna inom dessa områden jämfört med året före de särskilda satsningarna är nästan lika stora som den volym som planerades för de tillfälliga utökningarna. Sådillvida kan målet sägas ha nåtts. Lärosätena hade dock – inom ramen för sitt generella utbildningsuppdrag – möjlighet att öka studentantalet inom dessa områden även om de tillfälliga utökningarna inte hade införts, vilket gör det svårt att avgöra vad som är effekter av just de särskilda satsningarna. Det viktiga är att lärosätenas totala resurser fick ett tillskott. Hade samma volymökningar inom humaniora, samhällsvetenskap, juridik och språk gjorts även utan detta tillskott skulle det ha skett på andra områdens bekostnad. Vad som kan sägas är således att ökningen inom de angivna områdena åtminstone inte blev mindre än den angivna storleken på de tillfälliga utökningarna. Enligt senare riksdagsbeslut har den högre nivån på resurser permanentats.

Diskussion

Tid för förberedelse, för att göra satsningen känd och för att gradvis justera och förbättra den tycks vara en viktig faktor för resultatet av en satsning. Vid en jämförelse mellan t.ex. basåret och aspirantutbildningen har rekrytering och genomförande fungerat bättre för den förra än den senare. En troligen förklaring till skillnaden är att medan basåret hade startat ett par år tidigare, i liten skala, och därigenom hade fått en chans att testas, förbättras och bli känt så fick vad gäller aspirantutbildningen, varken lärosäten eller studenter särskilt lång tid på sig att planera och reflektera. Det senare gäller även NT-SVUX-satsningen, åtminstone det första året.

En annan skillnad mellan basåret och aspirantutbildningens resultat är att, trots att de båda ligger utanför högskolans traditionella domäner, skiljer sig högskoleföreträdarens inställning till dem, generellt sett. Dessa är ofta entusiastiska över basåret medan aspirantutbildningen är mycket arbetskrävande för lärosätena. Basåret upplevs som angeläget för lärosätet men detsamma tycks inte gälla för aspirantutbildningen. Omkring hälften av de lärosäten som haft aspirantutbildning som ett särskilt åtagande har beslutat att inte fortsätta med utbildningen när det är upp till dem själva att besluta.

Med tanke på de två satsningarnas olika mål är detta kanske inte så förvånande. Basårets mål är ju att underlätta rekryteringen till NT-utbildningar. Aspirantutbildningens främsta mål däremot är inte att hjälpa högskolorna utan att hjälpa dess studenter på arbetsmarknaden.

Ett annat viktigt mål för aspirantutbildningens införande var dock att öka samhällets, inklusive högskolornas, tillvaratagande av utländska akademikers kompetens, som är av stor betydelse inte minst på grund av den ökande internationaliseringen. Ytterligare en förhoppning med aspirantutbildningen var att kontakterna mellan högskolor och avnämare skulle förstärkas. Med tanke på detta borde även aspirantutbildningen ha upplevts som något nyttigt även för högskolorna.

Flera av satsningarna påverkar lärosätena genom att de riktar sig till målgrupper som är relativt ovanliga för högskolan. De bidrar troligen till att förstärka lärosätenas kontakter med andra delar av samhället: med gymnasieskolan (basåret), med arbetsförmedlingar (NT-SVUX, aspirantutbildningen och basåret) samt med arbetsgivare (aspirantutbildningen).

Vissa av dem bidrar troligen också till att lärosätenas personal får ökad kunskap om undervisningsgrupper med deltagare från olika kulturer (aspirantutbildningen) och om yrkesliv som ligger långt från högskolesektorn (NT-SVUX).

Både NT-SVUX och basåret ökar andelen studenter med annan bakgrund än den traditionella inom dessa områden. Detta upplevs i båda fallen som berikande för undervisningen.

Med utgångspunkt i endast denna studie är det inte möjligt att få svar på frågan om det var bra eller inte att använda resurser från arbetsmarknadsåtgärder för att genomföra särskilda satsningar i högskolan. Reguljära arbetsmarknadsåtgärder hade troligen nått delvis andra grupper. Att gå en högskoleutbildning är krävande, framför allt arbetsmässigt men även ekonomiskt. Att bestämma sig för att göra det är därför ett stort beslut som måste grundas på äkta engagemang. Vissa människor som inte är beredda på och motiverade för det skulle troligen ha varit mer villiga att delta i någon annan sorts utbildning. Men för dem som verkligen är motiverade för högskolestudier är detta troligen bättre än reguljära arbetsmarknadsåtgärder.

Vissa av satsningarna vänder sig till specifika och ”nya” målgrupper och två av dem ligger, i viss mån, utanför högskolans traditionella domäner. Diskussionen om dessa satsningar berör därför frågan om den högre utbildningens roll i samhället och i det livslånga lärandet. Kommer universitetens och högskolornas uppgifter att utvidgas ännu mer i denna riktning? En universitetsadministratör sa följande vid verkets konferens om NT-SVUX:

”Är detta början på en ny ordning när det gäller vem som står för studenternas studiefinansiering? Vad vill samhället med universiteten och högskolorna? Det behövs en grundläggande diskussion om högskolans roll i samhället.”

Bilagor – Innehållsförteckning

Bilaga 1 Tabellbilaga	90
1. Sammanställning av helårsstudenter inom samtliga aktuella särskilda satsningar läsåret 1995/96 och 1996/97	90
2. Sammanställning av basåret läsåren 1995/96 och 1996/97 samt hösten 1997	93
3. Sammanställning av NT-SVUX läsåren 1995/96 och 1996/97 samt hösten 1997	96
4. Sammanställning av satsningen på aspirantutbildning läsåren 1995/96 och 1996/97	101
5. Sammanställning av satsningen på sommarkurserna läsåren 1994/95 (sommaren 1995) och 1995/96 (sommaren 1996)	103
6. Sammanställning av tillfälliga utökningar inom humaniora, samhällsvetenskap och juridik (HSJ), läsåren 1995/96 och 1996/97	105
Bilaga 2 Regeringsuppdraget	106
Bilaga 3a	108
Delrapport om särskilda utbildningssatsningar finansierade med arbetsmarknadspolitiska medel, m.m. (U95/3651/UH) (1996)	108
Bilaga 3b	114
Lägesrapport om antal studenter på NT-SVUX-platser (1996)	114

Bilaga I

Tabellbilaga

I. Sammanställning av helårsstudenter inom samtliga aktuella särskilda satsningar läsåret 1995/96 och 1996/97

I.1 Antal planerade platser inom de särskilda satsningarna samt deras andel av det totala antalet helårsstudenter vid varje lärosäte läsåret 1995/96

	Antal planerade platser (helårsstudenter) inom de särskilda satsningarna	Helårsstudenter totalt	Andel av det totala antalet helårsstudenter
Uppsala universitet	3 026	19 797	15
Lunds universitet	2 802	27 768	10
Göteborgs universitet	3 362	22 455	15
Stockholms universitet	1 793	22 340	8
Umeå universitet	1 704	14 274	12
Linköpings universitet	1 177	12 695	9
Kungl. Tekniska högskolan	897	9 053	10
Luleå tekniska universitet	560	5 953	9
Högskolan i Borås	392	2 936	13
Högskolan Dalarna	504	3 704	14
Högskolan i Gävle/Sandviken	560	3 475	16
Högskolan i Halmstad	560	3 144	18
Högskolan i Kalmar	224	3 093	7
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	95	1 638	6
Högskolan i Karlstad	560	6 525	9
Högskolan Kristianstad	280	2 651	11
Högskolan i Skövde	448	2 510	18
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	280	1 520	18
Högskolan i Växjö	1 121	5 313	21
Högskolan i Örebro	841	6 982	12
Högskoleutbildning på Gotland	616	-	-
Lärarhögskolan i Stockholm	841	4 382	19
Mitthögskolan	1 345	8 351	16
Mälardalens högskola	280	5 320	5
Chalmers tekniska högskola	560	6 951	8
Högskolan i Jönköping	168	3 574	5
Totalt	24 996	19 5879	13

1.2 Antal planerade platser inom de särskilda satsningarna vid varje lärosäte läsåret 1996/97.

	Antal planerade platser (helårsstudenter) inom de särskilda satsningarna
Uppsala universitet	747
Lunds universitet	895
Göteborgs universitet	1 305
Stockholms universitet	888
Umeå universitet	544
Linköpings universitet	446
Kungl. Tekniska högskolan	668
Luleå tekniska universitet	350
Högskolan i Borås	210
Högskolan Dalarna	275
Högskolan i Gävle/Sandviken	390
Högskolan i Halmstad	365
Högskolan i Kalmar	221
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	168
Högskolan i Karlstad	333
Högskolan Kristianstad	358
Högskolan i Skövde	194
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	253
Högskolan i Växjö	390
Högskolan i Örebro	363
Högskoleutbildning på Gotland	216
Lärarhögskolan i Stockholm	331
Mitthögskolan	612
Mälardalens högskola	333
Chalmers tekniska högskola	290
Högskolan i Jönköping	312
Södertörns högskola	60
Totalt	11 517

I.3 Antal planerade platser (helårsstudenter) inom basår, NT-SVUX, aspirantutbildning och sommarkurser, faktiskt antal helårsstudenter samt deras andel av det totala antalet helårsstudenter vid varje lärosäte läsåret 1995/96

	Antal planerade platser (helårsstudenter)	Helårsstudenter	Andel av det totala antalet helårsstudenter %	Resultat åtagande-utfall
Uppsala universitet	1 297	730	4	-567
Lunds universitet	1 045	688	3	-357
Göteborgs universitet	1 775	936	4	-839
Stockholms universitet	956	470	2	-486
Umeå universitet	764	491	3	-273
Linköpings universitet	546	391	3	-155
Kungl. Tekniska högskolan	688	489	5	-199
Luleå tekniska universitet	390	182	3	-208
Högskolan i Borås	266	222	8	-44
Högskolan Dalarna	610	247	7	-363
Högskolan i Gävle/Sandviken	655	252	7	-403
Högskolan i Halmstad	223	185	6	-38
Högskolan i Kalmar	232	130	4	-102
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	248	118	7	-130
Högskolan i Karlstad	350	215	7	-135
Högskolan Kristianstad	213	137	5	-76
Högskolan i Skövde	444	172	7	-272
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	193	171	11	-22
Högskolan i Växjö	590	376	7	-214
Högskolan i Örebro	263	232	3	-31
Högskoleutbildning på Gotland	201	194	-	-7
Lärarhögskolan i Stockholm	288	115	6	-173
Mitthögskolan	532	430	5	-102
Mälardalens högskola	443	265	5	-178
Chalmers tekniska högskola	215	185	3	-30
Högskolan i Jönköping	220	237	7	17
Totalt	13 647	8 260	4	-5387

I.4 Fördelningen av planerade platser och det faktiska antalet helårsstudenter per åtagande läsåren 1995/96

	Planerade platser (helårsstudenter) läsåret 1995/96	Antal helårsstudenter läsåret 1995/96
NT-SVUX	4 930	1 799
Basårsutbildning	2 595	2 295
Aspirantutbildning	1 270	349
Sommarkurser	4 852	3 815
Totalt	13 647	8 258

2. Sammanställning av basåret läsåret 1995/96 och 1996/97 samt hösten 1997

2.1 Basåret: Antal behöriga förstahandssökande och registrerade fördelade på lärosäte och kön hösten 1995*

Endast uppgifter från högskolor som är sammanslutna till Ladok.

	Sökande			Registrerade
	Män	Kvinnor	Totalt	Totalt
Uppsala universitet	31	71	102	102
Lunds universitet	63	112	175	148
Göteborgs universitet	26	121	147	124
Umeå universitet	164	215	379	167
Linköpings universitet	93	130	223	140
Kungl. Tekniska högskolan	125	135	260	298
Luleå tekniska universitet	51	79	130	96
Högskolan i Borås	14	15	29	71
Högskolan Dalarna	94	88	182	183
Högskolan i Gävle/Sandviken	83	95	178	178
Högskolan i Halmstad	32	19	51	70
Högskolan i Kalmar	29	26	55	86
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	16	16	32	38
Högskolan i Karlstad	59	86	145	94
Högskolan Kristianstad	19	41	60	50
Högskolan i Växjö	45	46	91	99
Högskolan i Örebro	45	59	104	72
Mitthögskolan	108	102	210	190
Mälardalens högskola	74	92	166	89
Chalmers tekniska högskola	44	49	93	130
Högskolan i Jönköping	63	62	125	115
TOTALT	1 222	1 546	2 768	2 766

* Det finns ingen fullständig statistik om antal sökande och antagna. Detta beror på att det finns flera sätt att söka och bli antagen på. Det förekommer såväl samordnad antagning via Verket för högskoleservice (VHS), lokal antagning genom det lokala antagningssystemet LANT som manuell antagning "på plats". Statistiken för höstarna 1995 och 1996 omfattar endast den samordnade VHS-antagningen, den för hösten 1997 den samordnade och LANT. De som söker utanför söksystemen direkt till högskolan syns aldrig i statistiken över sökande och antagna, men återfinns däremot, om de börjar, i uppgifterna om antal nybörjare.

2.2 Basåret: Antal behöriga förstahandssökande och registrerade fördelade på lärosäte och kön hösten 1996*

Endast uppgifter från högskolor som är sammanslutna till Ladok.

	Sökande			Registrerade (preliminärt)
	Män	Kvinnor	Totalt	Totalt
Uppsala universitet	43	105	148	98
Lunds universitet	111	141	252	179
Göteborgs universitet	73	228	301	124
Stockholms universitet	31	104	135	42
Umeå universitet	214	213	427	181
Linköpings universitet	118	157	275	139
Kungl. Tekniska högskolan	449	278	727	209
Luleå tekniska universitet	67	46	113	98
Högskolan i Borås	34	38	72	127
Högskolan Dalarna	97	107	204	179
Högskolan i Gävle/Sandviken	110	107	217	231
Högskolan i Halmstad	76	64	140	-
Högskolan i Kalmar	41	44	85	101
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	39	7	46	44
Högskolan i Karlstad	71	118	189	121
Högskolan Kristianstad	19	46	65	66
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	87	58	145	85
Högskolan i Växjö	57	51	108	146
Högskolan i Örebro	102	129	231	99
Högskoleutbildning på Gotland	21	17	38	-
Lärarhögskolan i Stockholm	2	17	19	89
Mitthögskolan	156	181	337	251
Mälardalens högskola	84	60	144	100
Högskolan i Jönköping	111	127	238	136
TOTALT	2 133	2 362	4 495	3 078

2.3 Basåret: Antal behöriga förstahandssökande fördelade på lärosäte och kön hösten 1997

Uppgifter om registrerade för hösten 1997 finns ej tillgängliga.

	Sökande		
	Män	Kvinnor	Totalt
Uppsala universitet	43	105	148
Lunds universitet	111	141	252
Göteborgs universitet	73	228	301
Stockholms universitet	31	104	135
Umeå universitet	214	213	427
Linköpings universitet	118	157	275
Kungl. Tekniska högskolan	449	278	727
Luleå tekniska universitet	67	46	113
Högskolan i Borås	34	38	72
Högskolan Dalarna	97	107	204
Högskolan i Gävle/Sandviken	110	107	217
Högskolan i Halmstad	76	64	140
Högskolan i Kalmar	41	44	85
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	39	7	46
Högskolan i Karlstad	71	118	189
Högskolan Kristianstad	19	46	65
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	87	58	145
Högskolan i Växjö	57	51	108
Högskolan i Örebro	102	129	231
Högskoleutbildning på Gotland	21	17	38
Lärarhögskolan i Stockholm	2	17	19
Mitthögskolan	156	181	337
Mälardalens högskola	84	60	144
Högskolan i Jönköping	111	127	238
TOTALT	2133	2362	4495

3. Sammanställning av NT-SVUX läsåren 1995/96, 1996/97 och hösten 1997

3.1 Antal behöriga förstahandssökande till en NT-SVUX-plats och sökande per nybörjare hösten 1995*

Endast samordnad antagning via VHS ingår.

	Män	Kvinnor	Samtliga	Sökande/ nybörjare
Uppsala universitet	44	25	69	0,93
Lunds universitet	44	30	74	0,54
Stockholms universitet	137	141	278	2,60
Umeå universitet	52	12	64	0,83
Linköpings universitet	80	53	133	1,15
Kungl. Tekniska högskolan	178	57	235	1,18
Luleå tekniska universitet	77	23	100	1,28
Högskolan i Gävle/Sandviken	56	38	94	1,02
Högskolan i Halmstad	27	12	39	0,81
Högskolan i Kalmar	20	7	27	0,87
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	29	21	50	0,65
Högskolan Kristianstad	54	21	75	1,07
Högskolan i Skövde	26	9	35	0,47
Högskolan i Växjö	31	30	61	1,02
Chalmers tekniska högskola	75	13	88	0,87
Mitthögskolan	76	27	103	0,92
TOTALT	1006	519	1525	1,05

* Det finns ingen fullständig statistik om antal sökande och antagna. Detta beror på att det finns flera sätt att söka och bli antagen på. Det förekommer såväl samordnad antagning via Verket för högskoleservice (VHS), lokal antagning genom det lokala antagningssystemet LANT som manuell antagning ”på plats”. Statistiken för höstarna 1995 och 1996 omfattar endast den samordnade VHS-antagningen, den för hösten 1997 den samordnade och LANT. De som söker utanför söksystemen direkt till högskolan syns aldrig i statistiken över sökande och antagna, men återfinns däremot, om de börjar, i uppgifterna om antal nybörjare. Andelen sökande utanför de organiserade söksystemen, när det gäller NT-SVUX, kan antas vara speciellt stor hösten 1995 på grund av det sena beslutet om satsningens införande.

3.2 NT-SVUX: Antal behöriga förstahandssökande till en NT-SVUX-plats och sökande per nybörjare hösten 1996*

Endast samordnad antagning via VHS ingår.

	Män	Kvinnor	Samtliga	Sökande/ nybörjare
Uppsala universitet	53	42	95	0,90
Lunds universitet	60	41	101	0,55
Göteborgs universitet	76	111	187	1,03
Stockholms universitet	200	221	421	3,54
Umeå universitet	58	32	90	0,84
Linköpings universitet	74	57	131	1,12
Kungl. Tekniska högskolan	300	143	443	1,76
Luleå tekniska universitet	94	32	126	1,26
Chalmers tekniska högskola	107	41	148	1,37
Högskolan i Gävle/Sandviken	67	54	121	1,03
Högskolan i Halmstad	61	31	92	1,19
Högskolan i Kalmar	44	20	64	1,00
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	35	42	77	0,64
Högskolan i Kristianstad	59	48	107	1,32
Högskolan i Skövde	28	28	56	0,72
Högskolan i Växjö	32	92	124	1,27
Högskolan i Örebro	112	90	202	1,80
Högskoleutbildning på Gotland	9	2	11	0,30
Lärarhögskolan i Stockholm	6	28	34	0,71
Mitthögskolan	77	83	160	1,01
Mälardalens högskola	85	64	149	0,97
TOTALT	1637	1302	2939	1,22

3.3 NT-SVUX: Antal behöriga förstahandssökande till en NT-SVUX-plats och sökande per nybörjare hösten 1997

	Män	Kvinnor	Samtliga	Sökande/ nybörjare
Uppsala universitet	59	37	96	0,79
Lunds universitet	58	53	111	0,69
Göteborgs universitet	93	135	228	0,87
Stockholms universitet	187	255	442	3,20
Umeå universitet	65	36	101	1,09
Linköpings universitet	74	74	148	1,06
Kungl. Tekniska högskolan	371	206	577	1,80
Luleå tekniska universitet	59	39	98	1,08
Högskolan i Jönköping	232	302	534	1,63
Högskolan i Borås	71	20	91	0,54
Högskolan Dalarna	103	63	166	1,39
Högskolan i Gävle/Sandviken	144	171	315	1,09
Högskolan i Halmstad	64	50	114	1,07
Högskolan i Kalmar	35	18	53	0,65
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	47	119	166	1,17
Högskolan i Karlstad	108	81	189	1,23
Högskolan Kristianstad	56	26	82	0,78
Högskolan i Skövde	77	85	162	1,21
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	63	61	124	1,61
Högskolan i Växjö	47	100	147	1,53
Högskolan i Örebro	77	71	148	1,41
Högskoleutbildning på Gotland	21	25	46	1,07
Lärarhögskolan i Stockholm	9	21	30	0,83
Mitthögskolan	161	171	332	1,64
Mälardalens högskola	93	78	171	0,97
TOTALT	2265	2238	4503	1,22

3.4 NT-SVUX: Antal planerade nybörjarplatser, nybörjare* och därav kvinnor per läsår och lärosäte samt hur platserna har utnyttjats

Utbildningsanordnare	Summa nybörjarplatser alla läsår	Antal nybörjare ht 95	därav kvinnor ht 95	Antal nybörjare ht 96	därav kvinnor ht 96	Antal nybörjare ht 97 ¹	Summa antal nybörjare	Utnyttjandegrad
Uppsala universitet	424	74	-	106	37	121	270	64
Lunds universitet	545	138	34	183	57	161	386	71
Göteborgs universitet	540	125	58	181	111	261	442	82
Stockholms universitet	321	107	64	119	61	138	356	111
Umeå universitet	274	77	19	107	41	-	116	42
Linköpings universitet	384	116	42	117	54	140	293	76
Kungl. Tekniska högskolan	760	200	43	252	79	321	559	74
Luleå tekniska universitet	250	78	24	100	34	91	167	67
Högskolan i Borås	422	78	19	106	38	170	264	63
Högskolan Dalarna	244	83	27	93	30	119	242	99
Högskolan i Gävle/Sandviken	475	92	34	117	48	290	338	71
Högskolan i Halmstad	213	48	14	77	27	107	152	71
Högskolan i Kalmar	184	31	6	64	22	81	150	82
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	400	77	28	121	74	142	295	74
Högskolan i Karlstad	338	75	27	111	45	154	124	37
Högskolan Kristianstad	265	70	22	81	36	105	128	48
Högskolan i Skövde	300	75	24	78	41	134	258	86
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	200	61	22	72	24	77	135	68
Högskolan i Växjö	286	60	41	98	71	96	161	56
Högskolan i Örebro	330	75	32	112	48	105	178	54
Högskoleutbildning på Gotland	135	42	19	37	18	43	72	53
Lärarhögskolan i Stockholm	109	41	29	48	39	36	83	76
Mitthögskolan	366	112	26	158	79	202	337	92
Mälardalens högskola	370	109	33	154	61	176	395	107
Chalmers tekniska högskola	365	101	14	108	29	131	283	77
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	500	124	61	145	89	327	436	87
Summa	9000	2 269	785	2 945	1 292	3 728	7 740	86

* Källa SCB.

¹ Källa enkät till universitet och högskolor

3.5 NT-SVUX: Antal helårsstudenter och prestationsgrad per lärosäte läsåret 1995/96

Uppgifter läsåret 1996/97 är ej tillgängliga.

Utbildningsanordnare	Totalt antal helårsstudenter läsåret 1995/96	Genomsnittlig prestationsgrad läsåret 1995/96
Uppsala universitet	49	65
Lunds universitet	104	69
Göteborgs universitet	107	78
Stockholms universitet	102	78
Umeå universitet	42	74
Linköpings universitet	69	65
Kungl. Tekniska högskolan	147	65
Luleå tekniska universitet	64	69
Högskolan i Borås	73	60
Högskolan Dalarna	39	69
Högskolan i Gävle/Sandviken	38	66
Högskolan i Halmstad	35	69
Högskolan i Kalmar	24	63
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	73	69
Högskolan i Karlstad	58	76
Högskolan Kristianstad	60	73
Högskolan i Skövde	50	64
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	39	71
Högskolan i Växjö	41	78
Högskolan i Örebro	12	58
Högskoleutbildning på Gotland	194	74
Lärarhögskolan i Stockholm	16	81
Mitthögskolan	97	75
Mälardalens högskola	75	70
Chalmers tekniska högskola	65	55
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	107	85
Summa	1 585	70

4. Sammanställning av satsningen på aspirantutbildning läsåren 1995/96 och 1996/97

4.1 Aspirantutbildningen: Antal planerade platser, registrerade studenter och genomsnittlig prestationsgrad per lärosäte läsåren 1995/96 och 1996/97

	Fördelade platser läsåret 95/96	Fördelade platser läsåret 96/97	Registrerade studenter läsåren 95/96 och 96/97	Prestationsgrad i genomsnitt läsåret 1995/96	Prestationsgrad i genomsnitt läsåret 96/97
Uppsala universitet	100	60	14	50	98
Lunds universitet	100	50	26	34	56
Göteborgs universitet	600	500	242	66	58
Stockholms universitet	200	100	212	78	100
Umeå universitet	50	50	38	68	62
Luleå tekniska universitet	50	20	5	100	-
Högskolan i Borås	-	-	23	-	-
Högskolan i Halmstad	-	90	20	-	8
Högskolan i Kalmar	-	30	10	-	89
Högskolan Kristianstad	-	50	9	-	95
Högskolan i Skövde	-	50	24	-	35
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	40	40	42	63	69
Högskolan i Växjö	30	60	46	50	-
Mälardalens högskola	100	100	26	69	67
Summa	1 270	1 200	738	69	67

4.2 Aspirantutbildningen: Antal helårsstudenter fördelade på utbildningsområde läsåret 1995/96

Ämnesområden	Helårsstudenter läsåret 1995/96
Humanistiskt	20
Juridiskt	5
Samhällsvetenskapligt	247
Naturvetenskapligt	48
Tekniskt	5
Medicinskt	2
Undervisningsområdet	15
Design	1
Musik	1
Övrigt	6
Summa	350

4.3 Aspirantutbildningen: Antal registrerade studenter per lärosäte hösten 1997

Utbildningsanordnare	Registrerade studenter hösten 1997
Göteborgs universitet	12
Stockholms universitet	31
Umeå universitet	57
Högskolan i Skövde	1
Högskolan i Växjö	4
Mälardalens högskola	8
Summa	113

Not. Uppgifterna är preliminära

5. Sammanställning av satsningen på sommarkurser läsåren 1994/95 (sommaren 1995) och 1995/96 (sommaren 1996)

5.1 Antal planerade platser, helårsstudenter, registrerade och genomsnittlig prestationsgrad per lärosäte sommaren 1995

	Fördelade platser (helårsstudenter)	Antal helårsstudenter	Antal registrerade	Genomsnittlig prestationsgrad
Uppsala universitet	567	302	3193	52
Lunds universitet	525	196	1698	68
Göteborgs universitet	630	491	3304	60
Stockholms universitet	636	155	1280	48
Umeå universitet	319	149	1401	54
Linköpings universitet	221	98	1155	61
Kungl. Tekniska Högskola	168	4	245	50
Luleå tekniska universitet	105	26	190	71
Högskolan i Borås	74	62	448	62
Högskolan Dalarna	95	18	193	65
Högskolan i Gävle/Sandviken	105	42	293	47
Högskolan i Halmstad	105	34	593	58
Högskolan i Kalmar	42	11	113	82
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	18	-	129	-
Högskolan i Karlstad	105	26	410	50
Högskolan i Kristianstad	53	18	149	80
Högskolan i Skövde	84	37	246	62
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	53	43	228	61
Högskolan i Växjö	210	125	581	36
Högskolan i Örebro	158	28	759	60
Högskoleutbildning på Gotland	116	57	-	62
Lärarhögskolan i Stockholm	158	9	148	69
Mitthögskolan	252	176	672	38
Mälardalens högskola	53	51	258	3
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	-	24	448	50
Totalt	4852	2182	17652	58

Not. Uppgifterna är nettoräknade.

5.2 Antal planerade platser, helårsstudenter, registrerade och genomsnittlig prestationsgrad per lärosäte sommaren 1996

	Fördelade platser (helårsstudenter)	Antal helårsstudenter	Antal registrerade	Genomsnittlig prestationsgrad
Uppsala universitet	567	575	3 780	60
Lunds universitet	525	440	2 128	51
Göteborgs universitet	630	638	1 975	64
Stockholms universitet	636	248	1 121	62
Umeå universitet	319	259	1 759	59
Linköpings universitet	221	190	1 420	66
Kungl. Tekniska Högskolan	168	59	410	66
Luleå tekniska universitet	105	29	469	66
Högskolan i Borås	74	89	78	95
Högskolan Dalarna	95	30	505	63
Högskolan i Gävle/Sandviken	105	64	362	44
Högskolan i Halmstad	105	84	592	63
Högskolan i Kalmar	42	22	207	63
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	18	13	194	47
Högskolan i Karlstad	105	68	750	59
Högskolan i Kristianstad	53	26	233	70
Högskolan i Skövde	84	33	431	52
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	53	52	283	40
Högskolan i Växjö	210	213	1 065	25
Högskolan i Örebro	158	154	723	60
Högskoleutbildning på Gotland	116	194	-	74
Lärarhögskolan i Stockholm	158	19	232	92
Mitthögskolan	252	176	1 021	62
Mälardalens högskola	53	101	743	33
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	32	41	141	68
Totalt	4 884	3 815	19 905	58

Not. Uppgifterna är nettoräknade

5.3 Registrerade studenter fördelade på kön och ämne

	1995			1996		
	Män	Kvinnor	Samtliga	Män	Kvinnor	Samtliga
Humaniora och teologi	2 041	2 717	4 758	2 196	3 100	5 296
Juridik och samhällsvetenskap	4 517	4 063	8 580	5 068	4 681	9 749
Naturvetenskap	1 721	932	2 653	1 897	1 239	3 136
Teknik	610	498	1 108	784	576	1 360
Medicin	202	212	414	188	332	520
Vård och omsorg	51	86	137	138	238	376
Konstnärlig o praktisk/estetisk utbildn.	136	251	387	165	310	475
Övriga ämnen	72	198	270	50	238	288
Totalt	8 832	8 592	17 424	9 778	10 127	19 905

Not. Uppgifterna är nettoräknade

6. Sammanställning av tillfälliga utökningar inom humaniora, samhällsvetenskap och juridik (HSJ), läsåren 1995/96 och 1996/97

	Planerad ökning av antalet helårsstudenter inom HJS +språk läsåret 1995/96	Därav antal helårsstudenter i språk läsåret 1995/96 +ht 1996	Antal helårsstudenter totalt HJS (inkl. språk) läsåret 1994/95	Antal helårsstudenter totalt HJS (inkl. språk) läsåret 1995/96	Utökning av antalet helårsstudenter mellan läsåren 94/95 och 95/96
Uppsala universitet	600	160	10 630	10 905	274
Lunds universitet	655	105	14 706	15 551	845
Göteborgs universitet	775	225	13 316	13 473	156
Stockholms universitet	820	220	17 814	18 927	1113
Umeå universitet	380	180	6 569	7 523	953
Linköpings universitet	450	200	4 430	4 734	305
Högskolan i Luleå	45	45	1 858	2 072	214
Högskolan i Borås	178	38	818	999	181
Högskolan i Dalarna	273	63	1 341	1 564	223
Högskolan i Gävle/Sandviken	203	63	1 474	1 674	201
Högskolan i Halmstad	248	38	1 617	2 046	429
Högskolan i Kalmar	178	38	1 034	1 176	142
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	240	30	675	750	74
Högskolan i Karlstad	378	38	3 854	4 017	162
Högskolan i Kristianstad	163	63	1 192	1 366	174
Högskolan i Skövde	273	63	1 203	1 462	259
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	213	63	848	894	46
Högskolan i Växjö	460	120	3 410	3 751	341
Högskolan i Örebro	460	120	3 986	4 387	401
Mittelhögskolan	415	75	4 105	4 234	129
Mälardalens högskola	-	-	1 839	2 265	426
Högskoleutbildning på Gotland	-	38	336	-	-
Högskolan i Jönköping	100	-	1 851	2 082	231
Totalt	7 507	1 985	98 907	105 852	7281

Bilaga 2

Bilaga 3a

HÖGSKOLEVERKET
National Agency for Higher Education

Birger Jarlsgatan 43
Box 7851, SE-103 99 Stockholm
Tfn/Phone: +46 8 453 70 00
Fax: +46 8 453 70 50

Avdelningen för utvärdering
och kvalitetsarbete
Anne-Marie Lindström

DELRAPPORT
1996-01-29
Reg.nr 60-1498-95

Till Regeringen
Utbildningsdepartementet

Delrapport om särskilda utbildningsåtgärder finansierade med arbetsmarknadspolitiska medel, m.m. (U95/365 I/UH)

I ett regeringsbeslut, daterat 1995-11-09 fick Högskoleverket i uppdrag att följa upp och utvärdera de särskilda utbildningsåtgärder finansierade med arbetsmarknadspolitiska medel, m.m. (proposition 1994/95:139). Slutredovisningen skall, enligt uppdraget, ske senast den 15 december 1997 och en delrapport redovisas senast den 1 februari 1996.

Denna rapport innehåller sammanställningar av antal planerade platser, sökande, antagna och registrerade studenter för fyra av utbildningsåtgärder, nämligen NT-SVUX, basår, sommarkurser och aspirantutbildning för invandrare.

Källor för sammanställningarna är dels statistik från VHS samordnade antagning ("Antagningen höstterminen 1995" VHS) dels en enkät till de aktuella universiteten och högskolorna. Redovisningen är inte fullständig då uppgifter saknas för vissa högskolor. Vissa uppgifter är också osäkra. Det gäller speciellt uppgifterna om basår och NT-SVUX där det ibland är oklart om siffrorna för de basårsplatser/studenter som är kopplade till NT-SVUX är inräknade i siffrorna om basår eller i siffrorna om NT-SVUX. Därutöver bör uppmärksammas att uppgifter om sökande och antagna alltid är osäkra p.g.a. antagningsproceduren. Det är därför uppgifterna om registrerade som är de mest intressanta och relevanta.

Av de fyra bifogade tabellerna framgår:

- Vid 22 av de totalt 26 universitet/högskolor som erbjuder *NT-SVUX*-utbildning fanns sammanlagt 1 830 registrerade studenter hösten 1995. (För vissa högskolor är de studenter som går på basåret inför NT-SVUX inräknade, för andra inte).
- Vid 20 av de totalt 25 universitet/högskolor som erbjuder *basårutbildning* fanns sammanlagt 2 097 registrerade studenter hösten 1995. (Vid vissa högskolor kan basår inför NT-SVUX vara inräknat här).
- Vid sex av de totalt nio universitet/högskolor som erbjuder *aspirantutbildning* för invandrare fanns sammanlagt 234 registrerade studenter hösten 1995.
- Vid 20 av de totalt 26 universitet/högskolor som ger *sommarkurser* fanns sammanlagt omkring 16 559 *registreringar* (16314 registreringar redovisade plus 46 helårsstudenter som antas motsvara 245 individer). Antalet individer är lägre än antalet registreringar då det förekommer att samma individ är registrerad på flera kurser.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören efter föredragning av projektansvarig Lindström i närvaro av avdelningschefen Fritzell.

Agneta Bladh

Anne-Marie Lindström

Särskilda utbildningsatsningar N/T-SVUX

Uppgifterna gäller höstterminen 1995 om inget annat anges

Högskola	Platser i prop* (progr) ht 95	Platser i regl brev (progr) ht 95 + ht 96	Planerade platser program basår	Behöriga sökande program basår	Behöriga I:handssökande program basår	Antagna program basår	Registrerade program + basår el program basår	Registrerade N/T-SVUX progr o basår						
UU	540	854	239	45	253	51	13	61	10	74	74			
LU	300	400	93	68	148	63	25	48	19	131	131			
GU	410	690	410	99	99		88	160		92	92			
SU	120	210	95		543		276	95		107	107			
UmlU	220	410	68		265		71	56		49	49			
LiU	205	365	205		355		101	94	24	113	113			
KTH**	270	380	176	90	898	86	24	120	31	152	195			
HuU	100	200	90		250		96	62		74	74			
HB	72	80	148		149		149	106		80	80			
HF/B	335	578	100		101		101	68		47	47			
HG/S	400	750	321	263	252	91	30	70	29	70	96			
HH	48	78	58		175		74	73		47	47			
HK	100	200	80		75		21	20		29	29			
HK/R	185	370	184	30	221	13	3	92	1	83	83			
HKS	60	30	105								0			
Hkr	100	200	100		188		74	69		64	64			
HS	400	600	92		157		68	60		53	53			
HT/U	60	90	60		62		53	44		42	42			
HV	260	290	200	50	92	41	13	23	11		0			
Hö	65	30	65		112		112			73	73			
HuG	45	25	80								0			
LHS	30	30	30	30	22	13	13	22	13	25	36			
MH	60	120	150	70	216	36	18	95	18	85	103			
MdH	200	150	200					135		116	116			
CTH	200	0	136		361		87	85			0			
HJ	70	0	130		559		559	130		126	126			
Summa	4855	3850	9259	3380	646	5553	394	2578	139	1788	156	1732	98	1830

Kommentarer: N/T-SVUX-basår är ibland inkluderade i N/T-SVUX-program, ibland i en annan tabell om basåret.

När det går är de särredovisade i denna tabell.

* Proposition 1994/95:139

** KTH. I rutorna för behöriga förstahandsökande och antagna är de sökande och antagna i den lokala antagningen intekulderade. Det fanns 109 behöriga sökande i den lokala antagningen, inklusive till N/T-SVUX-basår. Dessa 109 är inkluderade i rutan för behöriga sökande.

Särskilda utbildningsåtgärder Basår

Uppgifterna gäller höstterminen 1995 om inget annat anges

Högskola	Platser i prop* läsår 95/96	Platser i regl brev lä 95/96	Planerade platser	Behöriga sökande	Behöriga l:h sökande	Antagna	Registrerade	
UU	90	90	90	658	88	117	86	exkl
LU	120	120	90	846	150	148	125	exkl
GU	135	135	144	605	122	144	100	
SU	0	0						
UmU	175	175	165	532		282	161	
LiU	120	120	120		370	138	115	
KTH	250	250	150	1199	222	235	255	exkl
HLu	135	135	90	471	129	119	127	
HB	60	60	60	221	76	99	63	
HF/B	180	180	180	609	154	266	197	
HG/S	150	150		544	92	167	147	exkl
HH	60	60	60	378	51	83	63	
HK	90	90	60	447	54	98	75	
HK/R	45	45	30	195	29	42		exkl
HKs	100	125						
HKr	60	60	32	213	21	32	50	
HS	60	60	60	160	104	104	50	
HT/U	40	40	40	121	114	45	32	inkl
HV	90	90	60	508	64	76		exkl
HÖ	40	40	36				39	
HuG	40	40						
LHS	100	100	75	129	129	78	67	exkl
MH	160	160	120	522	129	148	151	exkl
MdH	90	90	70	979	165	104	90	
CTH	90	90						
HJ	90	90	90	656	98	105	104	
Summa	2570	2595	1822	9993	2361	2630	2097	

* Proposition 1994/95:139

Kommentarer. I vissa fall är N/T-SVUX-basår inkluderade i basår i denna tabell.

Säkra såna fall är markerade med "inkl".

Fall där N/T-SVUX-basår säkert är exkluderade är markerade med "exkl".

Särskilda utbildningsåtgärder Aspirantutbildning för in- vandrare

Uppgifterna gäller höstterminen 1995 om inget annat anges

Högskola	Platser i prop* läså 95/96	Platser i regl brev lå 95/96	Planerade platser	Behöriga sökande	Behöriga l:h sökande	Antagna	Registrerade
UU	100	100	100	19		19	8
LU	100	100	100	26		32	21
GU	600	600	600			301	
SU	200	200	200			213	137
UmU	50	50	50	25		25	20
HLu	50	50	50	10	10	10	**
HT/U	40	40	40	33	33	33	30
HV	30	30					
MdH	100	100	100	34		34	18
Summa	1270	1270	1240	147		667	234

* Proposition 1994/95:139

** (HLu) Aspirantutbildningen utannonserades för ht 95 start med 24 sökande varav 9 behöriga. Kursstarten sköts upp till vt 96 och nyannonsering/rekryteringsinformation gjordes. Endast 3 nya sökande tillkom varav 1 behörig. Kursstart 30 januari 1996.

Särskilda utbildningsåtgärder Sommarkurser

Uppgifterna gäller höstterminen 1995 om inget annat anges

Högskola	hst		Planerade platser	Behöriga sökande	Behöriga l:h sökande	Antagna	Registrerade
	Platser i prop* läsår 95/96	Platser i regl brev lä 95/96					
UU	3026	567	542 hst	5242		4512	3176
LU	2802	525	1629	4955		2344	1596
GU	3362	630	3385	7602		3213	2894
SU	1793	636	1663	4562		1493	1291
UmU	1704	319	2092	1976		1515	1413
LiU	1177	221	1547	2325	3282	2704	1314
KTH	897	168					246
HLu	560	105	500	390	390	310	192
HB	392	74	430	915	915	687	474
HF/B	504	95	580	446	446	290	254
HG/S	560	105	86 hst	552		518	46 hst
HH	560	105	570	2378	1264	1179	605
HK	224	42	160	926	638	174	113
HK/R	95	18					
HKs	560	105					
HKr	280	53					149
HS	448	84	320	810	420	538	341
HT/U	280	53	267	1039	741	498	237
HV	1121	210					
HÖ	841	158					
HuG	616	116					
LHS	841	158	144	209	209	144	148
MH	1345	252		1341	1341	2108	1227
MdH	280	53		1777	1023	671	375
CTH	560						
HJ	168	168		535	535	368	269
Summa	24996	5020	13287	37980	11204	23266	16314
			+ 628 hst				+ 46 hst

* Proposition 1994/95:139

Samma person kan ha sökt och blivit antagen till flera kurser.

Bilaga 3b

National Agency for Higher Education
Birger Jarlsgatan 43
Box 7851, SE-103 99 Stockholm
Tfn/Phone: +46 8 453 70 00
Fax: +46 8 453 70 50

Avdelningen för utvärdering
och kvalitetsarbete
Anne-Marie Lindström

LÄGESRAPPORT
1996-11-22
reg.nr 60-1440-96

Regeringen
(Utbildningsdepartementet)

Lägesrapport om antal studenter på NT-SVUX-platser

Högskoleverket har i uppdrag att följa upp och utvärdera de särskilda utbildningsåtgärder som finansieras med arbetsmarknadspolitiska medel. Här ingår de s.k. NT-SVUX-platserna. Uppdraget skall slutrapporteras i december 1997. Som ett led i insamlandet av basmaterial om NT-SVUX-åtgärden skickade Högskoleverket i oktober ut en förfrågan till de universitet och högskolor som har NT-SVUX-platser om antalet personer som har påbörjat denna utbildning ht 1995 respektive ht 1996. Där ingick också en fråga om hur många av dem som påbörjade utbildningen ht 1995 som fortsatt ht 1996.

De nu insamlade basdata räcker inte för att dra några slutsatser om huruvida åtgärden var lyckad eller inte. För att kunna tolka siffrorna behövs kvalitativa uppgifter som förklarar antalsuppgifterna och sätter in dem i ett sammanhang. Det gäller bl a uppgifter om orsaker till avhopp och om orsaker till att antalet nybörjare understigit antalet erbjudna platser (vilka som har nåtts av information om utbildningen och dess villkor etc). Det gäller också uppgifter om NT-SVUX-studenternas bakgrund, studiemotiv och deras synpunkter på och erfarenheter av utbildningen och studiensituationen. Även kvantitativ jämförelseinformation om andra studenter på motsvarande utbildningar kan bidra till att sätta in siffrorna i ett sammanhang. Sådan kvantitativ information redovisas på s. 2–3.

Nästa steg i materialinsamlandet om NT-SVUX är att inhämta ovan nämnda kvalitativa data. Enligt Högskoleverkets projektplan kommer under våren 1997 en enkät att skickas ut till dem som påbörjat NT-SVUX-studier. Dessutom kommer universitetens och högskolornas erfarenheter av rekrytering och anordnande av utbildningsplatserna att samlas in.

Trots ovan nämnda begränsningar, som beror på att de mer kvalitativa delarna i uppföljningen ännu inte genomförts, har vi bedömt det vara av intresse för regeringen att veta hur många människor som nu finns inom NT-SVUX-satsningen.

Insamlingen av kvantitativa basdata om NT-SVUX visar följande¹:

Två intagningsår har hittills förflutit. För dessa två år fördelades totalt 6 968 nybörjarplatser (4 930 ht 95 och 2 038 ht 96). Platserna inkluderar både dem som börjar på en NT-SVUX-utbildning direkt och dem som inleder med ett basår. Av dessa platser har 4 924 tagits i anspråk av studenter (ht 1995 började 2 085 personer på utbildningen och ht 1996 började 2 839 personer)². Detta motsvarar **71 procent** av platserna. Vissa studenter (29 procent av dem som började ht 1995) hoppade dock av eller gjorde studieuppehåll under eller efter sitt första studieår och nu, ht 1996, finns studenter på **62 procent** av platserna. Om bortfallet under och efter första studieåret bland dem som började ht 96 blir lika stort som bland dem som började ht 1995 (29 procent) kommer det att finnas studenter på ungefär **hälften** av de två första årens nybörjarplatser.

I nuläget finns det alltså studenter på 62 procent eller på 4 321 av de hittills utlagda platserna (exklusive studenterna vid Chalmers tekniska högskola och exklusive studenterna på basår inför NT-SVUX vid Högskolan Dalarna).

Detta tycks stämma någorlunda väl med CSN:s uppgifter om personer som fått utbetalt NT-SVUX. Enligt deras statistik fick totalt 3 737 personer NT-SVUX läsåret 1996/97 (per 11/10 1996). Läger man till detta antalet

¹ Se bifogade tabeller 1 och 2. Tabell 1 relaterar till texten. Tabell 2 är mer detaljerad och delar upp antalet studenter på basår inför NT-SVUX respektive på NT-SVUX.

² Exklusive Chalmers tekniska högskolas studenter och Högskolan Dalarnas studenter på basår inför NT-SVUX. Chalmers tekniska högskola hade 125 NT-SVUX-platser ht 1995 och 140 ht 1996

personer på basår inför NT-SVUX ht 1996, som ju inte får NT-SVUX-pengar, uppgår antalet till 4 372.

I syfte att få en uppfattning om andelen av de icke-NT-SVUX-studenter som påbörjar ett tekniskt eller naturvetenskapligt utbildningsprogram som går kvar på samma utbildning året därpå, har en datakörning gjorts på Statistiska centralbyrån. Datakörningen omfattar civilingenjörsprogrammen, ingenjörsprogrammen, grundskolläro- och gymnasieläroprogrammen med inriktning mot matematik och naturorienterande ämnen samt övriga naturvetenskapliga program. Den visar andelen av de studenter som var registrerade på termin 1 på dessa program höstterminen 1994 som var registrerade på samma eller liknande utbildningsprogram höstterminen 1995.

Enligt undersökningen var det 22 procent som inte återfanns på samma program höstterminen 1995 som de hade påbörjat ett år innan. Dessa personer kan ha hoppat av utbildningen eller gjort studieuppehåll. Räkna man med även dem som återfanns på ett annat naturvetenskapligt program höstterminen 1995 var andelen som hoppat av eller gjort studieuppehåll 17 procent och om man dessutom räknar in de studenter som hösten 1995 var registrerade på någon annan naturvetenskaplig eller teknisk kurs var motsvarande andel 15 procent.

Ser man till de enskilda utbildningsprogram som ingick i datakörningen varierade andelen studenter som hoppat av eller gjort studieuppehåll (de som inte återfanns på samma eller annat tekniskt eller naturvetenskapligt program ett år efter start, dvs mellanalternativet i stycket ovan) mellan 8 och 30 procent. 30 procent gäller gymnasieläroutbildningen med inriktning ma-no. Bortser man från denna varierade andelarna mellan 8 och 23 procent.

Enligt ovanstående var andelen som hoppat av eller gjort studieuppehåll något större bland NT-SVUX-studenter än bland NT-studenter i allmänhet. En viktig faktor i sammanhanget är åldern. I den ovan nämnda datakörningen ingår samtliga studenter på de aktuella utbildningsprogrammen. NT-SVUX-studenterna är äldre och borde jämföras med motsvarande åldersgrupp av NT-studenter i allmänhet.

De redovisade siffrorna om NT-SVUX-satsningen bör hanteras med största försiktighet. Utan de kompletterande uppgifter som nämnts kan inga slutsatser dras om huruvida satsningen är framgångsrik eller ej.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören efter föredragning av projektansvarig Anne-Marie Lindström i närvaro av avdelningschef Fritzell och programansvarig Eriksson.

Agneta Bladh

Anne-Marie Lindström

Antal studenter på NT-SVUX, enligt enkätsvar från U/H:r

	A	B	A+B	C	D	C+D	E	F	E+F
	Nyborjare på NT-SVUX-platser ht-95	Nyborjare på basår inför NT-SVUX, ht-95		Fortsatt på NT-SVUX ht-96 (av A)	Fortsatt på NT-SVUX ht-96 (av B)		Nyborjare på NT-SVUX-platser ht-96 (exkl forts fr basår)	Nyborjare på basår inför NT-SVUX, ht-96	
Platser ht 95									
UU	540	66	74			42	0	90	110
LU	300	169	188	86	11	97	140	158	185
GU	410	92	113	65	11	76	50	176	231
SU	120	105	0	89		89	112	106	0
UmU	220	37	7	36	6	42	0	79	106
LjU	205	88	25	113	34	38	45	79	111
KTH	270	169	43	212	133	21	190	196	265
LutU	100	63	0	45		45	75	104	0
HB	132	66	9	75		53	46	74	37
HDa	335	42	42	29		29	0	67	67
HG/S	400	46	26	72	20	59	75	58	47
HH	58	38	9	47	3	30	110	49	27
HK	100	23	4	27	4	19	29	58	64
HK/R	185	79	3	82	2	52	85	120	3
HKS	120	59	19	78	12	66	78	65	29
Hkr	100	68	0	68		57	165	60	7
HS	300	54	19	73	17	55	0	69	17
HT/U	60	43	23	66	17	55	90	42	30
HV	260	48	10	58	7	36	0	76	27
HÖ	65	40	35	75	31	62	115	68	36
HuG	45	35	5	40	33	4	37	37	12
LHS	30	28	11	39	24	9	43	28	40
MH	120	94	18	112	79	11	160	89	65
MdH	200	96	12	108	56	8	80	137	20
CTH	125	93	11	104	81	10	140	108	5
HJ	130	99	12	111		102	160	119	30
Totalt	4930	1840	349	2189	1118	1573	2038	2312	2952
CSW					1422			2315	

inkl "fortsättare"
från basår

NT-SVUX: Platser och studenter t o m ht 96

	Platser ht 95	Platser ht 96	Nyb ht-95 (inkl basår)	Nyb ht-96 (inkl basår)	Fortsatt ht -96 (av nyb ht95)	Antas fort- sätta ht 97 (av nyb ht96)
UU	540	0	74	110	42	
LU	300	140	188	185	97	
GU	410	50	113	231	76	
SU	120	112	105	106	89	
UmU	220	0	44	106	42	
LiU	205	45	113	111	38	
KTH	270	190	212	265	154	
LuTU	100	75	63	104	45	
HB	132	46	75	111	53	
HDa	335	0	42	67	29	
HG/S	400	75	72	105	59	
HH	58	110	47	76	30	
HK	100	29	27	64	19	
HK/R	185	85	82	123	52	
HKs	120	78	78	94	66	
HKr	100	165	68	67	57	
HS	300	0	73	86	55	
HT/U	60	90	66	72	55	
HV	260	0	58	103	36	
HÖ	65	115	75	104	62	
HuG	45	50	40	49	37	
LHS	30	43	39	40	33	
MH	120	160	112	154	90	
MdH	200	80	108	157	64	
CTH	125	140	104	113	91	
Hj	130	160	111	149	102	
Totalt	4930	2038	2189	2952	1573	2096
		6968		5141	4525	3669
		100%		74%	65%	53%

CSN, totalt ht-96
 exkl nyb på
 basår ht-96: 3737
 3737+640 (nyb på basår ht-96)
 = 4377

Högskoleverkets rapportserie

Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor

Bilagor:

- Bilaga 1: Vägledning för lärosäten vid bedömning av kvalitetsarbete
- Bilaga 2: Handledning för bedömare av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor

Högskoleverkets rapportserie 1995:1 R

Grundskollärautbildningen 1995

Högskoleverkets rapportserie 1996:2 R

Examensrättsprövning – Utbildning i biodynamisk odling

Högskoleverkets rapportserie 1996:2 R

Tillsynsrapport – Avgiftsfri utbildning

Högskoleverkets rapportserie 1996:3 R

Examensrättsprövning – Konstnärlig kandidat- och magisterexamen

Högskoleverkets rapportserie 1996:4 R

Examensrättsprövning – Kyrkomusikalisk utbildning vid Sköndalsinstitutet

Högskoleverkets rapportserie 1996:5 R

Kvalitetsarbete vid universitet och högskola

Högskoleverkets rapportserie 1996:6 R

Vårdutbildningar i högskolan – En utvärdering

Högskoleverkets rapportserie 1996:7 R

Årsrapport för universitet och högskolor 1994/95

Högskoleverkets rapportserie 1996:8 R

Forskarutbildningen inom det språkvetenskapliga området – En utvärdering

Högskoleverkets rapportserie 1996:9 R

The National Quality Audit of Higher Education in Sweden

Högskoleverkets rapportserie 1996:10 R

Avgiftsbelagd utbildning i privat regi – En utredning

Högskoleverkets rapportserie 1996:11 R

Kriterier för benämningen universitet – En utredning

Högskoleverkets rapportserie 1996:12 R

Kvinnor och män i högskolan. Från gymnasium till forskarutbildning

Högskoleverkets rapportserie 1996:13 R

Swedish Universities & University Colleges 1994/95 – Short Version of Annual Report

Högskoleverkets rapportserie 1996:14 R

Examensrättsprövning – Teologisk utbildning vid frikyrkliga seminarier och vid Umeå universitet

Högskoleverkets rapportserie 1996:15 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Borås

Högskoleverkets rapportserie 1996:16 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Uppsala universitet

Högskoleverkets rapportserie 1996:17 R

Examensrättsprövning – Uppföljning av teologisk utbildning

Högskoleverkets rapportserie 1996:18 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Jönköping

Högskoleverkets rapportserie 1996:19 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Karlstad

Högskoleverkets rapportserie 1996:20 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid

Lärarhögskolan i Stockholm

Högskoleverkets rapportserie 1996:21 R

Högskoleprovet – Genom elva forskares ögon

Högskoleverkets rapportserie 1996:22 R

Högskola på Gotland

Högskoleverkets rapportserie 1996:23 R

Rätt att inrätta professurer – Högskoleverkets prövning

av Högskolan i Kalmar, Karlstad, Växjö, Örebro samt

Mitthögskolan och Mälardalens högskola

Högskoleverkets rapportserie 1996:24 R

Årsrapport för universitet & högskolor 1994/95

– Kortversion

Högskoleverkets rapportserie 1996:25 R

Förslag till meritvärdering vid urval på betyg – Högskoleverkets

förslag till meritvärdering av nya och gamla gymnasiebetyg

m.m.

Högskoleverkets rapportserie 1996:26 R

Redovisning vid universitet och högskolor – Rapport till regeringen

Högskoleverkets rapportserie 1996:27 R

Quality Audit of Uppsala University

Högskoleverkets rapportserie 1996:28 R

Tillsynsrapport – Förfarande med inaktiva doktorander

Högskoleverkets rapportserie 1996:29 R

Examensrättsprövning – Prövning av medieutbildningen vid

Mediehögskolan i Uppsala

Högskoleverkets rapportserie 1996:30 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid fem lärosäten

Högskoleverkets rapportserie 1997:1 R

Högskoleutbildningar inom vård och omsorg – En utredning

Högskoleverkets rapportserie 1997:2 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan Kristianstad

Högskoleverkets rapportserie 1997:3 R

Examensrättsprövning – Läroarbete vid högskolorna i

Borås och Halmstad

Högskoleverkets rapportserie 1997:4 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i

Örebro

Högskoleverkets rapportserie 1997:5 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan Dalarna

Högskoleverkets rapportserie 1997:6 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid

Operahögskolan i Stockholm

Högskoleverkets rapportserie 1997:7 R

Kvalitet och förändring

Högskoleverkets rapportserie 1997:8 R

Rekryteringsmål för kvinnliga professorer

– ett regeringsuppdrag

Högskoleverkets rapportserie 1997:9 R

Examensrättsprövning – Utbildningar vid Södertörns

högskola

Högskoleverkets rapportserie 1997:10 R

Examensrättsprövning – Grundskolläroreaxamen vid Högskolan

i Falun/Borlänge, Högskolan i Jönköping och Högskolan i

Kristianstad

Högskoleverkets rapportserie 1997:11 R

- Examensrättsprövning – Utbildningar vid Företagsekonomiska Institutet, Stockholms Musikpedagogiska Institut och Högskolan i Gävle/Sandviken
Högskoleverkets rapportserie 1997:12 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Karlskrona/Ronneby
Högskoleverkets rapportserie 1997:13 R
- Examensrättsprövning – Utbildning i pedagogiskt drama vid tre folkhögskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:14 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Gävle/Sandviken
Högskoleverkets rapportserie 1997:15 R
- Poänggivande uppdragsutbildning i högskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:16 R
- Årsrapport för universitet & högskolor 1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1997:17 R
- Swedish Universities & University Colleges 1995/96 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1997:18 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1995/96 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1997:19 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Mälardalens högskola
Högskoleverkets rapportserie 1997:20 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Danshögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:21 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungliga Musikhögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:22 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Lunds universitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:23 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Halmstad
Högskoleverkets rapportserie 1997:24 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Kalmar
Högskoleverkets rapportserie 1997:25 R
- Kandidat- och magisterexamen vid Kungliga Musikhögskolan – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:26 R
- Uppföljning av resurstilldelningssystemet för grundläggande högskoleutbildning – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:27 R
- Bilateralt forskningsarbete med Östeuropa – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:28 R
- Läkarutbildningen i Sverige – hur bra är den?
Bilagor:
• Självärderingar och extern bedömning
• Vad säger studenterna om läkarutbildningen?
• Vad säger AT-läkare, handledare och examinatore om läkarutbildningen?
Högskoleverkets rapportserie 1997:29 R
- Apotekarutbildningen vid ytterligare en högskola? – Ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:30 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Mitthögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:31 R
- Gymnasieläroexamen vid Högskolan Dalarna, Luleå tekniska universitet och Mitthögskolan – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:32 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Bilagor:
• Vägledning för lärosäten vid bedömning av kvalitetsarbete
• Handledning för bedömare av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:33 R
- Konstnärlig högskoleexamen i konst och design vid fem hantverksskolor – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:34 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungl. Konsthögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:35 R
- Examensmål för lärarexamina
Högskoleverkets rapportserie 1997:36 R
- Rätt att inrätta professurer – Högskoleverkets prövning av Högskolan i Halmstad, Högskolan i Karlskrona/Ronneby, Högskolan i Örebro, Idrottshögskolan samt Mitthögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:37 R
- Magisterexamensprövning vid elva högskolor – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:38 R
- Examinationen i högskolan – Slutrapport från Högskoleverkets examinationsprojekt
Högskoleverkets rapportserie 1997:39 R
- Tillväxt och växtvärk – Uppföljning av magisterexamensrätt på medelstora högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:40 R
- Kvalitetsarbete – ett sätt att förbättra verksamhetens kvalitet vid universitet och högskolor. Halvtidsrapport för granskningen av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:41 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungl. Tekniska högskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:42 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Stockholms universitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:43 R
- Kvinnor och män i högskolan – från gymnasium till forskarutbildning 1986/87–1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1997:44 R
- Magisterexamen säker identitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:45 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Skövde
Högskoleverkets rapportserie 1997:46 R
- Hur står det till med kvaliteten i högskolan?
Högskoleverkets rapportserie 1998:1 R
- De första 20 åren – utvecklingen vid de mindre och medelstora högskolorna sedan 1977
Högskoleverkets rapportserie 1998:2 R
- Quality Audit of Mid-Sweden University College
Högskoleverkets rapportserie 1998:3 R

Rapporter i Högskoleverkets rapportserie
speglar Högskoleverkets officiella inställning.

Högskoleverkets rapportserie 1998:4 R
ISSN 1400-948X
ISRN HSV-R--98/4--SE

Högskoleverket är en central myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. Verket arbetar med kvalitetsbedömningar, utveckling av högre utbildning, bedömningar och utredningar, tillsyn, internationella frågor och studieinformation. Dessutom ansvarar verket för samordningen av det svenska universitetsdatornätet SUNET.

HÖGSKOLEVERKET
National Agency for Higher Education